

AZ ISTENFIÚ
VÁROSA

KAMBODZSAI
MONDÁK ÉS MESÉK

AZ ISTENFIÚ VÁROSA

KAMBODZSAI MONDÁK ÉS MESÉK

NÉPEK MESÉI

EURÓPA KÖNYVKIADÓ

BUDAPEST 1975

A VILÁG KELETKEZÉSE

A khmerek királyának udvarában élnek Prohm isten papjai, akiket bakunak neveznek, ők úgy mondják el a világ keletkezését, hogy kezdetben nem volt más, csak a Semmi Szent Állapota és a Meghatározhatatlan Örökkévalóság.

Mielőtt bármi más létrejött volna, belőle támadt a Szent Drágakő, Preasz Kev, s ő szülte azután a napot, vizet, szelet, a világúrt, az embereket és az állatokat.

Ezt azonban csak Prohm papjai állítják, a nép véleménye más a világ keletkezéséről.

A dolgok létrejötte előtt nem létezett más, csupán Preasz Prohm, a szent Brahma, aki nem teremtett, hanem Lét és Nemlét volt egyszerre, és akiben minden hatalom szunnyadt. Anélkül, hogy Preasz Prohm bármit is kívánt volna – hiszen ő nem ismeri a vágyat –, minden feltárult, ami csak lényében rejtőzött, így jöttek létre a megjelenés világi, amelyek az értelemmel felfoghatók.

Megszámlálhatatlan ilyen világ létezik, és e sok-sok világ közül az egyikben élünk mi. E régi világokat újra meg újra elpusztítja a tűz, helyükben új világok támadnak Preasz Prohm-ban a szél segítségével, s e világokat az őbelőle eredő lények népesítik be.

Ezen világok élettartama nem egyenlő, a legrövidebb egymillió-hatszáznyolcvanezer évig állt fenn, a legtovább tartó pedig nyolcvanszor annyi ideig, míg végül mindegyik visszatér Preasz Prohm ölébe.

AKI FELFALTA A NAPOT

Az ősidőkben Preasz Atit, a nap, Preasz Chan, a hold és Preasz Reahu testvérek voltak. Reggelente kolduló szerzetesek jöttek, és a testvérek rendszeresen adtak is nekik alamizsnát. E jó cselekedetek közepette egy napon azt kívánták, bárcsak ők is istenségekké válhatnának.

Kívánságuk azon nyomban teljesült. Preasz Atit, aki alamizsnáját arany tálcán nyújtotta át, nappá változott. Preasz Chan ezüsttálcán adta az alamizsnát, így belőle lett a hold. Preasz Reahu a legtöbb emberhez hasonlóan csupán egyszerű, feketére festett bambuszkosárba tette alamizsnáját, ezért ő sötét, fénytelen égi démonná, Reahuvá változott.

Ekkor elhatározták az istenek, hogy elkészítik maguknak a halhatatlanság italát. Ez azonban csak akkor volt lehetséges, ha a nagy tejóceánt megköpülik. Köpűként egy magas hegy szolgált nekik, amelyik Preasz Noreay istent teknősbéka formájában hordozta a hátán, a köpű köré pedig egy óriáskígyó tekeredett, annak a fejét és farkát a démonok és istenek egymást felváltva húzogatták. A démonok azonban elégedetlenek voltak a nekik jutott feladattal, mivel feléjük esett a szörny feje, amelyből mérges lehelet áradt, míg a másik oldalon az isteneket szél és eső frissítette.

Ezer esztendőnél is tovább köpülték így a tej óceánt, amelyből időközben fantasztikus szörnyek születtek, és mérges, kénes gőzök szabadultak fel pusztulással fenyegetve a világot. Ekkor a főisten, Preasz Prohm segítségül hívta az isteneket, és Preasz Eysszaur felfalta a kén, hogy így megszabadítsa káros gőzétől a világot. A kén azonban torkán akadt, és azóta Preasz Eysszaurt a „Feketenyakú”-nak nevezik.

Végre csillogva feltűnt a halhatatlanság itala. Mohón kaptak utána a démonok, hogy elkaparintsák az istenek orra elől, s egyedül csak az övék legyen. A fekete Reahu volt a legfürgébb, neki sikerült legelsőként megkaparintani az italt. Zsákmányával futásnak eredt, de fivérei, a nap és a hold észrevették, mit tett, és jelentették Preasz Noreay istennek. Az isten erre felugrott, kerek ívű éles hajítókését Preasz Reahu után dobta, és kettéhasította vele a demont.

Az istenek nagy ügyel-bajjal megmentették az italt, néhány csepp azonban elég volt belőle ahhoz, hogy Preasz Reahu

kettévágott testét halhatatlanná tegye, s így most testének mindkét fele az égen bolyong, a nap és a hold iránt táplált olthatatlan bosszúszomjtól fűtve. Mikor Reahu szörnyalakjában közelít hozzájuk, és megkísérli elnyelni őket, akkor az emberek nap- vagy holdfogyatkozásról beszélnek. Zsákmányát azonban mindig újra el kell engednie, mert az istenek örködnék a világ folyása felett, és Reahunak nem szabad azt megzavarnia.

Néhányan azonban azt hiszik, hogy Buddha jó útra térítette Preasz Reahut, a fekete szőrű, bűzt árasztó égi szörnyeteget, aki ma már csupán szeretetből követi testvéreit, hogy újra egyesüljön velük.

A HOLDBÉLI NYÚL

Történt egyszer, Buddha egyik korábbi megtestesülése alkalmával, hogy nyúlként született újra. Csendben, békességben élt, és senkinek sem tett semmi rosszat. Ellenkezőleg, még ebben az alakjában is azon igyekezett, hogy kizárólag jót cselekedjen és érdemeket szerezzen.

Ekkor történt, hogy Preasz Eynnek kedve támadt megint megjelenni a földön. Otthagyta hát égi birodalmát, és brahman alakjában leszállt a földre.

Itt azután egy szép napon összetalálkozott a jámbor nyuszival, és mikor azt kérdezte, nem tudna-e neki egy kevés harapnivalót szerezni, a szegény nyúl először egészen tanácstalan volt, mit is tálaljon az éhes brahman elébe, mert neki magának sem volt egyetlen falat élelme sem. De azután villámgyorsan határozott, és beleugrott egy forróvízzel teli üstbe, hogy magát áldozza fel eledelül az ájtatos vándornak.

Preasz Eynt azonban annyira meghatotta ez az önzetlen odaadás és határtalan alamizsnálkodási készség, hogy erős kezével megmarkolt egy hegyet, majd úgy összesajtolta, hogy sötét folyadék buggyant elő belőle. Ezzel azután a hold korongjára festette a nyúl alakját intő példaul, hogy minden élőlény hozzá hasonló legyen az önzetlen szeretet gyakorlásában.

BUDDHA MEGKISÉRTETÉSE

Amikor a nagy bölcs a szent fügefafa tövében ült és elmélkedett, Mara, a gonoszság és érzékiség istene megrémült, ha a bölcsre megvilágosodás száll, vége lesz hatalmának.

Elküldte hát leányait a fügefához, és mind a harminckét asszonyi bűbájt latba vettette velük, hogy megzavarják Buddhát a gondolkodásban, és megakadályozzák megvilágosodását. De bármilyen csábítóan szépek voltak is Mara leányai, bármivel próbálkoztak is, a bölcs csak ült magába mélyedve, és egyetlen pillantást sem vetett rájuk.

Erre Mara összegyűjtötte démonait, és őket küldte el. Ő maga a fogvicsorgató szörnyek élére állva a bölcshez lépett, megfenyegette, hogy szívébe félelmet ültessen.

Mindez hiábavalónak bizonyult. Ekkor Mara a bölcsnek azt a jogát vitatta, hogy a világ ura lehessen. A jövő Buddha azonban emlékeztette őt azokra az érdemekre, amelyeket korábbi megtestesülései során szerzett, és tanúskodni hívta Preasz Thornit, a föld istennőjét.

Az istennő meg is jelent, és megerősítette Buddha szavait. Hogy nyomatékot adjon tanúságtételének, hosszú haját keble elé vonta, és két kezével összecsavarta. Erre fürtjeiből annyi víz folyt ki, amennyit a bölcs korábbi életei során rituális mosakodásokhoz összesen használt, s ez olyan óriási víztömeg volt, hogy Mara borzalmas démonserege nyomorultul belefulladt, és a démon maga is csak úgy tudott megszabadulni, hogy villámgyorsan elfutott.

A PARADICSOM

Szaumeru fenséges hegycsúcsa, amely a világ középpontja is egyben, nyolcvannégyezer yuchnyi magasan emelkedik a tenger szintje fölé. Preasz Eyn isten boldog székhelye ez. Keleti lejtőit messzire sugárzó ezüst és drágakövek borítják, észak felé csillogó kék és fekete gyémántokkal van teleszórva, nyugaton értékes drágakövek, délen pedig beláthatatlan mennyiségű színarany takarja.

A fenséges Szaumerut hét tengergyűrű és hét heglánc öleli körül, ezek egyre magasabbak lesznek, ahogy a kör közepe felé közeledünk. A legfelső heglánc a negyvenkétezer yuch magas Yukanthor. Ezen lakik a négy égtáj négy őre: Eyszanthor, Viszot, Szayna, Venu. Asszakan és Barikan hegláncai is a Szaumeru körül emelkednek, és amikor a kerek chakra-kés ura végigjártatja tekintetét a hegyeken, szíve örvend ragyogásuk felett.

Amikor a bódhiszattva ide érkezik, egész pompás kíséretét az úrön át az itt elterülő három világig vezeti: Amarkoro, Udorkoro és Thvip Bautusz Ti paradicsomáig, amelyen csak ámulni-bámulni lehet. E paradicsomnak minden lakója oly szép, mint az égiek. Olyan férfiak és nők élnek ott, akiknek kerek arca világít, akár a hold. Kecsesek és sugárzóan szépek. Száz évig élnek. Amarkoro lakóinak arca ezzel szemben olyan, mint a hold első negyedében, és ők ötszáz esztendeig élnek. Az udorkoróiak arca háromszögletű, csodálatos, üde szépség sugárzik róluk, s életük ezer évig tart. E három világban élő valamennyi nő és férfi megtartja az öt erény törvényeit, és egyetlen lény életére nem törnek. A világ mindenféle fája megtalálható itt, ezek egyforma magasra nőnek, és csodálatosan édes gyümölcsöket teremnek, virágaik pedig édes illatot árasztanak. A földművelő és ültetvényes munkával járó fáradság itt ismeretlen. Ugyanígy ismeretlen a kereskedelem és az áruforgalom is. Egyetlen gondjuk, hogy felékesítsék magukat, összegyűljenek, és együtt örvendezzenek. Nincs itt betegség, testi fogyatékoság, vagy fájdalom. A szúnyogok, darazsak, mérges legyek és skorpiók ismeretlenek e tájon. Nincsen nyomasztó hőség, ami elszomorítóan hatna. Csodálatos rizs terem, amelyet senki sem ültetett, szemei oly hófehérek, mintha a rostából válogatták volna. A folyók vize egyik partjuk mentén felfelé, a másik mentén lefelé folyik

egyidőben, így hát a csónakosoknak nem kell megizzadniuk az evezésben. Nincs itt semmi, ami kellemetlenül vagy elszomorítóan hatna.

Mindhárom világban megtalálható egy chuttei barzannak nevezett kő. Olyan ez, mint az üveg, és soha ki nem hűlő tűzhelyként szolgál. A főzőedények leheletvékony aranylemezből készültek, ezekbe csak bele kell szórni a hófehér rizst, és az edényt a kőre állítani. Nem kell tűzifát szedni, mivel a kő pótolja a tüzet, s még csak nem is füstöl közben. Ha a rizs megfőtt, a tűz magától kialszik. Akiknek enni támad kedve, azok előtt a legfinomabb falatok teremnek, mindenkinek saját szájíze szerint készítve. Mindez azért van így, mert itt mindenki gondosan betartja a törvényeket. Minden étel olyan finom, akár a gondokat nem ismerő égiek eledele. És végül csodálatos fákon arany, ezüst, fülbevalók, selymek és szőnyegek teremnek, annyi, amennyit csak kívánnak. E három világ minden lakójának arca tiszta aranyként tündököl. Nem kövérek és nem soványak, hanem mindannyian szép növésűek. Férfiak vagy nők, valamennyien egyformán szépek. A nők mind nagyon szépek és bájosak, akár az ifjú leányok, akik éppen most kerülnek eladó sorba, ősz anyókákat nem látni köztük. Egészen halálukig szépségük virágjában maradnak. A férfiak is páratlanul szépek, mindnyájan olyanok, mint pompás ruhákba öltözött királyfiak.

Az ittlakók állandó boldogságban és megelégedettségben élnek. Néhányan összesereglenek, és együtt az erdőbe mennek gyümölcsöt szedni, a másik csoport virágért indul, hogy azután koszorút fonjanak belőle egymás hajába. Megint mások összesereglenek és táncolnak. Mindannyian kecsesek és hajlékonyak, és úgy hajladoznak a zene hangjaira, akár az égi bajadérok. Néhányan csoportokba verődve fürödni mennek a kristálytiszta vízhez. Úsznak, fogócskáznak, lótuszvirágot szednek, és közben vidám lármát csapnak. Mikor levetkőznek, ruháikat a tóparton hagyják tarka halomban, mert mindannyian egyformán szépek. És mikor újra kijönnek a vízből, mindenki az első keze ügyébe eső ruhát ölti magára, mert ami az egyiké, az a másiké is, ebből tehát nem csinálnak gondot.

Az asszonyok nem félnek a szüléstől. Bábára nincs szükségük, mivel a gyermek egyetlen rövid szempillantás alatt fájdalom nélkül

jön a világra, és senkinek sem jut eszébe, hogy eközben bármiféle gyógyszert szedjen. Anya és gyermeke olyanok, mint két barát, akik elválnak egymástól.

Aztán az anya fogja gyermekét és megfürdeti, majd a fűre fekteti, amely olyan puha, mint a gyapot, az út mellé, ahol emberek járnak föl és alá. Nem kell sok fáradsággal felnevelnie a gyermeket, hanem nyugodtan otthagyhathja, és kedvére szórakozhat. Az arra jövő emberek pedig meglátva az újszülöttet, egyik ujjacskáját a szájába dugják, s abból nyomban tej csorog, s a gyermek jóllakik.

Amikor már tud szaladni, összekapaszkodik más gyermekekkel, s együtt ártatlan játékokat űznek. Mikor férfivá serdülnek, hosszadalmas udvarlás, házassági előkészületek és más unalmas előzmények nélkül egybekelnek a lányokkal.

Ha valaki meghal, senki sem siratja vagy gyászolja. Testét megmosdatják, gondosan bebalzsamozzák, és drága ruhákba öltöztetik. Aztán az erdőnek egy árnyas helyére viszik. Sasok jönnek szárnyalva, felkapják a testet, és messze viszik, aztán az óceánba hullatják, hogy oszlásnak ne induljon. Az ilyen halott sohasem kerül a négy pokol valamelyikébe, az elátkozottak közé, hanem újraszületik a paradicsomban, hogy ott tovább éljen egy csodálatos palotában, ahol gond vagy bánat nem érheti.

Ebbe a boldog világba érkezik hitvesével és kíséretével a bódhiszattva, megmutatja nekik e három világ minden fényességét, s aztán boldog elragadtatással járnak be e tájat.

Kísérete pedig így kiált fel:

– Ó, mesterünk, milyen boldogság, hogy erre a csodálatos helyre érkeztünk! ősidőktől fogva, a legrégebb időktől kezdve senkinek sem sikerült ide eljutnia. Kedves és vidám itt az élet, mint a legfelső paradicsomban. Számunkra ez az igazi boldogság. Itt élni és halni egyaránt öröm. Elégedettek vagyunk, boldogság tölt el bennünket, és béke honol szívünkben.

S e három világ apraja-nagyja, megpillantván a csakra fenséges, boldog uralkodóját és kocsiján trónoló hitvesét, képtelenek uralkodni magukon. Mindannyian odasereglenek, úgy vonzzák őket a király érdemei, a szivárványszínekben ragyogó és csilingelő drágakő nyakláncukat leveszik, tenyerükre fektetve nyújtják a király felé, úgy köszöntik őt. Hódolattal kérdezik tőle:

– Felséges úr, hatalmas király, honnan jöttök? Hogyan kerültetek ide?

És a bódhiszattva-király azt feleli:

– India földjéről jövök, magammal hoztam feleségemet és kíséretemet, hogy felüdüljenek itt, és lelkük békét találjon.

NORUK, A POKOL

A pokol, amelynek neve Norak, nyolc emelet mély a föld alatt. Minél mélyebbre hatolsz a föld alá, annál szörnyűbb kínokat kell a bűnösöknek elszenvedniük, és büntetésük annál hosszabb ideig tart. Aki a pokol fenekére, az ún. Avicheyba kerül, annak egy egész világkorszaknyi időn át ott kell maradnia, mire megtisztul, és állat alakjában újjászülethet. Ezzel újra kezdődik születéseinek körforgása.

A pokol minden emeletéhez tizenhat osztály tartozik, amelyekben a bűnök minden fajtájának megvan a maga különleges büntetése. Aki a földön elmulasztotta gyakorolni az alamizsnálkodást, annak testét csúszómászóknak és férgeknek vetik eledelül. Aki az erkölcs és illem szabályait hágtta át, azt a ganéj és nyálka tengerébe taszítják, és undorító ételeket kell ennie. A rablógyilkosokat és fosztogatókat gyémántfogú ebek tépik szét. Aki állatokat ölt, azt forró olajban főzik. Aki másokat fogságban tartott, azt mérges gázzal fojtják meg. Más bűnösöket karóba húznak, darabokra vágnak, magas szikláról a mélybe taszítanak, vagy pedig fagy kínozza az ilyeneket halálra, és bűnük súlya és minősége szerint még sok másfajta kínzás a büntetésük. Alig fejeződött be a büntetés, a vétkes teste máris elnyeri régi alakját, a kínok pedig előlről kezdődnek. A bűnösök közül csak kevesen részesülnek abban a kegyben, hogy csak nappal bűnhődjenek, éjszaka pedig nyugodtan pihenhessenek; mások csak a holdfogyatkozás idején bűnhődnek, teliholdkor viszont szünetel a büntetésük. Avicheyban, a pokol fenekén, százhuszonnyolcszor nagyobb a kínszenvedés, mint a legfelső emeleten.

Lehet azonban a büntetés akármekkora és bármilyen súlyos, senkit sem átkoznak el örökre, hanem a legelvetemültebb vétkes is megtisztulhat, akármennyi időbe teljen is ez.

Van azonban ezenkívül még egy másik pokol is, melyben csak a khmocho laknak. A khmocho óriás termetű, nagy hasú démonok, sovány végtagokkal, akik csillapíthatatlan éhségükben trágyát falnak. Némelyikük disznóorrú, mások tüzet okádnak, amely őket magukat is felemészti, ismét mások éles körmeikkel saját hajukat tépik. Ebben a pokolban örökös éjszaka honol, borzalmas hideg, mélységes némaság és kielégítetlen éhség uralkodik. Ha

egyszer a khmochok a földre jutnak, irigységükben az élők szerencsésén állnak bosszút, betegséget és nyomorúságot zúdítanak rájuk, az életükre törnek, és fel akarják falni őket.

A khmochok egyik fajtáját khmoch-preaynak nevezik. Ezek a halva született gyermekek vagy a szülésbe behalt asszonyok lelkei. Betegséget küldenek arra, aki nem áldoz nekik, és felfalják, s különösen a hozzátartozóknak kell tőlük óvakodni.

A khmochok mellett élnek az ún. pretek, az elátkozottak lelkei vadállatok vagy félelmetes óriások képében. Ezek az állatok olyan bűnösöknek a lelkei, akik büntetésül értelmetlen lények alakjában születtek újra. Minden állatfajnak megvan a maga királya s a saját területe a Hembraupean lejtőin. Hozzájuk tartoznak az oroszlánok is, ezeknek királya Reachea Szey, aki képes repülni a levegőn át.

Szaumeru hegye alatt, föld alatti királyságukban élnek a yeakok, az emberevő óriások. Vadak, de ostobák, és szintén tudnak repülni. Időnként más alakot öltenek, és nyíllal lődöznek; nyilaik a levegőben kígyókká, lángnyelvekké vagy felhőszakadássá változnak. Korábban az istenekkel viaskodtak, de vereséget szenvedtek, s így most rejtett kincseket kell őrizniök, vagy a nagy Preasz Eyn isten kíséretét alkotják.

REAM DICSŐSÉGE

Lanka sziget királya, Reap, egyszer egy vadászat alkalmával véletlenül megölt egy brahmant, ezért az istenek megátkozták, hogy évszázadokon át kelljen tízfejű, iszonyatos démonként járnia a világot, amelynek gyötrelmévé és ostorává kellett válnia. Csupán egyetlen kérés hagyhatta el az elátkozott ajkát, mielőtt a yeakok förtelmes emberfaló óriáskirályának alakját magára öltötte, és ravaszul azért könyörgött, hogy egyetlen isten se győzhesse le őt.

Kívánsága teljesült. Lanka-szigeti démonaival elhagyta birodalmát, hogy elpusztítsa a világot, és útját mindenfelé vér és füstgomolyag jelezték. A pusztító zsarnokok Kelasz hegyéig nyomultak előre, és megpróbálták azt elfoglalni, hogy utat nyithassanak az istenek birodalmába, akiken Reap véres bosszút akart állni. Reap támadását azonban hatalmas csatában mégis visszaverték, és egyetlen hadizsákmányaként csak az istenek egyik szekerét vihette magával Lankába, ezzel a járművel át tudta szelni a levegőeget. Ezzel azután Preasz Atit, a nap közelébe repült, de a napisten sugarai oly forrón égettek, hogy a démonkirálynak vissza kellett fordulnia.

Látva, hogy az isteneknek nem árthat, Reap dühe az emberek és állatok ellen fordult, s azok a szenvedések, amelyekkel elárasztotta őket, olyan óriásiak voltak, a meggyötörtek könyörgése az istenek segítségéért pedig olyan sürgető, hogy a nagy Preasz Eyn isten trónja egészen átizzott tőle, az isten pedig látta, hogy a föld veszélyben forog, mert a gonosz Reap egyre inkább úrrá lett felette. Ezért azután Preasz Eyn egybehívta az istenek tanácsát, amelyen elhatározták, hogy Preasz Noreay, aki minden világkorszakban leszáll a földre, hogy megszabadítsa azt a pusztulástól, szálljon alá most is ember alakban, és segítsen embereken és állatokon.

Így is történt. Preasz Noreay Ayuthia királyának fiaként született meg ember alakban, és a Ream herceg nevet kapta. Hogy megfelelően előkészülhessen feladatára, testvérével egy remetét keresett fel, és itt gyökeres önmagába mélyedés útján olyan erős hatalomra tett szert, hogy most már győztes kimenetelű párbajokba bocsátkozhatott egyes yeakokkal és egyéb szörnyekkel.

Ezután visszatért atyja országába, és amikor a szomszéd király egy napon a legjobb íjásznak ígérte feleségül csodaszép leányát, Szithát, akkor egyedül Reamnak sikerült eltalálnia a célt, egy forgó kerék mögé akasztott madár képét. Feleségül vette Szithát, és boldogan éltek együtt Ayuthiában.

Voltak azonban az öreg királynak ágyasai, akik irigy szemmel nézték, hogy Ream oly messze felülmúlja az ő fiaikat erőben és bölcsességben, ügyességben, hatalomban és szépségben. Ezért gonosz pletykákat suttogtak a király fülébe, hogy Reamot gyanúba keverjék, és a gyöngé akaratú királyt egy napon rábírták arra, hogy elűzze országából Reamot, holott ő volt a legkedvesebb fia.

A száműzött Ream herceget csupán felesége, Szitha és egyik fivére követték a vadonba, ahol kezdetét vette mindhármuk számára a szűkölködéssel, belső elmélkedéssel és veszélyekkel teli egyszerű remeteélet.

A törékeny Szitha mindenbe beletörődött. Ream iránti szerelme olyan nagy volt, hogy az erdő virágai értékes szőnyeggé változtak szemében, a remetenők egyszerű ruháját pedig selyemköntösnek látta. A yeakok királya hamarosan értesült róla kémei révén, hogy Ream hol tartózkodik, és megértette, hogy a herceg veszélyessé válhat a számára, mert most végre látta, milyen balgán cselekedett, amikor azt kívánta, hogy egyetlen isten se győzhessen le. Kérése az emberekre és állatokra nem vonatkozott, és Preasz Noreak isten most a hatalmas erejű Ream herceg emberalakjában testesült meg.

Reap a legérzékenyebb pontján akarta eltalálni Reamot. Tudta, milyen végtelen szerelemmel csüng a herceg Szithán, és ezért azt a feladatot adta egyik legkiválóbb óriás harcosának, hogy rabolja el a hercegnőt.

A Vireat nevű óriás abban bízott, hogy sebezhetetlen, vagyis semmiféle fegyver sem tehet benne kárt. Így aztán minden teketória nélkül Ream remetebárához ment, és követelte tőle és fivéréitől, hogy adják ki neki Szithát.

A fivérek válasza sem méltatták ezt a szégyentelen követelést, hanem nyilakat küldtek az óriásra. A nyilak azonban meg sem karcolták Vireatot, és lepattogtak róla, amikor pedig Ream kardot rántott, és le akart csapni rá, a kard pengéje kettépattant anélkül, hogy sebet ejtett volna az óriáson.

Gonosz hahotával kapott az óriás Szitha után, hogy szájának hatalmas tépőfogai közé kapja, amikor Ream és testvére egyszerre rávetették magukat, és minden erejüket összeszedve úgy megszorongatták, hogy Vireat a földre zuhant és megfulladt. Így múlt ki a sebezhetetlen óriás, Szitha pedig ismét megszabadult.

A tízfejű démonkirály nagyon sajnálta, hogy elveszítette ezt a jól használható óriását, tervét azonban mégsem adta fel, és továbbra is arra törekedett, hogy hatalmába kerítse Szithát, akire két őrzője ezentúl még sokkal gondosabban vigyázott, mint azelőtt. Megbízta tehát hű óriását, Maricheát, hogy férközzön a remetebarlang közelébe aranyszarvas képében, és fürkésze ki, milyen módon lehetne a hercegnőt elrabolni.

Marichea meg is jelent aranyszarvas képében a Ream barlangja körüli erdőben, és amikor a hercegnő megpillantotta a gyönyörű állatot, nyomban elfogta a vágy, hogy annak aranyosan csillogó prémjét megszerezhesse, mert az szebb volt minden más állati szőrménél. Ream szívesen eleget tett volna Szitha kívánságának, és elindult, hogy leterítse a szarvast. De amint az íjáról elröppenő nyílveendő a szép állat szívébe fúródott, a testből távozó halott óriás lelke még egyszer felkiáltott, ravaszul elváltoztatott hangon, Ráma hangját utánozva:

– Fivérem, jöjj, segíts!

Ream fivérét megtévesztette a hang, elfutott Szitha mellől, hogy segítségére legyen testvéreinek a fenyegető veszélyben, és így a hercegnő magára maradt.

A szörnyű Reap pedig váratlanul a halálra rémült Szitha előtt termett, és felszólította őt, hogy kövesse. Szitha sírva kérte, kegyelmezzon meg neki, Reap azonban vadul megragadta, isteni szekerére hajította, és diadalittasan repült szépséges zsákmányával a levegőn át palotájába, Lanka szigetére. Egy keselyű megpróbált a nyomába repülni, de hamarosan fel kellett hagynia az üldözéssel. A bátor, kimerült madártól megtudták a fivérek, mi történt, és azonnal fogták fegyvereiket, és felkerekedtek Reap üldözésére. Az útirányt a keselyű megmutatta nekik, és nemsokára észrevették, hogy Szitha a kocsiból virágokat, ékszereket és más tárgyakat dobált ki, hogy ezzel jelezze nekik az utat.

A két hősnek útjuk során démonok, boszorkányok és más szörnyek állták útját, ezeket Reap küldötte ellenük, de a fivérek íjuk és kardjuk segítségével átvágták magukat, utat törtek maguknak, amin továbbjutottak. Legyőzték magát a szörnyűséges, nagy hasú óriást, Kompeant is, akinek nem volt feje, ehelyett azonban óriási száj volt a hasán vicsorgó fogakkal. Eltörték a karját, és kényszerítették a legyőzött szörnyeteget, hogy elárulja nekik az utat, és mondja meg, milyen módon szabadíthatják ki Szithát.

Sok fáradság és veszély árán folytatták útjukat, és eljutottak a majmok birodalmába. A majmok a legnagyobb tisztelettel vezették őket királyuk, a csillogó hófehér prémes Szukrip elé, aki barátságosan fogadta őket. Az ő népe is sokat szenvedett az óriások gaztetteitől, ugyanakkor azonban egy másik gond is nyomta a vállát, mert gonosz testvére, Báli, megfosztotta trónjától, és elűzte. Azt ajánlotta Reamnak és testvérének, hogy először segítsék őt újra vissza királyi hatalmába, viszonzásul megígérte Reamnak, hogy segítséget nyújt Szitha kiszabadításához. Megindult a harc Szukrip és Báli majomhadai között, és amikor a trónért folyó harc a két hős segedelmével Szukrip javára dőlt el, aki Báli megölése után újra elfoglalhatta trónját, akkor a király első parancsa az volt, hogy seregei induljanak el az óriások ellen. A majomország fővárosában őrizték Szitha köpenyét, amelyet a hercegnő lehajított Reap isteni szekereéről, mintegy segélykérés jeleként.

Közben Reap vad szenvedéllyel ostromolta Szithát, a hercegnő azonban, csakúgy, mint annak idején az erdőben, büszkén visszautasította. Erre a tízfejű szörny dühbe gurult, és azzal fenyegette meg, hogy felfalja, ha egy éven belül rá nem szánja magát arra, hogy a felesége legyen. Ezért bezáratta, és ocsmány boszorkányokkal őriztette, amíg csak meg nem változtatja elhatározását.

A majomhad egyre közeledett az óriások birodalmához, és egy napon egy keselyűtől megtudták a szabadítók, hogy Reap Lanka szigetén tartja fogva a hercegnőt, és hogy szinte lehetetlenség oda eljutni és megtalálni Szitha rejtekhelyét.

Először a majmok bátor hadvezére, Hanuman jelentkezett, hogy Lanka szigetére, Reap birodalmába menjen kémkedni. A herceg és fivére az összes majmok közül őbenne bíztak legjobban.

A tengerpartra érve azonban Hanuman látta, hogy a Lanka és a tengerpart közötti szoros túlságosan széles ahhoz, hogy átjuthassanak rajta, szomorúan leült hát, és kételkedni kezdett abban, beválthatja-e valaha is adott szavát? Hirtelen, villámgyors elhatározástól fűtve felpattant, és egyetlen hatalmas szökkenéssel, minden erejét összeszedve, próbált meg átjutni a túlsó partra. Az ugrás azonban túl rövidre sikerült, és a tenger közepén ért véget. Akkor Preasz Barom Szramot, a tenger ura megkönyörült Hanumanon, és vihart támasztva sziklákat emelt ki előtte a vízből, úgyhogy a majomparancsnok egyik szikláról a másikra szökdécselve mégis eljuthatott Lanka szigetére.

Hanuman óvatosan surrant át a város arannyal és drágakövekkel díszített palotái között, és Szitha után kémlelt. De valahány nővel találkozott, az mind boszorkány vagy csúf démonasszony volt, és éppoly visszataszító külsejű, mint a férfiak. Végül a város előtt egy magányosan álló házból hangos panaszkodást hallott kiszűrődni. Odament, gyakorlottan kúszott fel az ablak előtt álló fa koronájára, és belesett az ablakon. Valóban megpillantotta Szithát, és körülötte ültek a boszorkányok, akik vigyáztak rá, és míg azon tanakodott, mitévő legyen, maga Reap is belépett a szobába, hogy Szithát még egyszer feleségül kérje.

Ream hű felesége ismét vonakodott követni az óriáskirályt, és az mind a tíz fején vészjósló vigyorral és ezekkel a szavakkal hagyta magára a hercegnőt:

– Még két hónapod van!

Szitha azonban utánakiáltott:

– Inkább kerüljek a pokol fenekére, semmint melletted kelljen élnem!

Reap dühösen hagyta magára a hajlíthatatlan leányt. Szitha csendesen sírdogált magában, és szemére nem jött álom, a körülötte heverésző boszorkányok azonban hamarosan horkolni kezdtek.

Ekkor halkan felcsendült Hanuman hangja:

– Szitha hercegnő, közel a szabadulás! Én a hős Ream küldötte vagyok, aki úton van megmentésedre. Íme, a gyűrűje, annak jeléül, hogy az igazat mondom! Hanuman vagyok, Szukrip, a majomkirály hadvezére, Preasz Atit, a nagy isten, az égi nap fia. Ha

megbízol bennem, ugorj a hátamra, és én átviszlek a tengeren, vissza Reamhoz.

Szitha megindultan mondott köszönetét, de fejét rázva így szólt:

– Életemben nem érintettem más férfit, mint Reamot, a férjemet. Így nem engedhetem, hogy a hátadra végy. Kérlek azonban, hogy mondd meg Reamnak: nem lettem az óriás felesége, és kérem a férjemet, szabadítson meg minél előbb ő maga. Fáradozásodért és jóakarodért jutalmul fogadd hálás köszönetemet.

Hanuman megígérte, hogy átadja az üzenetet, elbúcsúzott, és nesztelenül lekúszott a földre anélkül, hogy bárki észrevette volna. Mielőtt még elhagyta volna a démonok szigetét, körül akart nézni egy kicsit a városban, hogy megismerje erődítményeiket, mert azt remélte, hogy talál gyenge pontokat a falakon.

Nemsokára elég tapasztalatot szerzett, és éppen vissza akart osonni a partra, amikor felfedezte őt a yeakok egyik éber őre, leteperte, és megkötözve a tűzfejű király elé hurcolta. Az úgy ordított rá, mintha a menny dörögne, és tudni akarta, mit keres a városban. Hanuman büszkén hallgatott, mire Reap olajba mártott háncssal köttette be a farkát és meggyújtatta, hogy a majom elevenen elégjen. Preasz Barom Phlöüng, a tűzisten azonban megsajnálta a bátor állatot, és megtiltotta a lángoknak, hogy kárt tegyenek a majom testében. Hanuman hirtelen elszabadult, kiugrott az ablakon, és az utcákon át a tengerpartra futott. A házak mindenütt tüzet fogtak, végül már az egész város lángokban állt, és mialatt a yeakok dühükben ordítózva megkísérelték eloltani a tüzet, a majomhadvezér merész ugrásokkal, szikláról sziklára szökdécselve elmenekült a tengerszorosán át. Nyomában egymás után merültek el a sziklatömbök újra a vízben, így senki sem tudta többé utolérni. Ream és Szukrip azonnal parancsot adtak seregeiknek az indulásra. Amikor a tengerhez értek, a vihar még egyre tombolt, és nem akart vége szakadni. Erre Ream fogta az íját, és egyik nyilat a másik után röpítette a hullámokba, míg csak Preasz Barom Szramot feje elő nem bukkant a habokból, megkérdezve, hogy mit kíván. Ream kérte a haragos istent, nézze el neki, hogy ilyen kíméletlenül felkeltette, és csendesítse le a hullámokat.

Erre véget ért a vihar, és a hullámverés elült, a tenger királya pedig mosolyogva így szólt:

– Nincs más megoldás hadaid számára, hidat kell verni Lankáig. Küldd ki a majmokat, hordják ide a hegyek csúcsait, dobálják a vízbe, míg út nem épül belőle a seregek számára Lankáig!

Ezzel visszamerült a habokba.

Erre a majmok a hegységekre vetették magukat, együttes erővel sziklát és egész hegyeket téptek ki, a partra hurcolták, s egymás után a tengerbe dobálták őket, egészen addig, míg egy hídszerű gát nem képződött Lankáig. A majomhad késlekedés nélkül átvonult a gáton, és a gát végénél szembe találta magát a démoni szörnyetegek fenyegető hadával.

Szörnyű lárma keletkezett, ahogyan a hadak egymásra rontottak, a levegőben nyilak, dárdák, sziklatömbök, kitépett fák és egész hegyek röpödtek. Elviselhetetlen bűz terjengett, amint a város kapuján egyre újabb óriások, szörnyetegek, nyáladzó rémalakok és fogvicsorgató emberfalók tódultak kifelé. Bár egyik szörnyeteg a másik után hullott el Ream testvérenek, Szukripnak, Hanumannak és a majomharcosoknak súlyos csapásai alatt, mégsem ért még véget a harc. Ekkor megnyílt az ég és a harcoló seregek fölött az istenek jelentek meg tündöklő fényességben Preasz Eyn trónja körül, hogy tanúi legyenek Reap, a föld átka elpusztításának.

Reap testvére, egy hatalmas kövér óriás, akinek iszonyú nagy szája volt, százával gyömöszölte magába a majomharcosokat, míg csak azoknak csontja apróra nem őrlődött, vérük pedig ki nem buggyant a szája két sarkán. Ream testvére nyilakat lőtt az óriás hasába, mégis ki kellett térnie a hatalmas vasdorong elől, amellyel a szörny maga körül hadakozott. Erre Ream segítségére sietett fivérének, és addig lőtte nyilait egymás után a tomboló szörnyeteg formátlan testébe, míg az el nem terült, és utolsót nem hörgött.

A fogoly Szitha a borzalmas hangzavarból is kihallotta Ream íjának pendülését.

Majmok, óriások, harci elefántok és mindenféle szörnyek tetemei borították már a földet, a harc mégis javában tombolt, és eldöntetlenül ide-oda hullámozott. Hogy dűlőre vigye a dolgot, a

tízfejű Reap cselhez folyamodott. Kígyólövészeit láthatatlanul Ream és fivére közelébe küldte, amikor azután nyilak helyett mérges kígyók hullottak rájuk, a földre hanyatlottak, és elkábultak a hüllők mérges leheletétől.

Ezt már nem nézhették tétlenül az ég istenei. Kruth-Reak, a nagy keselyűisten lecsapott körükből a földre, hogy segítsen urának, akit – mielőtt az leszállóit volna a világba – Preasz Noreay isten alakjában a hátán hordozott, mint hűséges hátasállata.

A kígyók és kígyólövészek alig pillantották meg fejük felett hatalmas ellenfelüket a levegőben, ijedtükben szörnyethaltak annak ellenére, hogy már hatalmukban érezték a két eszméletét veszített fivért.

Hanuman pedig Kruth-Reak hátára pattant, hogy a lehető legsebesebben kígyóméreg elleni szert hozzon a Hembraupean-hegyről, és mivel nem tudta elég gyorsan kirántani a növényt, az egész hegytetőt magával hozta, és még éppen idejében érkezett vissza, hogy a két fivért megmentse a haláltól.

A hősök újra talpra szökkentek, és újult erővel kezdték meg a harcot, amely egyre szörnyűségesebben tombolt, míg csak a borzalmas Reap összes testvéreit le nem verték, Reap pedig még életben maradt óriásaival a városfal mögé menekült.

Ream utánuk akarta vetni magát, de az égből Preasz Eyn, a nagy isten, azt kiáltotta feléje, hogy vesztébe rohan, ha ilyen védtelenül kerül szembe a démonok urával. Ream kérte az istent, engedje őt tovább harcolni, mire Preasz Eyn levette és ráadta a saját páncélját, amely a hőst sebezhetetlenné tette.

Ily módon felfegyverkezve a hős a városba sietett, és egyik nyilat a másik után lőtte a tízfejűre, azok azonban mind lepattogtak a szörnyeteg vastag bőréről. Erre Ream kirántotta kardját, és egyenként kezdte levagdosni az óriás fejeit. Alig hullott azonban porba az első fej, a helyén nyomban új fej nőtt, amely még szörnyűbb volt, mint a régi, így Reap újra tíz fejjel állott ott, és saját kardját szögezte a Preasz Eyn páncéljával vértezett Ream mellének. Ream látta, hogy ütött az utolsó órája. Azt a nyilat illesztette a húrra, amelyet Preasz Prohmtól kapott végszükség esetére. Íja még egyszer megpendült, és Reap, az istenek, emberek és állatok ádáz

ellensége a gyilkos nyíltól mellén találva megvonaglott, és habzó szájjal kimúlt.

Most már gyorsan leteperték az utolsó démonokat is, és a hűséges Hanuman elővezette és férje elé kísérte börtönéből Szíthat. Szitha örömeiben sírva borult Ream karjába.

Az ég és föld összes lényének hatalmas ujjongása közepette kísérték a fivérek vissza Szíthat a segítő majmokkal a palotába, ahonnan egykor Reammal együtt úzték el. Mindenki Ream diadaláról beszélt, és nem volt boldogabb ember a kerek világon, mint ő, szép feleségével.

A világban újra nyugalom és béke honolt. Senkinek sem kellett többé rettegnie a szörnyű yeakoktól, és minden jól is ment volna, ha Ream királyságában el nem kezdték volna sutogni az emberek, hogy hosszú lankai tartózkodása alatt Szitha mégiscsak Reap szeretője kellett hogy legyen. Ream először csak nevetett a gyanúsításokon, de a kétség mégiscsak gyötörte szívét, és egy napon az történt, hogy igazságtalan vádakot szórt feleségére, és ráparancsolt, hogy hagyja élőt.

Szitha kétségbeesve kérte Preasz Thornit, a föld istennőjét, legyen tanúja, hogy ő semmi rosszat nem tett. Erre megnyílt a föld, előjött Preasz Thorni, és karjait szélesre tárva nagy szeretettel magához ölelte Szíthat. Azután együtt elmerültek egy hasadékban, amely fölöttük újra összezárult.

Ream pedig keservesen megbánta, amit tett, lemondott a királyi trónról, és újra visszavonult az erdőbe. Itt élt még sokáig remeteként, míg egy napon fáradtan és megutálva a világot lehunyta szemét, és eltemették.

Emberi porhüvelyétől megszabadult lelke felszállt az égbe, ahol isteni alakját felöltve újra elfoglalta helyét mint Preasz Noreay. Ha az elkövetkező korszakban újra szükség és nyomorúság köszönt a földre, s az emberek már nem találnak kiutat, akkor újra leszáll majd közéjük, és véget vet a nyomorúságnak.

A PARIPAHERCEG

Dicsőség Buddhának, a három világ elsőszülöttjének! Üdvöz legyen törvénye, az a hajó, mely minden élőlényt a paradicsomkert partjaira vezérel! És üdvözlét a papok gyülekezetének!

Íme, ez Reach Kol herceg története, amint azt Vo Banha feljegyezte...

Uralkodott hajdan Koszé királyságban egy Preasz Bat Reachea nevű király. Feleségét Chan Mealeának hívták. Nem volt fiúgyermekük, aki a trónt örökölhette volna, de volt három szép leányuk. A legidősebbet Reach Khszatreinek, a középsőt Szrei Khszatrának, a legkisebbet Punak hívták.

Ugyanebben a birodalomban élt két öregember is, akik kora ifjúságuktól kezdve csak nyomort és szükségét láttak. Az öregembert Tuphinak, a feleségét Minh Tuphotnak nevezték. Gyermekekük nem volt, és koldulásból tengették életüket, gyakran köszöntött rájuk betegség, éhség, elhagyatottság. Ennek ellenére egyetlenegy kívánságuk volt csupán mindkettőjüknek: nagyon szerettek volna egy csekélyke vagyont, hogy ők is tudjanak alamizsnát osztogatni másokhoz hasonlóan.

Egy nap azután így szólt Tuphi a feleségéhez:

– Még éppen két szlengünk van. Mi lenne, ha ezen a pénzen egy ásót és rizst vennénk? Így talán valami nyereséghez jutnánk.

Minh Tuphot beleegyezett; megvették azt, amit szükségesnek gondoltak, és elgondolkodva indultak neki a síkságnak, hogy ültetvényük számára egy darabka műveletlen földet keressenek. Sok verejtékbe és fáradságba került, mire a talajt szabályos rizsfölddé változtatták. Ugyanannyit kellett kézzel-lábbal dolgozniuk, mint az ásóval, mire mindent körülárcoltak, és széttörték a rögöket. Mikor egyikük kifulladt, átadta az ásót a másiknak, de kitartottak, úgyhogy végül elvethették a magot, és nemsokára átültethették a fiatal rizspalántákat. A rizsföld pompás látványt nyújtott, a jó öregek pedig olyan büszkék voltak munkájukra, hogy napjában háromszor is kimentek megszemlélni a földjüket.

Kettejük szorgos munkája és gondolatai nyomán forróság támadt az égben Preasz Eyn trónja körül, s a trón majdnem izzásig hevült. Az égiek ura, aki mindent lát, észrevette, hogy odalent a földön történik valami, ami felkeltette a figyelmét, és most a két

öreggel szemben kegyesnek kell lennie. Ezért Preasz Eyn az égi birodalomnak abba a részébe vonult, melyet Kelasz-hegységnek neveznek.

Itt élt az égieknek egy hatalmas királya, akit Utompomak, feleségét pedig Szauvean Mealeának hívtak. Volt egy gyönyörű szép fiuk, akit Reach Kolnak neveztek. Preasz Eyn látta, hogy ez az égi herceg arra volt kijelölve, hogy Buddhává váljon, és hogy abban a korban van, amikor a Korábban Megvilágosult földi zarándokútjára léphet, és bódhiszattvává válhat. Ezért hát azzal bízta meg Reach Kolt, hogy menjen le a földre. A herceg tiszteletteljesen meghajolt az isten előtt, és úgy nyilatkozott, hogy készen áll a megbízatás végrehajtására.

Mielőtt azonban elindult volna a földre, elbúcsúzott szüleitől. Anyja, Szauvan Mealea könnyekben tört ki fia távozása fölött érzett nagy szomorúságában, és megpróbálta visszatartani. Majd megszakadt a szíve fájdalmában, és halálos ájulással küzdött.

– Anyád még belepusztul ebbe! – zokogta.

Utompom király azonban így szólt a fiához:

– Én már öreg vagyok, és arra számítottam, fiam, hogy te fogsz követni a trónon. Ó, jaj, mennyire fáj érted a szívem! Ne menj el mégse abba a távoli országba! Ó, milyen nyomorúság! Ez a büntetésem korábbi életemben elkövetett bűnömért!

Reach Kol azonban hajthatatlanul kitartott amellett, hogy mindenáron teljesíti Preasz Eyn parancsát.

– Legalább légy óvatos és megfontolt – figyelmeztette az apja.

– Ügyelj, hogy semmiféle hibát el ne kövess, és jöjj vissza hamarosan! És semmiképpen ne menj a Hembraupean-hegység erdeibe, mert ott széttépnek a vadállatok!

Reach Kol azonban megmagyarázta nekik:

– Ott lenn, a földön él egy Pu nevű leány, aki előző életemben a feleségem volt. Újra egyesülnöm kell vele!

Hogy az égi lény alakjában fel ne ismerjék a földön, valami földi élőlény alakját kellett magára öltenie Reach Kolnak. Ezért kérte apját, változtassa őt nemes paripává, és Utompom valóban teljesítette ezt a kívánságát. Háromszor léptetett körbe atyja palotája körül Reach Kol ló alakjában, azután lerepült a földre a légen át.

Éppen ott ért földet, ahol a két öreg oly sok fáradsággal megteremtette termő rizsföldjét. A szép szántóföld néhány pillanat leforgása alatt ismét ugyanolyan értéktelen földdarabbá változott, amilyen régebben volt, mert az égből jött paripa lelegette a fiatal rizspalántákat, amit pedig nem bírt megenni, azt széttaposta.

Amint a két öreg szokása szerint a földre ment, hogy örvendezzenek a vetés növekedése fölött, a megrökönyödéstől csaknem elállt a szívverésük is. Keserű könnyekre fakadtak a pusztítás láttán, majd Minh Tuphot panaszosan megszólalt:

– Számunkra nem maradt más bátra, csak a halál.

Tuphi is együtt sírt vele, de azután új remény szikrája gyúlt ki benne, és azt javasolta:

– Még mindig megkereshetjük a pusztítás okozóját, és ha sikerült nyakon csípnünk, akkor majd a ló gazdájától kérünk kártérítést.

Ezekkel a szavakkal a ló nyomába eredt. A nyomok az erdő felé vezettek. Ott rá is akadt a paripára, amely nyugodtan hagyta, hogy megfogják. Tuphinak úgy tűnt, hogy nincs ennek az állatnak párja kerek e világon. A ló türelmesen követte az öreget, és ellenkezés nélkül engedte, hogy az a kunyhójához vezesse.

Akik csak elsétáltak a ház előtt, hamarosan észrevették a nemes állatot, és mindenfélét gondoltak magukban. Hogy juthatott két ilyen szegény ördög egy ilyen nemes paripához? Egészen biztos, hogy úgy lopták valahol!

Nemsokára az udvaroncok is tudomást szereztek a dologról, és mindegyik megpróbálta megszerezni magának az állatot. Mikor azonban alaposabban fontolóra vették a dolgot, arra a meggyőződésre jutottak, hogy egy ilyen nemes paripa nem illet meg mást, csupán a királyt. Így elvitték a paripa híret Preasz Reachea őfelségének.

A király azonnal parancsot adott, hogy vezessék színe elé a lovat és a két öreget. Tuphi és felesége nagyon megijedtek, és azt hitték, hogy reménytelenül elvesztek. Az öregember mégis azt mondta:

– Egész egyszerűen a színtiszta igazságot fogjuk elmondani a királynak.

A király csodálatosnak találta a paripát. Meghallgatta az öregek magyarázatait, és semmi kivétlnivalót sem talált rajtuk, hanem hitt nekik. Sok-sok aranyat adott nekik, és útjukra engedte őket. Ezentúl semmi más nem járt az eszében, csak az új paripa.

Tuphi és felesége alig tudták felfogni, hogy sorsuk egyszeriben ilyen jóra fordult. Vidáman ballagtak vissza a kunyhójukhoz. Tuphi ment elöl, és amint visszanézett Minh Tuphotra, az öregasszony helyén egy ismeretlen szép ifjú leányt látott. Ugyanabban a pillanatban Minh Tuphot szintén egy szép, ismeretlen fiatalembert látott maga előtt megvénült férje helyett. Jó időbe telt, mire megértették, hogy visszakapták fiatalságukat és szépségüket.

Először a kunyhójukat sem találták meg. Eltűnt a viskó, és a helyén egy aranytól tündöklő csodás palota állt. A rizsföld azonban újra frissen zöldellt a helyén, szebben, mint valaha. A szerencse és az öröm társukul szegődött.

Eközben Preasz Bat Reachea király lelkesedése egyre csak nőtt szép lova iránt. Minél gyakrabban látta, szeretete annál erősebbé vált iránta. Rajongása odáig fajult, hogy már úgy bánt vele, mint a tulajdon leányaival. Istálló helyett pompás palotát építtetett az állatnak. Ezután összehívta jóseit, és az állat neve után tudakozódott. Azok azt felelték, hogy Reach Kolnak hívják, a király pedig a szokásnak megfelelően nagy ünnepség keretében kötelet kötött a ló lábára és Reach Kolnak nevezte el.

A paripa-alakot öltött eljövendő Buddha megpillantotta Put, és heves sóvárgás fogta el a leány iránt. Egyre csak sóhajtozott és szeméből könnyek peregtek. Ezt látván, a király megijedt, megint a jósokat hívatta, és afelől tudakozódott, mit jelenthet az állat sírása és sóhajtozása. Azok megmagyarázták, hogy a ló feleség után vágyódik. Mikor erre Preasz Bat Reachea a legszebb kancákat hozatta az ország minden részéből, a paripa megvetően egyetlen pillantásra sem méltatta azokat.

Mikor a ló csak nem hagyta abba a sírást és a sóhaj tozást, újra megkérdezték a jósokat, és akkor azok rájöttek, hogy az állat egyik hercegnő után sóvárog.

Preasz Bat Reachea annyira belebolondult a lóba, hogy azonnal hívatta legidősebb leányát, Reach Khszatreit, és könyörögve kérte, hogy legyen a paripa felesége.

– Hogy királyi atyám iránti engedelmességemnek tanújelét adjam – válaszolta alázatosan a leány –, kiegyeznék bármelyik koldussal, és belenyugodnék a legnagyobb nyomorúságba is, de egy állat felesége mégsem lehetek!

Szrei Khszatra, a középső hercegnő is hasonló választ adott. Erre a király a legkisebbik lányához fordult, és így könyörgött neki:

– Ha te sem mondasz igent, belepusztulok!

– Mindenbe beleegyezem – felelte Pu –, és mindenben atyám parancsait követem még akkor is, ha az égiek, Preasz Eyn és Preasz Prohm kinevetnek érte. Alávetem magamat a sors akaratának és a régi szabályoknak, amelyek szerint a lányok engedelmeskedni tartoznak szüleik akaratának.

A király erre megparancsolta, hogy nagy pompával fogjanak hozzá a menyegző előkészítéséhez, minisztereinek pedig meghagyta, hogy úgy bánjanak a lóval, mint valami herceggel. Így keltek egybe Pu hercegnő és Reach Kol, a paripa, és együtt költöztek be egy szőnyegekkel, matracokkal és egy aranyágygal berendezett palotába. Az ifjú feleség éjt nappallá téve azon fáradozott, hogy különös férjének jó felesége legyen, és minden kötelességét híven teljesítse.

Reach Khszatrei hercegnő nagy szégyennek tartotta, hogy legifjabb húga egy ló mellett kénytelen hálni, szóba hozta tehát anyjának a dolgot, és azt ajánlotta, hogy egyszerűen mérgezzék meg a lovat. Erről azonban a királynő lebeszélte, mert attól félt, hogy ezért a király szörnyű bosszút állna, így Reach Khszatrei letett a gyilkos tervről, de Put és paripa férjét gonosz szavakkal ócsárolta.

Pu szomorúan simogatta otthon a lovat, és mindazt a fülébe sugdosta, amiről tudomást szerzett. Úgy tűnt azonban, hogy Reach Kol ebből semmit sem ért, így Pu csalódottan tért nyugovóra.

Az éjszaka közepén Reach Kol egyszer csak fölkel, és felvette igazi égi, hercegi alakját. Így ment oda ifjú felesége ágyához, s elhúzva a függőnyt sokáig állt ott, elmerülve annak szépségében. Azután Pu számára odakészített bételdió után nyúlt, szép fogai közé tett egyet, és kényelmesen rágni kezdte. Végül melléje fekve nyugovóra tért. Pu nem ébredt fel, hajnalhasadás előtt pedig Reach Kol ellopódzott mellőle, és újra felöltötte állatkülsejét.

Pu el nem tudta képzelni, ki hatolhatott be lakosztályába és vitte el a bételdiót. Következő éjszaka ugyanígy történt, mire Pu elhatározta, hogy legközelebb nem alszik el, csak úgy tesz, mintha aludna. Így Reach Kol nem tudta többé észrevétlenül megközelíteni, és kénytelen volt felfedni titkát ifjú felesége előtt. Boldogan vetették magukat egymás karjaiba. Ezen a reggelen azonban Pu kihasználva férje szendergését, kiosont, és elégette az ajtó előtt hagyott lóbört, így Reach Kolnak meg kellett tartania égi alakját.

A paripa mennyei királyfivá való csodálatos átváltozásának híre futótűzként terjedt el az egész királyi udvarban, s a király egészen meglepedkezett bolondos lóimádatáról, és örvendezett szép vejének. Az átváltozást pompás ünnepséggel akarta megülni, Reach Kol azonban előbb engedélyt kért, hogy elmehessen meglátogatni szüleit.

Szüleinél ott találta Preasz Eyn istent egész kíséretével, valamint Pusznukát, a mennyei építőmestert, aki megbízást kapott arra, hogy építsen egy arany- és ezüsthíddal díszített mesés palotát Preasz Bat Reachea király rezidenciája mellett.

Ez meg is történt, s az összes égi lények a herceget és ifjú feleségét a királyi após elébe kísérték. Ilyent a nép még soha nem látott. Király és herceg őszinte szívéllyel ölelték át egymást, és amikor Preasz Eyn maga is megjelent, hogy megáldja az újdonsült párt, az ünneplés tetőfokára hágott. Naphosszat vigadtak az egész országban, a herceg pedig égi szépségű palotájában fejedelmi alamizsnát osztogatott a népnek.

Minden boldogan végződött volna, de Pu nővérei megirigyelték húguk szerencsáját, és beleszerettek Reach Kolba. Titkon megegyeztek egymás között, s végtére is húguknak azt mondták, hogy részesíthetné őket is nagy szerencséből. Pu azonban vonakodott:

– Nem. Túlságosan megbántottatok engemet és a lovamat. Így szívükben haraggal váltak el egymástól.

Egyszer Reach Khszatrei a királynál találta Reach Kolt, és titkos jelekkel tudtára adta, mennyire szereti. Reach Kol nagyon is észrevette ezt, de esze ágában sem volt belemenni a dologba. Ezért Reach Khszatrei annyira megdühödött, hogy a halálát kívánta; ezúttal azonban ravaszabban látott munkához. Elment testvéréhez,

Puhoz, és úgy tett, mintha mi sem történt volna köztük. Ellenkezőleg, hízelkedéssel igyekezett behálózni hűgát. Elmesélte neki, hogy talált valamilyen illatos gyantát, amely tartós égi szépséget nyújt. Pu mit sem sejtve kérte nővérét, hogy szerezze meg ezt a gyantát Reach Kol számára. Reach Khszatrei odaadta neki, és elmagyarázta, hogyan kell először felhevíteni a gyantát, majd Reach Kol testére önteni.

Reach Khszatrei gonosz terve mégis kútba esett. A gyanta minden halandót megölt volna, az égi herceg testének azonban csupán arany színe lett tőle, és csodás illat lengte körül. Reach Kol teste nem szenvedett kárt, ő maga azonban bizalmatlanná vált Puval szemben, és magában azon töprengett, vajon miért tette ezt vele?

Reach Khszatrei segített szítani a gyanút, és a szeretett, de egyszermind gyűlölt herceg fülébe hamis vádakot suttogott Puról. Reach Kol nem hitt ugyan el mindent, de végül sógornője megjegyzései odajuttatták, hogy már kételkedni kezdett Pu hűségében.

Az intrikák, gyanúsítgatások és kételkedések odáig vitték, hogy megutálta a földi életet, és visszakívánkozott atyjának égi királyságába. Éjszaka kellős közepén fölkel, a szendergő Pura nézett szomorúan, gyöngéden átkarolta, és búcsúszavakat suttogott. Anélkül, hogy felébresztette volna, varázsgyűrűt húzott az ujjára, és azután felszállt az égbe.

Pu vigasztalhatatlan volt, amikor Reach Kolt sehol sem találta. Megsejtette, hogy visszatért hazájába, és vágytól üzve útnak indult utána. Sírva ment az útján egyre tovább és tovább, míg a Hembraupean-hegységhez nem ért. Itt Reach Szeivel, az oroszlánok királyával találkozott, és félelem nélkül megkérdezte tőle, nem látta-e a férjét? Az oroszlán elmondta, hogy látta erre menni őt, és a tigriskirályhoz küldte tovább a leányt. Ez az elefántkirályhoz, az elefántkirály pedig Reach Romeaszhoz, az orrszarvúak királyához utasította. Innen a förtelmes emberfaló yeakokhoz küldték, onnét pedig a kenarokhoz, akik félig emberek, félig madarak. A legcsekélyebb bántódása sem esett sehol, még a legirtózatosabb lények is hűséggel, biztonságosan kísérték. Így jutott el a holtak és szellemek birodalmába, átvágott a perzselő sivatagon, és egészen a Boripot-hegy lábához érkezett. Átszelte az örök hó birodalmát, elért

a holt tenger partjára. Egy krokodil vitte át a tulsó partra, a tengeren meg egy óriáskígyó is segítette. A fájdalomtól és a kimerültségtől meggyötörtén végül a Kelasz-hegységhez ért, amely már az éghez tartozik. Itt egy sas a hátára vette, és egy fogadóba vitte Reach Kol és atyja, Utompor boldog országába.

Eközben Reach Kolt atyja nagy örömmel fogadta. Hogy fiát végleg hazájához kösse, kiválasztotta az égi leányok közül a legszebbet, és hozzákezdett az esküvői előkészületekhez, Reach Kol azonban a szokásnak megfelelően először vallásos mosakodásokat végzett.

Ezért a palota szolgálóleányai sűrűn mentek a kúthoz, hogy vizet hozzanak a herceg számára. Egyikük azonban megkésett, és teljesen egyedül maradt hátra. Egyedül nem tudta a fejére emelni a vízzel teli nehéz korsót, így segítséget keresve körülnézett. Ekkor felfedezte Put a fogadó ajtajában, és kérte, hogy segítsen neki. Beszélgetni kezdtek, és Pu rémülten hallotta, hogy Reach Kol új frigyre készül. Míg csendben imádkozott, varázsgyűrűjét behullatta a korsóba. Azután segített a vízfordó leánynak, majd visszatért a fogadóba.

A mosakodásnál a gyűrű előbb megakadt Reach Kol hajában, majd a kezébe került, és megdöbbenve ismerte fel benne a bűcsúzóul Punak adott ékszerét. A herceg elájult az ijedségtől. Atyja odarohant, és nyomban ki akarta végeztetni a szolgát, Reach Kol azonban kérte, hogy inkább faggassák ki a leányt.

A király erre megkerestette Put, s így az egymásra lett házastársak nemsokára ismét átölelhatték egymást. Pu elmesélte szívfájdalmát és veszélyes vándorlásait, és kérte Reach Kolt, bocsásson meg neki azért, amit ellene elkövetett; így újra egyetértésben és boldogságban éltek.

Az ég lakóira azonban nyomasztóan hatott egy földi lény jelenléte. A király megértette, hogy Pu nem maradhat az országában, hiába próbálta azonban meggyőzni fiát arról, hogy földi feleségének el kell hagynia az égi birodalmat. Reach Kol erről hallani sem akart, így a király kénytelen volt cselhez folyamodni. Nagy ünnepséget rendezett, ahol patakokban folyt a bor. Az ég lakói hamarosan mámorosak lettek, s velük együtt Reach Kol és Pu is elkábultak. Ekkor a király elfogatta a leányt, és egy messzi

barlangba hurcoltatta. Mire Reach Kol kijózanodott, Pu eltűnt, és senki sem árulta el neki, hol lehet. A király megpróbálta ugyan vigasztalni, de mindhiába. Reach Kol nem is hallgatott rá. Kedélye megrendült, és egyre búskomorabb lett.

Pu a barlangban tért újra magához. Kétségbeesett erőfeszítéssel sikerült neki elmozdítania azt a nehéz követ, amely eltorlaszolta a bejáratot. Alighogy ez megtörtént, óriási vihar támadt, amely földig lerombolta a király palotáját. Egyedül az az épület maradt épségben, amelyben Reach Kol lakott.

Pu elhagyta a barlangot, és vándorolt az erdőben, amíg egy tisztásra nem ért. Annyira meghasonlott a világgal, hogy elhatározta: itt marad remeteként. Az éjszaka leple alatt Pusznuka, Preasz Eyn építőmestere szép házikót emelt ide a tavak és a gyönyörű ligetek közé.

Történt egy napon, hogy erre a helyre tévedt valaki az ég lakói közül, és annyira megtetszett itt neki, hogy hosszabb ideig elidőzött. Pu elrejtőzött előle, így azt gondolta, hogy nem lakik itt senki. Visszatérve azután jelentette királyának felfedezését, Utompor pedig megörült azoknak a szép bételdióknak, amelyeket onnan hozott neki.

Elhatározta, hogy kirándulást tesz arra a helyre, hogy egy kissé felvidítsa fiát.

A remetelak környékének szépsége minden várakozást felülmúlt. Valamennyien szívből élvezték, csupán Reach Kol nem akart itt sem vidám lenni.

A tavakban lótoszok nőttek, és Utompor király elkezdte szedni a virágokat. Hirtelen hangosan felkiáltott, mert Pu parancsára egy mérges kígyó rejtőzött a lótoszok közé, és belemart a kezébe. Mindenki tanácstalan volt, még az udvari orvosok sem tudtak olyan szert, amely megmenthetné a király életét.

Ekkor megjelent Pu remeteköntösében, és megígérte, hogy segít a királyon, ha egyetlen feltételnek eleget tesz. A király halálfélelmében mindenbe beleegyezett.

– A feltétel a következő – mondotta Pu –: fiad itt marad nálam, és én gondoskodom róla.

Így is történt. Pu, akit senki sem ismert föl, meggyógyította a királyt, és amint az kíséretével eltávozott, Reach Kol egyedül maradt

itt. Ő sem ismerte fel Put, de nagyon csodálkozott, hogyan kerülhetett ide a korábban az ő tulajdonában volt vállszalag és az aranyvázák. Pu mosolygott a herceg kérdéseire, végül azonban felfedte kilétét. Így éltek itt együtt újra boldogságban, és Reach Kol hamarosan meggyógyult.

Amikor egy napon a király eljött, hogy érdeklődjön fia egészségi állapotáról, elárulták neki titkukat. Most már ő sem ellenkezett tovább, hogy Pu a fia felesége maradjon, sőt magával akarta őket vinni a fővárosba. Most már Reach Kol ellenkezett, mert sokkal jobban érezte magát itt remeteként. Csak miután Preasz Eyn ráparancsolt, hogy lépjen atyja után a trónra, vonult be feleségével újra a palotába, hogy az égi országot ő kormányozza tovább.

Mialatt az égen mindez végbement, lent a földön Pu nővérei házasságot kötöttek két herceggel. Reach Khszatrei Teat herceghez, Prom Teat király fiához ment nőül, Szrei Khszatra pedig Non herceg felesége lett. Mindketten apósuknál, Preasz Bat Reachea királynál laktak.

Put egyszer csak elfogta a vágy szülei után. Felkerekedett hát Reach Kollal, hogy felkeresse őket. Rendkívül szívélyesen fogadták őket, a két herceg azonban hamarosan beképzelte magának, hogy Reach Kol, aki őket pompában felülmúlta, örökségükre és trónjukra áhítozik. Erre összeesküvést szöttek, és nemsokára mindketten visszamentek atyjuk országába, ahol hatalmas hadsereget és hajóhadat toboroztak, s ezzel azután Preasz Bat Reachea király fővárosa alá vonultak, és ostrom alá vették a várost. A király nem látott kivezető utat a fenyegető veszélyből, és Reach Kol segítségét kérte.

Ekkor Preasz Eyn megkönyörült a sok megpróbáltatást megélt hercegen. Iszonyú kiáltással összehívta az ég lakóit: sárkányokat, kruthokat és óriásokat, hogy Reach Kol oldalán harcoljanak. Ég, föld, tenger megrendült, és ugyanakkor Reach Kolban is feltámadt Preasz Eyn és Preasz Prohm dühe. Egyetlen hatalmas legyintéssel összes ellenségeit szétzúzta.

És amikor azután béke uralkodott újra a földön, Preasz Eyn könyörületességében újra feltámasztotta a harcban elesetteket, és Reach Kol is megbocsátotta, amit ellene elkövettek. Pu nővérei is elnyerték bocsánatát. Ettől kezdve mindannyian barátai és hűbéresei

lettek. Bevezette őket az igazi bölcsességbe, ő maga pedig valamennyiük igazságos uralkodója lett.

Még sokáig élt békében és boldogságban hűséges feleségével, Puval, amíg azután egy napon megnyílt előttük az örök boldogság honának kapuja.

AZ ADAKOZÓ HERCEG

Veszandar herceg – aki a Moha Cheat, a Végtelenül Irgalmas melléknevet kapta – Chompu Thvip király fia volt, és valamennyi alamizsnálkodó közül a legjobb szívű. Már születésében is megnyilvánult e természete, mert nyitott szemmel jött a világra, kezét kinyújtotta, és így szólt anyjához:

– Jótetteket akarok véghezvinni.

Vele egyidőben jött világra Domrey Szat udvarában egy fehér elefánt is, amely csodálatos esőcsináló képességgel volt megáldva. Chompu Thvip hívei azt hitték, hogy a birodalom jóléte ettől az elefánttól függ, ezért gondosan ápolták, és nagyon vigyáztak rá.

A jószívű herceg a szegények között osztotta szét mindenét, amije csak volt. Aki ételt kért, annak azt adott, aki ruhát akart, az köntöst kapott tőle, sőt aki aranyat, ezüstöt, drágakövet kért, az is kapott tőle, amennyit csak akart. Mindenkinek teljesítette kívánságát, és nem akadt olyan kérés, amelyet képes lett volna visszautasítani.

Történt ekkor, hogy Szrok Pumeah (Burma) királya, aki a csodaelefántra vágyakozott, elküldte brahmanjait Veszandarhoz, és azok bátran előadták királyuk óhaját. A herceg azonnal szenteltvízes korsót hozatott, és anélkül, hogy meggondolta volna, miszerint az elefánttal Chompu Thvip birodalma szerencsecsillagát veszíti el, ünnepélyesen átadta az állam elefántját a kérelmezőknek.

Ezen a nép felháborodott. Követelte, hogy a király száműzze a tékozlót, mert tönkreteszi a birodalmat, és a király számára nem maradt más választás, mint engedni népe akaratának, és elűzni saját fiát az országból.

Mielőtt a herceg elhagyta volna hazáját, minden vagyonát szétosztogatta az ún. „hétszáz áldozat”-ban, ugyanis hétszáz elefántot, hétszáz kocsit, hétszáz fiatal leányt és hétszáz rabszolgát adott azoknak, akik kérték tőle. Azután feleségével és két fiával kihajtott a városból egy négylovas kocsin, amely egyetlen saját tulajdona volt még.

Útján négy brahmannel találkozott, akik megtudták, hogy a herceg szétosztogatja vagyonát, de elkéstek. Hogy ne menjenek el üres kézzel, a herceg mindegyiküknek adott egy lovat, azután saját magát fogta be a kocsi elé, és így vontatta családját. De ez sem tartott sokáig, mert jött egy koldus, és a kocsit is elkérte tőle.

Veszandar így elajándékozta vagyona utolsó darabját is, kisfiát vállára vette, és továbbindult, felesége, Meadrey pedig a kislányt emelve ölébe, követte őt.

Így érkezett el a család a Hembraupean-hegység lábainál elterülő hatalmas erdőségbe. Itt remetekunyhót építettek maguknak, és jámbor szerzetesek módjára éltek. A herceg átadta magát az elmélkedéseknek, felesége pedig reggelente elindult vad gyümölcsöket és gyökereket gyűjtögetni. Más táplálékuk nem volt.

Kalinga országában élt egy csúf vén brahman, akinek lusta fiatal felesége volt. Az asszony állandóan azzal ostromolta, hogy rabszolgát kellene venni a házhoz, mert akkor kevesebb lenne a dolga. A brahman emlékezett Veszandar jóságára, és elment hozzá. Nyers szavakkal követelte, hogy szolgáltassa ki neki a feleségét, hogy rabszolgaként magával vihesse. A hercegnő azonban nem volt otthon, ezért a brahman ráripakodott a hercegre, hogy az asszony helyett adja oda neki két gyermekét.

A kisfiú és a kislány látták az undorító alakot, és megijedtek durvaságától. Elszaladtak, és egy tavacskában a hatalmas lótusz levelei alá bújtak. Apjuk azonban kérlelhetetlenül visszaparancsolta őket. Senki emberfia kérését nem volt képes megtagadni, így saját zokogó gyermekeit adta oda a tomboló brahmának. Egyetlen arcizma sem rándult, de amint végignézte, hogyan tuszkolja maga előtt a dühöngő brahman a két gyermeket, és üti őket egy náddal, leült, és keserves sírásra fakadt.

A herceg felesége késő este tért haza az összegyűjtött élelemmel. Amikor meghallotta, mit cselekedett Veszandar, vigasztalhatatlan lett, és többé egyetlen szót sem szólt hozzá.

Másnap reggel ismét egy brahman állt a remetelak ajtajában, és Veszandarral akart beszélni. A kérdésre, hogy mit óhajt, azt válaszolta:

– A feleségedet!

A herceg ezt sem utasította vissza. Néhány szóval odahívta a feleségét, és így szólt a brahmanhoz:

– Itt van, vigyed!

Ekkor a brahman alakja elváltozott, és Preasz Barom Chakrepat állt ott, akiből olyan fényesség sugárzott, hogy Veszandar térdre hullott előtte. Az isten gyengéd szavakkal

lemondott erről az utolsó áldozatról, és megparancsolta Veszandarnak, hogy térjenek vissza hazájukba. Ott aztán újra megtalálták két gyermeküket is, mert az isten parancsára az öreg király visszavásárolta őket a csúf brahmantól. A száműzési parancsot feloldották, és az öreg király halála után Veszandar herceg, a Moha Cheat követte őt Chompu Thvip trónján. Alamizsnálkodása révén olyan nagy érdemei voltak, hogy az ország elefántjára sem volt szükség, mert amíg ő kormányzott, boldogság és jólét uralkodott a birodalomban.

Amikor azután Veszandar meghalt, olyan alakban született újjá, hogy a megvilágosodás által Buddhává lett.

A CSÚF HERCEG

Szamai királyának, Szamalreachnak volt egy szép leánya: Neang Pu-Reachena. Ez egy csúnya herceget szeretett, akit Ngosznak hívtak – ez a név „utálatost” jelent. Senki sem sejtette, hogy ő valójában a szép Preasz Szang herceg volt, aki ebben az alakjában akarta próbára tenni a király és leánya szívét. Amennyire szerette a hercegnő, olyan nagyon gyűlölte a király, és elhatározta, hogy megöleti a csúfságot.

Ezért összehívta valamennyi vejét, és meghagyta nekik, hogy Ngossal együtt fogjanak neki halat. Meg volt győződve arról, hogy Ngosz csődöt mond, és így megbüntetheti.

A folyóparton egy chrey-fa árnyékában Ngosz magára öltötte valódi alakját, s úgy jelent meg mint Preasz Szang herceg. A többi herceg mind égi lénynek hitte őt, és térdre borulva előtte arra kérték, segítsen nekik, hiszen érdemei által szerzett hatalmánál fogva lehetetlenné teszi, hogy akár egyetlen halat is fogjanak.

Erre megkönyörült rajtuk, a vízbe vetette magát, és a halak végeláthatatlan seregét hozta föl számukra. A halakat azután a hercegek a király elé vitték. Ő pedig nyomon követte őket, és felfedte titkát a király előtt. Ekkor Szamalreach király bocsánatot kért tőle, és aztán nagy pompával ülték meg Neang Pu-Reachena és Preasz Szang menyegzőjét.

A THLOK-FA

Az idők kezdetén a világtenger még teljesen elborította a földet, amelyből csupán Szaumeru szent hegye emelkedett ki. Ez volt a felséges Preasz Eyn isten lakhelye.

A szélisten fellázadt Preasz Eyn ellen, és egyetlen, óriási viharral akarta elsüllyeszteni a világhegyet. Erre a sárkánykígyók királya, Preasz Reach Neak barátja Preasz Eyn segítségére sietett, testével ezerszeresen körülgyűrűzte Szaumeru hegyét, hogy szilárdan tartsa. A szélisten azonban kardot rántott, leütötte vele a sárkánykirály fejét, és magasra fölhajította a levegőbe.

Ezt látva, Preasz Eyn ünnepélyesen megesküdt, hogy ahol a fej leesik, ott szárazföld emelkedjék ki a vízből, és rajta egy thlok-fa sarjadjon.

Így is történt. Először Kuk Thlok szigete emelkedett ki a világtengerből, a mai Sziemreap városa közelében, és rajta feküdt a sárkány feje.

Preasz Eyn varázsfüveket szórt barátja fejére, és Kuk Thlok szigetén temettette el. Szent lett az a hely, és ott emelkedett később Angkor Thom városa, amelynek nem volt párja a földkerekségen.

Az akkor élt emberek óriásiak voltak, s fejük akkora volt, mint a kolduló szerzetesek alamizsnás edényei.

ANGKOR THOM ALAPÍTÁSA

Romeaviszeiben hatalmas, bölcs király uralkodott, de fia, Preasz Thong, akit kinevezett régensnek, annyira elnyomta a népet, hogy az lázongani kezdett, és a királyhoz ment panaszra. A király, hogy igazságot tegyen, és halála után az ország ne essen áldozatul a romlásnak, megkötöztette fiát, lenyíratta a haját, és felpeckeltette a száját. Így ültették tutajra feleségeivel és barátaival együtt, akár egy gonosztevőt, s a tutajjal a tengerre sodródtak.

Bár Preasz Thongot asszonyai nemsokára megszabadították kötelékeitől, sőt a pecket is kivették a szájából, a tutaj azonban céltalanul hánykolódott a tengeren, és csak hosszú út után futott zátonyra a kicsi Kuk Thlok nevű szigeten, amely ott feküdt, ahol ma Sziemreap városa áll, mert akkoriban még Kambodzsa egész területét víz borította. A sziget elhagyatott és terméketlen volt, ezért elhatározták, hogy inkább újra vízre lökik a tutajt, és jobb földet keresnek, semmint itt pusztuljanak el. Senki sem volt azonban képes mozgásba hozni a tutajt, és ezt valamennyien intő jelnek tekintették, hogy maradjanak a kis szigeten.

A herceg felmászott egy magas fára, hogy körülnézzen, és mialatt az ágak csodálatos módon a magasba emelték, a fa is egyre nőtt. Így Preasz Thong sem leugrani, sem lemászni nem volt már képes, ezért inkább óvatosan lefelé próbált csúszni a törzs mentén. Amikor hosszas kísérletezés után sem sikerült a visszautat megtalálnia, és földet érnie, véletlenül a fa egyik nagy üregében találta magát. Ez az üreg csodálatos alakú volt, és mesterségesen készült, ékes barlanghoz hasonlított. Preasz Thong egyre beljebb hatolt a mélyedésben, míg végül a sárkánykirály föld alatti birodalmába jutott.

Itt egy tiszta vizű tavat fedezett fel. Neang Neak, a sárkánykirály legifjabb leánya éppen arrafelé tartott, mert fürödni akart a tóban. Amikor Preasz Thong és Neang Neak meglátták egymást, szerelemre lobbantak egymás iránt, és hosszú hetekig együtt maradtak a fa üregében.

Reach Neak, a sárkánykirály aggódott leánya eltűnése miatt, és udvari jóvendőmondóit faggatta gyermeke sorsáról. Erre azok megmondták neki, hogy a leány királyi férjet talált, akivel már korábban, egy megelőző életében is házasságra lépett. A

sárkánykirály azon nyomban Preasz Thongért és leányáért küldött, vejét nagy megbecsüléssel fogadta, és átadta neki a birodalom kormányzását. Bár Preasz Thongé volt a sárkánybirodalom minden kincse, mégsem érezte jól magát ebben az alvilágban; visszavágyódott a földre, és megkérte a királyt, hogy engedje újra felmenni.

Ekkor építtette Reach Neak odafönt, Kuk Thlok szigetén, ahol a tutaj kikötött, Angkor Thom gyönyörű városát az ifjú pár számára. Ott uralkodott azután Preasz Thong, mint a khmerek első királya, feleségével, Neang Neakkal, az asszonyok pedig, akik a tutajon elkísérték, ágyasai lettek. A város körül a sárkány kiitta az összes vizet, úgyhogy Preasz Thong népe számára nagy darab száraz terület keletkezett.

Az öreg sárkánykirály majd mindennap meglátogatta az ifjú párt, és örült boldogságuknak meg a gyönyörű városnak. Angkor Thom lakói azonban irtóztak és féltek tőle, mert a vásárok alkalmával mindig sok ember meghalt mérges leheletétől. Így látta be saját leánya is, hogy apja nem való az emberek közé; végül az ifjú király elhatározta, hogy a négyarcú Prohm isten képmását fölállíttatja a városkapu fölé.

Mikor a sárkánykirály másnap újra Angkor Thomba ment, és örült annak, hogy szeretteit viszontláthatja, maga előtt megpillantva félelmetes ellenségének képmását, riadtan és nagy sietve visszamenekült az alvilágba. Ma is ott lakik, és a fejét sem meri kidugni, hogy megcsodálja a saját maga alkotta szépséges művét. Hálátlan gyermekei fejére azonban átkot szórt:

– Utódaitok közül csak az uralkodjék Angkor Thomban, aki nagy érdemeket szerzett előző életében!

Ezért érte aztán a khmerek uralkodóit oly sok szerencsétlenség.

Preasz Thong fia – aki követte atyját a trónon – elhatározta, hogy atyja emlékéért tisztelettel ápolja, így a szégyen jeleit, amelyekkel Preasz Thong az országba jött, a tisztelet jeleivé változtatta. Azóta nyírják rövidre a hajukat a khmerek, azóta van átfúrva a fülük, és szájukban egy darab fát hordoznak fogpiszkálóként és fogkefeként.

A palota egyik tornyában pedig állítólag évszázadokon át egy kilencfejű sárkányasszony élt, aki minden este megjelent a királynak. Ha egyszer nem jött, az a király közelgő halálát jelentette.

AZ ISTENFIÚ VÁROSA

Történt egyszer, hogy a fölséges Preasz Eyn isten elaludt trónusán ülve, s azt álmodta, hogy szájából értékes drágakő hullott a földre, egyenesen egy agyagos mocsár kellős közepébe.

Az isten szomorkodott a veszteség miatt, nem tudta azonban elszánni magát arra, hogy leszálljon a földre, és kincsét visszavigye az égbe. Amikor felébredt, és elkezdett töprengeni álma felett, rájött, hogy a drágakő földrehullásának feltétlenül valami jelentősége van. Úgy tekintette, mint egy nagy esemény különös előjelét, ezért maga köré gyűjtötte az istenfiakat, és így szólt hozzájuk:

– Ég fiai! Közületek egy tevobot arra hivatott, hogy változó megtestesüléseinek körforgásában újjászülessen a földön, mint a Megvilágosult tanainak védelmezője. Heten vagytok; melyikötök akar leszállni a földre?

Hat tevobot kevés hajlandóságot mutatott, a legfiatalabb azonban készségesen ráállt. Ezt a tevobotot Ketu Mealeának hívták, és így szólt:

– Ha úgy illik, hogy urunk, Buddha tanait valakinek védelmeznie kell a földön, úgy én készen állok rá. Tőled, tisztelt atyám, csupán segítségedet kérem az emberek világában teendő vándorlásaim során.

Így esett, hogy Ketu Mealea újjászületett mint Kemmarat királynőjének fia. Még anyja méhében pihent, amikor már előző megtestesülései során szerzett érdemei következtében a királynő toronybéli lakosztálya körül leereszkedő madarak mind holtan zuhantak alá a levegőből.

Erre a miniszterek és a többi udvari tisztviselők királyuk elé járultak, és azt mondták:

– E város lakói tiszteletben tartják az erény ötszörös és nyolcszoros parancsát, részvétet táplálnak és jóakaratot tanúsítanak minden teremtmény iránt. Nem szabad azonban, hogy a bűn, amelyet a még meg sem született herceg ezzel a madárgyilkolással saját fejére halmoz, a várost terhelje; neki magának kell bűnhődnie érte.

Meggyőzték a királyt arról, hogy a születendő herceg lényé minden bűn tárháza lesz, így hát a király azonnal száműzni akarta a királynőt születendő magzatával együtt. Egyik udvari tanácsosa

azonban figyelmeztette, hogy nem illő dolog egy terhes nőt a vadonba száműzni. Így a király megvárta, míg Ketu Mealea megszületett, és rövid idő múlva száműzte a szegény királynőt birodalmából csecsemőjével együtt.

Az elkényeztetett asszony magányosan vándorolt. Miközben megtette a hosszú utat a birodalom határáig, a fáradtság és a megpróbáltatások rendkívül megviselték. Ekkor Preasz Eyn megkönyörült rajtuk, hiszen a királynő gyermeke előző életében az ő fia volt. Az isten fehér ruhás férfi alakjában leszállt a földre, hét napon s hét éjjelen át vezette az anyát és gyermekét, amíg a Preasz Phlöüng hegyre érve, az erdőben varázslatos palotát emelt számukra, hogy abban megpihenhessenek.

Ezután továbbvándorolt kettőjükkel a hegység déli részén levő Kuk Thlok szigetéig. Itt biztonságos barlangot rendezett be a királynő és gyermeke számára, ahol semmiben sem szenvedtek hiányt, majd elbúcsúzott tőlük.

Ketu Mealea a föld legszebb fiúgyermekévé serdült, és istenatyja szíve minden melegével szerette őt. Annyira vágyódott utána, hogy újra leszállt a földre, amikor fia – aki egyben a királynő fia is volt – betöltötte hetedik életévét. A királynő felismerte korábbi vezetőjüket, és szívélyesen fogadta.

Amikor megkérdezte, miért nem látták oly sokáig, a vendég így válaszolt:

– Az én otthonom igen messze van innét, de íme, azért jöttem, hogy láthassam az ifjú herceget, és megkérjelek: engedd, hogy magammal vihessem őt!

– Évekig voltál távol – vetette ellen a királynő –, és én képtelen lennék olyan sokáig nélkülözni gyermekemet.

Amikor azonban a látogató esengve kérte, hogy csak egyetlen napra engedje magával vinni a gyermeket, mert szeretne jó lenni hozzá, és játszani vele, a királynő meglágyult, és beleegyezését adta. És amíg elfordult, hogy palástolja a rövid elválás fölött érzett fájdalmát, Preasz Eyn észrevétlenül a levegőbe emelkedett Ketu Mealea herceggel, akit föl vitt magával a tevobotok birodalmába.

A gyermek nagyon jól érezte magát atyja palotájában, kedvére játszhatott, és minden pompás nyalánkságba belekóstolt. A tevobotok azonban orrukát fintorgatták, mert közeledvén a

herceghez, azt sokkal inkább emberi, mint égi lényre emlékeztető illat lengte körül.

Mikor ezt Preasz Eyn észrevette, szíve belesajdult, és a kelleténél korábban figyelmeztette a herceget, hogy vissza kell térnie anyjához a földre. A kis herceg nem értette, miért kellene visszamennie, és sírva követelte, hogy hadd maradjon az égiek szépséges városában.

Preasz Eyn erre szigorúan így szólt:

– Kedves hercegem, vissza kell térded az emberek közé. De hogy ne érezz többé honvágyat az égi város után, építtetek neked egy várost a földön, amely mindenben hasonlítani fog az istenfiak városához, és nem akad párja sehol a világon.

Ezzel visszaszállt a földre, és hazavitte a gyermeket anyjához. Amikor az asszony előtt állt, az megértette, hogy egykori vezetője az istenek királya, és térdre hullott előtte. Az a hely, ahol akkor Preasz Eyn állott, még ma is viseli lába nyomát, és Preasz Balnak, azaz „Szent Lábnyomának nevezik. Az isten ezután városépítésre alkalmas terepet keresett a közelben, és amikor megfelelőt talált, nyomban hívatta Pasznukát, az istenek építőmesterét. Megparancsolta neki, hogy itt építsen várost, amely semmiben se különbözzön az égi várostól. Így épült fel Angkor Thom, a khmerek nagy városa, amely pompában és szépségben a föld minden más városát fölülmúlta.

Eleinte azonban üresen állt a város, és csak lassan merészkedtek be a környékbeli erdőlakók pompás épületeibe. Hogy több erdőlakót csalogasson oda, Preasz Eyn fehér elefánt alakját öltve magára, az erdőbe ment, és messze földről magával csalogatott egy vadászt a város falai alá, azután hirtelen eltűnt. A vadász hazatérve északi hazájába, mesélt a csodálatos városról, amelyet látott.

Amikor Kemmarat királya meghallotta ennek hírért, nyomban elküldte udvari tisztviselőit, hogy pontos jelentéseket hozzanak Angkor Thomról. A kiküldötteknek azonban annyira megtetszett a város, hogy elfelejtkeztek a hazatérésről, és ott maradtak Ketu Mealeánál. Amikor pedig Kemmarat királya többi udvaroncát is utánuk küldte tízezer fegyveres kíséretében, hogy visszahozassa

őket, velük is ugyanaz történt. Végül maga a király kerekedett fel hatalmas kísérettel az eltűntek felkutatására.

Így történt azután, legnagyobb örömeire, hogy rátalált feleségére és fiára. Közben már réges-régen megbánta, hogy száműzte őket. A hercegnő megbocsátott neki, és kész volt visszatérni férjével Kemmaratba. Ketu Mealea azonban Angkor Thomban maradt, és földi atyja a khmerek királyává koronázta. Az erdőből jött emberek és a kemmaratiak azonban valamennyien nála maradtak.

Amikor Preasz Eyn hírért vette, hogy Ketu Mealea király lett Angkor Thomban, fogta az égi birodalom kardját, és megkettőzte. A két kard közül az egyik az ő kezében maradt, a másiktól lett Preasz Khan, a khmerek országkardja, amelyet ma is legnagyobb kincsükként őriznek Phnom Penhben, az tíj birodalmi fővárosban.

Ketu Mealea király bölcsen és erényesen uralkodott birodalmán. Igazságos volt, mindenkihez barátságos, és bőkezűen gondoskodott a szegényekről. Minden szomszédos ország adót fizetett neki ezüst- és aranyrudakban, s birodalmának hírneve nemsokára oly nagyra nőtt, hogy székhelyét a világon mindenütt csupán Angkornak (A Város) nevezték, más megnevezésre nem volt szükség, és később, amikor felépült mellette a földkerekség leggyönyörűbb temploma, azt egyszerűen csak a város templomának, vagyis Angkor Vatnak nevezték, olyan leírhatatlanul szép volt.

Mindössze egyetlen árnyék hullott Ketu Mealea boldogságára: nem volt fia, aki a trónt örökölhette volna utána. Ezért egyre buzgóbban merült el Buddha tanaiban. Meditációinak mélysége, erényei és jótéteményei végül is arra indították égi atyját, Preasz Eynt, hogy teljesítse szíve vágyát, és örökösrel ajándékozza meg. Palotájának tevébotját úgy áthatották Ketu Mealea gondolatai, hogy vállalkozott rá, miszerint ember alakban újjászülessen a földön, és egy Angkor Thom melletti tó lótuszlevelei között öltse magára emberi alakját. Ketu Mealea végtelen hálával emelte ki a gyermeket a lótuszvirág kelyhéből, és trónörökösként neveltette palotájában, s fia ugyanolyan boldogságot hozott az országnak, mint ő maga.

A lótuszvirágból született herceg lett az első a napkirályok sorában. E napkirályok sokáig uralkodtak boldogan, amíg csak

később a brahman Kaundinya délen partot nem ért, leverte az ott uralkodó Szórna nevű sárkány királyleányt, majd feleségül vette, és vele megalapította a holdkirályok új nemzedékét.

A BÉLPOKLOS KIRÁLY

Amikor a khmer birodalom hatalma csúcspontján állt, a király elhatározta, hogy beszünteti a sárkánykirálynak az ország fennállása óta önként vállalt adót.

A sárkánykirály három nemesét elküldte Angkor Thomba, hogy megtudja e vonakodás okát, és a királytól ezt a választ kapta:

– Régebben az öreg sárkánykirály az én atyám apósa volt, emiatt küldte nektek az adót, a Khmer Birodalom. Most azonban már nem áll fenn közöttünk közel sem ilyen szoros kapcsolat. Miért adózzunk hát nektek?

Ezt meghallva, a sárkánykirály feldühödött, és föld alatti birodalmából előtört hadseregével a föld színére. A khmer király ellenszegült, és véres csatában leverte a sárkánykirályt, akit foglyul is ejtett, és saját kezűleg ütötte le a fejét úgy, hogy a sárkányvér ráfröccsent.

Egy idő múlva a király testének azokon a pontjain, ahol a sárkány vér ráfröccsent, kiütések jelentek, s nemsokára egész teste tele lett kelésekkel, s udvari orvosainak minden tudománya és ezerféle orvossága sem volt képes meggyógyítani.

Ebben az időben történt, hogy egy varázserejű remete vándorlásai során a Hembraupean hegyétől Angkor Thomba jött, és amikor itt megtudta, hogy milyen sorsra jutott a király, kész volt megpróbálkozni gyógyításával. A palotába hozatott egy nagy üstöt, telehordatta vízzel, és hatalmas tüzet rakott alatta. Amikor a víz forni kezdett, felszólította a királyt, hogy lépjen bele az üstbe. A beteg királynak azonban aggályai támadtak, és habozva megkérte:

– Még nem értem egészen, hogy is kellene csinálni. Mutasd meg előbb, mint cselekedjek!

Erre az egyik udvari szolga egy kutyát dobott a lobogva forró vízbe. Az állat kimúlt, és teljesen szétfőtt. A remete azonban most valamiféle varázsszert kevert az üstbe, s ekkor a kutya kiugrott belőle, és szebb volt, mint valaha.

De a király még mindig nem nyugodott meg egészen, és így szólt:

– Elöttem egy udvaroncomnak kell az üst vizébe merülnie kísérletképpen.

Ekkor beledobtak egy udvaroncot a zubogó vízbe. A remete megint beleöntötte a varázsszert, az udvaronc pedig megfiatalodva és megszépülve került ki az üstből.

Ám a király még most sem tudta elhatározni magát, és a következő ajánlatot tette a remetének:

– Szálljon le először a nagy és szent remete saját személyében a forró vízbe, s akkor hinni fogok neki!

Erre a remete lerakta sorba minden szent amulettjét, varázsszerét pedig átadta a királynak mondván:

– Miután egészen szétfőttem, dobd bele az egészet!

Ezután a forróvízes üstbe lépett, és néhány pillanat múlva foszlányokra főtt benne.

A király tétova mozdulattal beledobta a szer felét az üstbe, majd megállt. A víz felszínén megjelent egy kéz, majd a remete egyik lába, de azontúl semmi. A borzadó király, ahelyett, hogy a még megmaradt varázsszert utánahajította volna, megparancsolta, hogy az üst egész tartalmát a várostól délre emelkedő hegy lábánál öntsék ki.

Mivel a remete nem tért vissza a többi remetéek közé a Hembraupeanra, a legidősebb remete keresésére indult, és végül eljutott Angkor Thomba. Itt kikérdezte a város lakóit, s azok elmondták neki, amit tudtak az eltűntről, és annak szomorú végéről. Az agg remete a hegy lábához ment, megtalálta remetetársa testrészeit, és varázshatalmával új életre keltette.

Egyesült erővel mondták ki az átkot:

– A király ne találjon betegségére gyógyírt, és rövid idő alatt pusztuljon bele kínjaiba. Utódaival tűnjön el a város szépsége és pompája, s az egész ország váljék újra vadonná.

Miután elmondták az átkot, visszatértek a Hembraupean hegyére.

Minden úgy történt, ahogyan a remetéek átkukban megmondották. A királyon nem tudott segíteni senki és semmi. Ágyasaival és szolgáljaival együtt annak a hegynek a lábához vitték, amelyet ma az „égetett ember hegyé”-nek neveznek, és ott belehalt keléseibe. Halála után kővé változott, és szobra ma is ott áll magányosan és szomorúan Angkor Thom őserdőtől benőtt romjai között.

A KESELYŰK VÉDENCE

Amikor a bélpoklos király nemzedéke kihalt, egy olyan ember kerítette hatalmába a khmer trónt, aki nem származott királyi törzsből. Uralkodásáról nem sokat tudunk, csupán annyi ismeretes, hogy egy napon megbetegedett, és ezért összehívatta jövendőmondóit. A jósok jelek alapján megjövendölték a királynak, hogy valaki a trónjára tör:

– Egy érdemekben gazdag férfi fog születni e város egyik munkása feleségének méhéből.

Ekkor a király megparancsolta udvari tisztviselőinek, hogy minden terhes asszonyt fogjanak el és öljenek meg Angkor Thomban.

A jósok azonban így okoskodtak:

– Terhes asszonyokat megölni bűnös cselekedet lenne, amelynek rossz következményei még hosszú időre kihatnának. A jelek arra mutatnak, hogy az érdemdús férfiú egy olyan munkásasszony fiaként fog a világra jönni, aki éppen most indult ki a városból tűzifát gyűjteni. Ha felhalmozta a gallyakat, összeköti egy csomóba, és a fejére emeli, hogy vinni tudja. Ha azután az úton pihenőt tart, a rőzseköteget le fogja tenni a földre, betakarja majd a fej kendőjével, és csak azután ül le rá. Azért ilyen óvatos, mivel a méhében hordott gyermek nagy érdemekkel rendelkezik. Csupán ez az asszony jelent veszélyt a király felséges személye számára, a többiek tehát megérdemlik, hogy kíméletesek legyünk irántuk.

Ekkor a király megparancsolta udvari hivatalnokainak, hogy különösen ügyeljenek erre az asszonyra, és fogják el. Kilenc munkásasszony ment ki a városból tűzifát hozni. Visszafelé útjukban rövid pihenőt tartottak egy árnyas fa alatt. Ekkor egyikük levette fejéről a kendőt, ráterítette a nála levő rőzsekötegre és ráült. Mikor ezt az udvaroncok meglátták, megragadták az asszonyt, és a király elé hurcolták. A király nem ismert irgalmat és intett a hóhérlegényeknek; azok a kapuk előtt egy kis dombon leütötték az asszony fejét, holttestét pedig otthagyták feküdni temetetlenül.

Bár az anya meghalt, a méhében hordozott gyermeknek korábbi megtestesüléseiből olyan nagy érdemei voltak, hogy anyja holttestéből élve jött világra. Arra repült egy keselyű, és szárnyait a csecsemő fölé terjesztette, hogy megvédelmezze őt a nap tűző

sugaraitól és a széltől, és nemsokára egyre több keselyű és holló sereglett oda, ezek mindannyian segítettek szárnyukkal védelmezni a gyermeket.

A királyi püspök őszentségének tehénpásztora csordájával elhajtott a vesztőhely előtt, és látta ezt a csodát. Mikor lehajolt a csöppséghez, olyan tökéletesen szépnek találta, hogy karjaiba vette és elvitte urához.

A püspök nyomban megértette, mi történt, és így szólt:

– Ez a gyermek nagyérdemű férfiúvá fog felnőni. Bár őfelsége, a király meg akarta ölni e gyermeket, mégsem pusztult el. Így hát átadom neked, hogy oltalmazd.

Ekkor a tehénpásztor, akit Dehének hívtak, hazavitte magával a gyermeket, és szeretettel felnevelte. Hogy a király elől biztonságban legyenek, Phnom Penh városba költözött át.

Mikor a gyermek hétéves lett, a király betegsége annyira rosszabbodott, hogy újra meg kellett kérdezni a jósokat. Ezúttal azok a következőket mondták a királynak:

– Az érdemekben oly gazdag fiúgyermek még életben van. Az az ember, aki neveli, jelenleg Phnom Penh városában él.

Ekkor a király odaküldte poroszlóit azzal a paranccsal, hogy fogják el a fiút. A püspök azonban híret vette e szándéknak, és megüzente korábbi tehénpásztorának, hogy meneküljön a fiúval.

Az öreg Dehe felkerekedett védencével, de még nem jutott messzire, amikor az üldözők feltűntek mögöttük. Gyorsan elrejtette a fiút egy kiszáradt mocsárban, a magasra nőtt fűben, és egyedül futott tovább, hogy így magára vonja az üldözők figyelmét. Azok azonban rá sem hederítettek az öregemberre, hanem átkutatták a környéket, de a fiú rejtekhelyét nem találták meg. Ekkor azonban odahoztak egy csorda elefántot, és az állatokat sűrűn felsorakoztatva egymás mellé, átkergették a síkságon, hogy letapossák a fűvet, és közben a keresett gyermeket is halálra gázolják. Egy részvételt teli nőstény elefánt titokban fölemelte ormányával a kisfiút, miközben társai körös-körül mindent letaroltak. Mielőtt a csorda újra elvonult, ő óvatosan visszafektette rejtekhelyére a fiúcskát, és az öreg Dehe ott talált rá sértetlenül az üldözők távozása után.

Senki sem tartotta lehetségesnek, hogy a fiú megmeneküljön a haláltól, a jósok azonban hamarosan jelentették a királynak:

– Az érdemdús fiú most délen, az őserdőben él. – Mire az üldözők megint útnak indultak.

Dehének és védencének sikerült délnyugat felé elmenekülni, és mikor az üldözők ide is követték őket, akkor mindketten egy barlangüregbe rejtöztek, amelynek bejárata elé egy pók akkora hálót szőtt, hogy senkinek sem jutott eszébe ott keresni az üldözötteket.

Végül föladták az üldözést, és Dehe visszatért a fiúval a Phnom Penh melletti folyópartra, s a keleti parton felkapaszkodott egy dombra. A fiúcska itt egy szent fügefafaágat ültetett el a földbe, és így szólt:

– Ha azt a sorsot rendelték nekem, hogy az eljövendő időkben érdemeket szerezzek, úgy könyörgök, hogy ez az ág felnőjön, és valamikor nagy és vastag törzsű fává terebélyesedjen. – A fa még ma is látható azon a helyen.

Ezután az érdemekben gazdag fiú elszenderedett.

Az öreg Dehe őrt állt mellette, és észrevette, hogy egy kócsag ereszkedett le a tóra, halakat fogni. Az öreg azt gondolta, hogy ez rossz előjel, amely újabb üldözők közeledtét jelzi. Felrántotta tehát a fiút, és így kiáltott:

– Katonákat küldtek utánunk, és közelednek hozzánk!

Riadtan menekültek mindketten egy mangófához, és Dehe felmászott rá, hogy a csapatok után kémleljen. Nem látott azonban mást, csupán egy kócsagrajt a halban gazdag tó partján. Ahelyett, hogy lejött volna a fáról megnyugtatni az érdemdús fiút, először teljes nyugalommal mangogyümölcsöket szedett, és átnyújtva azokat védencének, így szólt hozzá:

– Nincsenek a közelben üldözők.

A fiú azonban így gondolkozott:

„Az öregember becsap engem, és meg akar ijeszteni. Ha érdemeket kell szereznem, és elérni a királyi méltóságot, akkor fontos, hogy tiszteletadásra és rendre tanítsam őt.”

Ezután evett a gyümölcsből, és mivel az olyan finom volt, Dehe eltette a mangomagokat, hogy később majd elülteti.

Estére kelve mindketten fáradtan és éhesen érkeztek egy faluba. Itt egy fehér ruhás asszonnyal találkoztak. Az érdemdús fiú

így vélekedett:

– Menj oda a fehér ruhás hölgyhöz, aki ott áll, és kérj tőle valami ennivalót! Kevéske rizs elegendő.

Dehe odament az asszonyhoz, aki megkérdezte tőle:

– Honnan jön az én öregatyám?

Ekkor az öreg elmagyarázta neki, miért kell mindkettőjüknek menekülni, és a fehér ruhás nő a házába fogadta őket, megvendégelte mindennel, amije csak volt, és felajánlotta nekik menedékül otthonát.

Eközben a király egyre betegebb lett és meghalt anélkül, hogy valaki is segíteni tudott volna rajta. Miután utódja nem maradt, összegyűltek az udvar vénei és a bölcsek, és megkérdezték a jósokat, mitévők legyenek.

– Az érdemekben gazdag fiú még életben van – felelték.

Ezért a gyűlés elhatározta, hogy a szent királyi hintót használja orákulumnak.

Az udvari tisztviselők kivontatták a hintót a palota kapuján. Anélkül, hogy onnan továbbhúzták vagy tolták volna, a hintó egyenesen a folyópartra gurult, és ott megállt, mintha evezősre várna. Az udvari tisztviselők és bölcsek követték a hintót, és átkeltek vele a folyón. Ott a hintó folytatta útját addig a faluig, ahol a fehér ruhás asszony lakott, és megállt a ház előtt, amelyben az érdemdús fiú menedékre talált.

Ekkor a miniszterek és bölcsek megértették, hogy megtalálták a megjövendölt királyt, felemelték a királyi hintóba, és a trombiták meg gongok ünnepélyes zengése közepette vonult be az új uralkodó a fővárosba. Nagy pompával megkoronázták, és a „Keselyűk Védence” királyi nevet adták neki, hogy ezzel csodálatos születésére emlékezzenek.

Az ifjú uralkodó elhalmozta az öreg Dehét megbecsülése jeleivel; kinevezte azon helység kormányzójának, ahol a fehér ruhás asszonnyal találkoztak. Az asszony iránt is bebizonyította háláját a király, rábízván a helység adóinak és egyéb jövedelmeinek kezelését. Azon a helyen, ahol édesanyját kivégezték, kolostort építtetett, a saját kezűleg ültetett fügefát pedig templom udvarral vétette körül.

Az agg Dehe elültette falujában a menekülésből magával hozott mangomagokat, és hét év múlva elhozta a királynak a fák első termését. A király megdicsérte a gyümölcsök pompás aromáját, amely nem változott. Eközben eszébe jutott az az eset a kócsagokkal, és így szólt az öreghez:

– Annak idején nagyon haragudtam rád, mert becsaptál és megijesztettél. Akkor nem büntethettek meg érte, most azonban gondolkozzál, és mondd meg te magad, mi legyen a büntetésed!

Az öregember fejét lehajtva így válaszolt:

– Vedd el az életemet. Halálom legyen intés mindenkinek a számára, hogy senki sem cselekedhet tiszteletlenül.

A király szelíden azt felelte:

– Ha ilyen szigorúan büntetnék, azzal áthágnám a törvény előírásait. Nem engedem, hogy megöljenek

Az öregember azonban kitartott amellett, hogy rászolgált a halálra, és szemére vetette a királynak, hogy fogalma sincs az igazságosságról, ő érzi, hogy méltatlan minden tiszteletre és arra, hogy vele jól cselekedjenek, és kívánja a halált.

Mivel ilyen hajthatatlan maradt, a király így vélekedett:

– Akkor hát legyen a te akaratod szerint.

Nem gondolta azonban komolyan azt, amit mondott, csupán tréfát akart űzni a konok öregemberrel.

Megparancsolta, hogy fektessék le az öreget egy heverőre, és betakartatta egy nagy csomó takaróval. Azután tréfából magasra emelte a királyi kardot, és egészen gyengéden megérintette vele Dehe nyaka fölött a takarókat. Mikor azonban levették az öregről a lepleket, feje csodálatosképpen levágva feküdt teste mellett, amit mindenki igen különösnek és rendkívülinek talált.

A király nagy ünnepélyességgel hamvasztatta el öreg barátját és oltalmazóját, és egészen haláláig mindig hálával gondolt hűségese hűvére.

AZ ÉRDEMDÚS PREASZ KREK

Meghalt Szdech Kamlong, a khmerek királya, aki a szépséges Angkor Thom városában uralkodott, örvendeztek efölött a yeakok, a szörnyű emberevő óriások, mert eddig hatalma féken tartotta őket, és adót kellett fizetniük neki. Most azonban, hogy nem volt többé kitől félniük, előjöttek a várost körülvevő őserdőből, bosszúból hatalmukba kerítették a védtelen országot, és lakosait elrabolták, hogy felfalják őket.

Élt abban az időben északon egy erdei favágó, akit Tambong Kajunnak hívtak, és aki igen-igen szegény ember volt. Egy napon rizsevő kanalat faragott magának egy fekete kapokfa ágából, és amikor szájához vette a kanalat, hirtelen természetfölötti erő járta át. A déli pihenő befejeztével társai újra munkába akarták szólítani, s ekkor csodálkozva látták, amint időtöltésből a legmagasabb fák csúcsait lehajtogatta, és a legerősebb törzseket gyökerestül kihúzkodta.

Ahelyett, hogy ezzel az erővel tovább dolgozott volna, Tambong Kajun vállára vette hatalmas buzogányát, és elindult vándorolni. Így érkezett el egy olyan országba, amelyet milliónyi vad elefánt szörnyűségesen elpusztított, ő azonban nem ijedt meg az elefántoktól, hanem oly rettenthetetlenül csapkodott maga körül buzogányával, hogy utat vágott közöttük, és mikor az ország határán túl rátalált a vad óriásokra, azokat is elűzte onnan, úgyhogy azok meg sem álltak a laók országában levő Vieng-chanig.

Hálából felajánlották neki a trónt, és az Angkor Thom-i királyleány kezét, ő pedig megalapította rezidenciáját, mint a khmerek királya, a szomszédos Sziemreapban.

Akkoriban az a szóbeszéd terjedt el a khmerek között, hogy nemsokára megjelenik majd egy érdekekben gazdag férfiú, aki újra feltámasztja Buddha hanyatlásnak indult vallását. Mikor ennek Tambong Kajun hírére vette, attól félt, hogy a várva várt bódhiszattva el fogja rabolni tőle a trónját, és miután hallotta, hogy a jövőendő Buddha anyja méhében él már tizedik hónapja, elevenen elégettetett birodalmában minden áldott állapotban levő asszonyt.

Ily módon meghalt az érdekekben gazdagnak az ártatlan anyja is, mikor azonban egy szerzetes átment azon a helyen, ahol a máglya üszkei voltak, egy gyermek sírását hallotta. Résztvétől

eltelve magához vette a csecsemőt, és a kolostorban felnevelte. A gyermek nagyszerűen fejlődött, és a Preasz Krek nevet kapta.

Mikor a fiúcska ifjú férfivá serdült, egyik éjszaka szörnyű álmot látott. Úgy érezte, hogy a levegőbe emelik, és mindenfelől minden lehetséges eszköz, szerszám, tüzelőfa és egyéb dolgok röpködnek feléje, és neki mindezt el kellett nyelnie. Preasz Krek közölte álmát nevelőjével, aki azt következtette belőle, hogy a fiatalemberre súlyos betegség vár. Ez valóban így is történt: az ifjú magas lázt kapott, és mikor újra felgyógyult, egész testében meggyomorodott.

Ez idő tájt újra erőre kaptak a hírek az érdemdús férfiú érkezéséről, a nép ugyanis nem adta föl a reményt annak ellenére, hogy a király legyilkoltatta a várandós asszonyokat. Preasz Krek is hallott minderről, és csatlakozott azokhoz az emberekhez, akik várakozással eltelve a fővárosba vonultak. Útközben senki sem méltatta figyelemre a szegény nyomorékot, aki csak nagy fáradsággal vonszolta előre magát.

Estére kelve Preasz Krek fáradtan feküdt le az Angkor Thom melletti Trapeang Neak-tó partján, és hamarosan álomba merült. Álmában megjelent neki a csodálatos Preasz Eyn isten, pompás paripán vágatva feléje, és amikor felébredt, az isten valóban előtte állt. Preasz Krek hódolattal borult le előtte. Preasz Eyn megparancsolta neki, hogy fürödjön meg a tóban, és megkente az istenek illatos olajával. Amikor Preasz Krek ismét fölbukkant a vízből, minden betegség lefoszlott róla, és ragyogó szépségben állt ott. Felpattant Preasz Eyn paripájára, és ellovagolt a főváros irányába.

Tambong Kajun látta a közeledő lovast, és megértette, hogy ez az érdemdús férfiú. Dühödten hajította feléje hatalmas buzogányát, az azonban célt tévesztett, és a dobás lendülete átröpítette hegyek és folyamok fölött egészen Battambangig. Dühösen vetette magát fegyvere után.

Mikorra azonban lélekszakadva visszaroht buzogányával, addigra már Preasz Krek ült a trónján, és a világ minden tájáról összesereglettek az emberek, hogy hódoljanak neki. Hét napon át arany- és ezüsteső hullott, és boldog korszak köszöntött a khmerek országára éppúgy, mint az egész világra.

Ha azonban valaki Preasz Krekre merészelt mutatni, és azt mondani, hogy itt az egykori nyomorék, akkor az kinyújtott mutatóujjával a helyszínen kővé változott.

Tambong Kajun a laók országába költözött, és ott harcolt az emberevő óriások ellen. Valamennyi óriást agyonütötte és a laók királya lett. Akkor azonban hívták a kínaiak, hogy siessen segítségükre, mert egy szörnyű madár gyötri őket, összeszedi a városok utcáiról az embereket, fészkébe hurcolja és ott felfalja őket. Itt is győzött Tambong Kajun, és ekkor Kína királyává választották, ott is maradt élete végéig.

Már nagyon öreg volt, amikor követek jöttek hozzá Szrok Pharangból (Európa), és kérték, hogy segítsen rajtuk, mert sokat szenvedtek egy emberfaló vízi óriás miatt. Tambong Kajun érezte, hogy túlságosan öreg már egy ilyen hosszú útra, és maga helyett fiát küldte Szrok Pharangba. A herceg legyőzte a vízi óriást, és hálából elnyerte az ország trónját. Tőle tanultak bölcsességet az európaiak, és ezért tudnak ma olyan csodálatos, nagyszerű dolgokat előállítani.

A CSODALATOS VASDARAB

Volt egyszer egy khmer király, akinek neve feledésbe ment. Ez a király szívében gonosz gondolatokat táplált, és nem a törvény előírásainak megfelelően cselekedett. Így aztán uralkodása alatt az udvari hivatalnokok elnyomták a népet, folyton ide-oda portyáztak az országban, és fosztogatták az embereket.

Élt ebben az időben a várost körülvevő erdőkben egy jámbor remete, aki szigorú buzgósággal tartotta be az erényekre vonatkozó szabályokat. Cellájához közel volt egy kivájt kőtömb, ebbe szokott mindennap vizelni.

Gyökerek gyűjtögetése közben arra tévedt egy napon egy férfi feleségével és leányával. A család a kuik törzséhez tartozott. A három ember eltévedt, és a leány már beteg volt a hosszan tartó vándorlástól. Szülei vizet kerestek, hogy kissé felüdíthessék, és megtalálták a remete vizeletét az üreges kőben, s tudatlanságukban megittatták vele leányukat.

A leány nemsokára érezte, hogy teherben van. A szülők elcsodálóztak, hiszen leányuk sohasem ismert férfit, és akármennyit faggatták is, mindig megerősítette, hogy sohasem volt férfival dolga.

Tíz hónap múlva a leánynak fia született, s a gyermek a szépség minden jegyét magán viselte. Nagyszüleinél nevelkedett fel. Mikor azonban hétéves lett, játék közben a falubeli többi gyerek csúfolta, hogy nincsen apja. A gyermek megkérdezte anyjától, mit jelent ez, és az anya bevallotta fiának, hogy ő sem ismeri gyermeke apját, és születésének semmi más okát nem tudja adni, mint azt, hogy évekkal azelőtt ivott abból a különös vízből.

Erre a fiú elhatározta, hogy elindul megkeresni apját, és bármennyit könyörögtek is neki anyja és a nagyszülei, elindult. Nemsokára megtalálta az erdőben a remetét, és mikor a szent férfiú meghallotta a fiú történetét, megsejtette az összefüggéseket, és felajánlotta neki, hogy maradjon nála, és ismerje meg a mágikus tudományokat.

Egyszer aztán elérkezett az az idő, amikor a remete el akart indulni a Hembraupean hegyéhez, és ekkor búcsúzóul tanítványának és fiának egy csodálatos vasdarabot adott: ez a vasdarab édes ízű

volt, sérthetetlené tudott tenni, és mindenféle méreg hatását ellensúlyozni lehetett vele.

Az ifjú tehát egyedül maradt az erdőben, és kertet csinált ott magának. A kertben szárazrizst és kukoricát termesztett, hogy mindkettőt eladja Angkor Thomban. Egy napon munka közben a földre tette a vasat. Ekkor arra repült egy holló, amelyik messzi tájakon dinnyét evett. A madár ürülékében, amellyel bepiszkította a vasat, az ifjú magokat talált, s elültette azokat. A magokból ismét pompás gyümölcsök termettek, s a fiú ennek révén mindenfelé úgy vált ismertté, mint az „Édes dinnyés ember”.

Mikor a király egy napon megkóstolt egy ilyen dinnyét, annyira ízlett neki a gyümölcs, hogy magához hívatta a fiút, és megparancsolta neki: ezentúl kizárólag a király asztala számára szállítsa dinnyéit, más embereknek pedig ne árusítsa.

Egy napon a szomszéd tehene betört a dinnyéskertbe, és elkezdte habzsolni a dinnyéket. A kapott királyi parancsra gondolva, az ifjú el akarta kergetni a tehenet, és mikor ez nem sikerült, mérgében hozzávágta az állathoz a vasdarabot. A tehen erre ott helyben kimúlt.

Az állat tulajdonosa bevádolta a kertészt, hogy leölte a tehenét. A fiú azonban védekezett, és mondta, hogy ő csupán egy vasdarabbal dobta meg, mert védeni akarta a király tulajdonát.

Akkor a bírák megbámulták a vasdarab csodaerejét, és a király egy lándzsahegyet kovácsoltatott belőle, s azt fegyverként átadta az ifjúnak.

A király személyesen akart meggyőződni róla, vajon a kertész mindig becsületesen őrt áll-e? Így hát egyik éjszaka álruhában a kertbe kúszott a bozóton át. Alig vette észre az ifjú a vélt tolvajt, amikor lándzsájával máris hasba döfte, úgyhogy a király meghalt.

A következő reggelen az udvari tisztviselők holtan találták a királyt a dinnyéskertben, és kikérdezték a fiút, hogy mi történt.

A királynak nem volt fiú utóda, s így a trón megürült. Ezért a birodalmi tanácsban elhatározták, hogy a királyi hintót küldik ki az új király megkeresésére. Anélkül, hogy bárki húzta, vagy toltá volna, a kocsi megmozdult, és egyenesen a kertész háza elé gurult. Diadalmenetben hozták az ifjút a palotába, ahol az ország új királyává koronázták. Uralma alatt ismét jog és igazságosság

uralkodott, a csodálatos dárda pedig még ma is ott van a koronakincsek között.

A TEMPLOMTAVAK

Régen a tenger egészen addig elért, ahol napjainkban Neakta Szampu Thleai helység fekszik. Valamikor itt nagy viharban hajótörést szenvedett egy hajó, amelyet Lanka királya drága ajándékokkal megrakodva küldött a laók országába. Úgy mondják, hogy a hajótörötteknek sikerült partra menteni a Megvilágosult első szent könyveit, és ily módon Buddha tanítása utat talált a khmerekhez és laosziakhoz.

Más elbeszélések viszont arról tanúskodnak, hogy két istenképmás – egy férfi- és egy nőistenség szobra – és egy csodatévő gong volt mindaz, amit meg tudtak menteni. Neakta Szampu Thleai lakosai mindkét istenképmásnak templomot emeltek, és attól kezdve az egyikhez a férfiak, a másikhoz pedig az asszonyok zarándokoltak.

Hiányzott azonban a rituális mosakodásokhoz szükséges víz, ezért elhatározták, hogy tavat ásnak templomaik számára, és hogy a híveket munkára ösztönözzék, megegyeztek, hogy a következő reggelig mindennek el kell készülnie, és aki később lesz készen a ráeső munkával, annak kell hódolnia a győztes előtt.

Az asszonyok nagy buzgalommal láttak munkához. Minden olyan ruhadarabjukat levetették, ami akadályozhatta volna őket a munka végzésében. A férfiak úgy érezték, hogy fölényben vannak, s biztosak voltak a győzelmükben. Először jó alaposan belakmározta és ittak, közben pedig átkacsingattak a félmeztelen fiatalasszonyokhoz, míg egy részük teljesen megfélemedezett a munkáról. A többi férfi viszont annyit ivott, hogy hamarosan elnyomta őket az álom. Közben viszont az asszonyok és lányok szünet nélkül tovább ástak.

Jóval éjfél után néhány férfi újra felébredt, látták, hogy az asszonyok tava már majdnem elkészült, és megkísérelték fölrázni és munkára ösztönözni baj társaikat.

Észrevette ezt Chum Teav Tan, az asszonycsapat vezetője. Nehogy munkájuk eredménye veszélybe kerüljön, és a férfiak az utolsó percben még kétségbeesett erőfeszítéssel megfoszthassák a nőket a győzelemtől, fogott egy hosszú rudat, és lámpát erősített rá. Amint felállította a rudat, nyomban rámutatott az égő lámpára, és hangosan kiáltotta:

– Hagyjátok abba a munkát, asszonyok! Ott ragyog már a hajnalcsillag. Kezdődik az új nap, és mienk a győzelem!

Az álomittas férfiak nem vették észre, hogy becsapják őket, és a lámpát valóban a hajnalcsillagnak tartották. Elismerték hát, hogy legyőzték őket.

Aki napjainkban Neakta Szampu Thleaiba jön, még most is láthatja ott a szép nagy Szrah Szreit, az asszonyok tavát, és mellette a sokkal kisebb Szrah Prosz, amely örök időkre tanúskodik a férfiak szégyenéről.

A két isten szobra az országon végigsöpört sok háború valamelyikében elveszett. A csodatévő gong azonban megtalálható a földben, a tavak közelében. Valahányszor megpróbálja valaki kiásni, olyankor mindig mélyebbre süllyed az erdő talajába, és nincs remény arra, hogy valaha is kiemelhesse onnan emberi kéz.

A KIRÁLY ARANYERNYŐJE

Napjainkban hozták be a kínaiak az országba a tetszés szerint nyitható és csukható ernyők készítésének művészetét. A régi időkben itt az ilyesmi ismeretlen volt, és csupán egyetlen ernyő volt az országban: a khmer királyok koronakincsei között volt egy ilyen nyitható-csukható aranyemyő.

Egyszer a tjamok leigázták a Khmer Birodalmat, és királyaik úgy bitorolták a khmerek fölötti uralmat, mintha jogos uralkodók lennének.

Egy napon aztán a khmerek királya ismét megjelent a főváros előtt, és kíséretével bebocsátást követelt. Mivel már régen békét kötöttek, a tjam herceg számára nem maradt más hátra, mint beengedni a királyt, aki alig tette be lábát a városba, máris energikusan vitatni kezdte a tjamok jogát az országa fölötti uralomra, szerinte ugyanis ez kizárólagosan az ő joga volt. A hódítók saját, újabb keletű jogaikra hivatkoztak, amelyeket győzelmükkel szereztek meg, a sok vita azonban nem vezetett megoldáshoz.

Egy napon aztán a khmer király álmot látott, és a következő reggelen azt mondotta a tjam királynak, hogy most már rendelkezik olyan bizonyítékkal, amely igazolja, hogy az ország az ő elődeinek uralma alá tartozott.

– A mi királyi méltóságunk jelvénye – jelentette ki – az aranyernyő, amely titokzatos módon nyílik és csukódik. Ássatok le e helyen, és meg fogjátok találni! Ez majd bizonyítja jogomat, hiszen ti, barbár nép léteitekre hogyan is lennétek képesek ilyen művészi dolgot kitalálni?

Elkezdtek ásni, és valóban napvilágra került a királyi ernyő, amely kívánság szerint nyitható és csukható volt. Ez meggyőzte a tjamokat arról, hogy nincs joguk az országhoz, és így újra átadták a birodalom fölötti uralmat a khmereknek.

BÚVÁR A FÖLD ALATT

Amikor a Khmer Birodalom dicsősége tetőpontján állt, a szomszédos királyságok uralkodói Angkor Thomba jöttek hódolni a khmer királynak, és valamennyien adót fizettek neki. Az adóköteles országok közé tartozott Thaiföld is. Városaik közül Talung selyemszöveteket, Luve szárított halat, Szukothay pedig vizet szállított a khmereknek.

Szukothayban abban az időben Phra Ruang vámtisztviselő felügyelt a vízadóra. Amikor a khmer hivatalnokok követelték a nekik járó adót, akkor ő a vizet egyszerű nádból font kosarakba töltötte, és különös módon a víz mégsem szivárgott ki, hanem úgy megmaradt a kosarakban, mintha vedrek lettek volna.

Meghallotta ezt a khmer király, és fölöttébb elcsodálkozott rajta, majd így szólt:

– Nagy érdemű férfi támadt a thaik földjén. Ne jöjjetek ide többet vizet hozni!

Így szakadt vége Phra Ruang csodája következtében a Szukothay által történő vízadó-szolgáltatásnak a khmerek számára.

A király közölte elhatározását egyik nagy államférfiával, aki a „Föld alá merülő” nevet viselte. Ez az ember nagyon veszélyesnek tartotta Phra Ruangot varázstudományával, és ezért azt mondta a királynak:

– Odamegyek, és elfogom ezt a Phra Ruangot.

A király ezt megtiltotta neki, ő azonban nem hallgatott rá, hanem katonákkal Phra Ruang ellen indult, aki sietve elmenekült, látván közeledni az üldözőket.

A menekülő eljutott Phichitonig, és a helység előtti kolostorban maradt. Kérte a lakosokat, hogy adjanak neki némi rizst meg halat eledelül, s hoztak neki mindkettőt. Megette a rizst, és a hozzátartozó mo-halat. Mikor mindent elfogyasztott, a leszopogatott halszálkát a vízbe dobta, és a szálkából újra egy eleven hal lett. Feljött a felszínre, s ott úszkált körbe a vízen.

A „búvár” azért kapta ezt a nevet, mert képes volt arra, hogy a föld alatt tudjon mozogni. Így hát lemerült a föld felszíne alá, s ott elhatolt egészen Phra Ruang szülőhelyéig, ahol újra felszínre bukkant, és kérdezősködött utána. Azt a választ kapta azonban,

hogy Phra Ruang elmenekült. Ekkor a bűvár újra a föld alá merült, hogy tovább kövesse az üldözött nyomát.

Phra Ruang hallott üldözőjéről. Visszavonult egy másik kolostorba, Szukothay mellett, és itt az apát fölavatta szerzetessé. Megtett mindent, amit a szerzetesektől megkívánnak, és így történt, hogy egy napon a kolostor udvarát söpörte éppen, amikor megnyílt a föld, és közvetlenül mellette kiemelkedett belőle a bűvár.

Az volt a szerencséje Phra Ruangnak, hogy a bűvár nem ismerte fel őt azonnal, és megkérdezte az általa szerzetesnek vélt férfitől:

– Hol van Phra Ruang?

– Várj egy kicsit – felelte az –, megyek és idehívom.

Ezzel varázserejét alkalmazva hagyta ott állni a bűvárt, ahol volt: félig a föld fölött, félig még a földben.

Így a bűvár elpusztult, és fogva tartott teste egyre jobban megkövesedett. Még ma is látható azon a helyen, és azóta vált szólássá a thaiknál:

– A khmer leszáll a föld alá.

PHNOM PENH ALAPÍTÁSA

Amikor Chau Ponhea Gamkhat király meghalt, a Khmer Birodalom már annyira hanyatlásnak indult, hogy a tjamok betörték az országba, rabszolgákat és gazdag zsákmányt hurcolva haza magukkal, anélkül, hogy a szegény új király, Darmaszoka védekezni tudott volna ellenük. Alig tért magához valamennyire az ország e csapás után, amikor újra megjelentek, és megint kincseket megembereket raboltak, amikor pedig végre elvonultak, akkor Ayuthia királya támadt rá thai harcosaival a khmerek földjére.

Ez volt a legsúlyosabb csapás, amely a birodalmat érte. A thaik meghódították a csodálatos Angkor Thom annyi dicsőséget látott városát, és teljesen kifosztották. A legdrágább kincsekkel megrakodva tért vissza a thai sereg Ayuthiába, Darmaszoka királyt is fogolyként cipelve magukkal, s maguk mögött hagyva az elpusztított, elnéptelenedett várost.

Azok az udvari méltóságok, akiknek sikerült elmenekülniük, Ponhea Yat herceg köré gyülekeztek, aki a királyi család egyetlen életben maradt tagja volt, és vele együtt útra keltek, hogy új hazát keressenek, olyat, amely messzebb, keletre terül el, és így a thaik nem érhetik el olyan könnyen.

Így vándoroltak végig a Tonlé Szap-tó és a Tonlé Chrap Chheam mentén, és egy napon egy hegyhez értek a hatalmas Mekong folyam partján. Elhatározták, hogy itt megpihennek, és egy időre kunyhót építenek maguknak.

Amikor elkezdtek fát keresni a kunyhóépítéshez, semmi megfelelőt nem találtak. Ekkor lementek a Tonlé Chrap Chheam partjára, ott, ahol az a Meltongba torkollik, s ott akarták folytatni a keresést. A parton azonban egy khmer nő ült, ugyanolyan menekült, mint ők maguk, egy hatalmas fatörzs mellett, amely a mellékfolyón sodródott le, és itt a víz kivetette a partra.

Mikor az udvaroncok köszöntötték a nőt, az a banyan-fa ágaira mutatott, és a király kísérete meglepődve látta, hogy a fa ágai négy páratlanul szép Buddha-képmást zárnak körül. Az istenek ilyen csodálatos módon juttatták erre a helyre e képmásokat a szétdúlt Angkor Thomból.

A herceg is odajött hozzájuk, és megparancsolta, hogy a Buddha-képmásokat vigyék föl a hegyre, és emeljenek följük

templomot. E templom körül építtette föl azután az új fővárost, amely a hegyről a Phnom Daun Penh vagy Phnom Penh nevet kapta. Az a nő pedig, aki a fa mellett ülve várta őket, az új birodalom első királynője lett.

Ponhea Yat herceg a Szri Szuryavarman királyi nevet vette fel, és olyan kiválóan kormányzott, hogy birodalmában béke uralkodott, és végül a tjamok önszántukból újra adót fizettek nekik, a thaik pedig nem mertek többé betörni az országba. A királyt bensőséges barátság fűzte Jáva királyához. A khmerek számára ekkor újra boldog időszak kezdődött.

A négy csodatévő Buddha-képmás pedig még napjainkban is ott áll Phnom Penh dombon épült templomában.

A TESTVÉRHÁZASSÁG

Történt egyszer, hogy a thaik ostromolták és bevették a Khmer Birodalom fővárosát. Mindent szétromboltak, ami csak útjukba akadt, és mindenkit megöltek a városban.

Mikor a diadalittas sereg újra elvonult, a királyleány, aki egyedül élte túl a katasztrófát, előkúszott szülei holtteteje mellől a romok közül, és elmenekült.

Útközben egy kevés rizst evett, és az étel illata odacsalta az erdei démonokat, akik kérték a leányt, hogy nekik is adjon a rizsből egy kicsit. A leány szívesen teljesítette kérésüket, azzal a feltétellel, hogy a démonok kötelesek új várost építeni a királyleány számára; így épült fel azután az a város, amelyet a thaik Inthapataburinak hívnak. A megmenekült királyleány lett e város első királynője.

Időközben fivérének is sikerült kijutnia szülővárosuk romjai közül, és rögtön hozzákezdett, hogy a várost más szellemek segítségével újra felépítse. Miután újra elfoglalta a trónt, feleség után nézett. Inthapataburi királynőjének szépsége elbűvölte. Nem ismerte fel a királynőben saját testvérét, magával vitte haza, és feleségül vette.

E szentségtörés büntetése nem maradt el. A testvérházaspár gyermektelen maradt, és csupán egy kis csoport szerencsétlen ember fölött uralkodott. Haláluk után a szellemkezek építette két város újra porrá omlott, ők ketten pedig, hogy égbekiáltó vétküktől megtisztulhassanak, nyomorult állatok alakjában születtek újjá.

A NÉGYARCÚ BUDDHA

Lovek városában régebben egy hatalmas Buddha-képmás állt, amelynek ugyanúgy négy arca volt, mint Prohm isten szobrának, és ezért Preasz Muk Buonnak (A Négy Arc Urának) nevezték. A birodalom védelmezőjének tekintették, és olyan hatalmas erő áradt belőle, hogy minden fölötté elrepülő madár holtan zuhant a földre.

A Négyarcú szobor előtt két kisebb szobor állt őrt, ezeknek a neve Preasz Ko (Bikaisten) és Preasz Kev (Drágakőisten) volt. Ők is védő istenségei voltak a Khmer Birodalomnak, amely akkoriban hatalma tetőpontján állt, és hadisarcot szedett a thaiktól.

A thaik megpróbálták lerázni magukról a khmer igát, tudták azonban, hogy amíg a négyarcú Buddha védelmezi a birodalmat, és tiszteletnek örvend az egész országban, addig minden kísérletük hiábavaló. Ezért kiküldtek két ravasz varázslót: Te Banhót és Szó Banhót, akik titkon Lovekbe mentek.

Te Banho varázstudományával betegségeket támasztott a városban úgy, hogy sokan meghaltak, és a király fia is megbetegedett. Az aggódó király nagy jutalmat ígért annak, aki fiát meggyógyítja, és ekkor jelentkezett Te Banho cimborája, és bebeszélte a királynak, hogy a bűnös nem más, mint a Négyarcú Istenképmás, amely kegyetlenségében ártatlan madarakat öl meg, és most még az embereket is beteggé teszi és elpusztítja.

A gyanútlan király hagyta magának mindezt bemesélni, és rendkívüli haragra gerjedt. Ledöntette a Négyarcú Isten képmását, elégettette, és hamvait a folyóba szóratta. A folyó hullámai azután odáig sodorták a hamvakat, ahol ma Udong városa áll. Csupán Preasz Ko és Preasz Kev két képmása maradt meg továbbra is.

A két varázsló visszalopódzott a thaikhoz, és mivel ily módon most már sikerült megsemmisíteniük a khmerek védelmező urát, könnyű volt az ellenséges hadseregnek Lovekig előrenyomulni, és körülzárni a várost. Ostrommal bevenni azonban nem tudták a thaik a várost, mivel háromszoros sűrű tüskés bozótgyűrű fogta körül, s azon senki sem volt képes áthatolni.

Ekkor az ostromlók újabb cselhez folyamodtak. Ezüstgolyókat lőttek a bozótba, és a kapzsiság csakhamar arra csábította Lovek lakóit, hogy körülássák a tüskés bokrok tövét, mivel meg akarták szerezni az értékes lövedékeket. Ilyenformán a tüskés

védőpalánkban mindenfelé nagy rések keletkeztek, és a thaik ostromra indulva ekkor már gyorsan elfoglalták a várost.

Azt a helyet, ahol a Négyarcú Isten képmása állott, egyenlővé tették a földdel, Preasz Ko és Preasz Kev szobrait pedig hadizsákmányként a thaik földjére hurcolták. Ettől az időtől kezdve a khmer király köteles volt hadisarcot fizetni a thaiknak, és így beteljesült egy régi jóslat, amely szerint az az ország gyakorolja a hatalmat más országok fölött, amelyeknek birtokában van Preasz Kev képmása.

Az aranyozott szarvú bikát ábrázoló Preasz Ko kőszobrába állítólag pálmalevelekre írt könyvek voltak bezárva, amelyek magukba foglaltak minden bölcsességet és minden tudományt. A khmerek elfeledkeztek arról, hogy e könyvek után nézzenek. A thaik azonban kivették a könyveket, és olyan sokat tanultak belőlük, hogy hosszú időre fölébe kerekedtek a khmereknek.

A SMARAGDBUDDHA

Azon a helyen, ahol ma a nagy Tonlé Szap-tó terül el, korábban széles síkság volt, s e síkság közepén nagy város állt. A városban élt egy jóságos és igazságos király, akinek azonban volt egy különös szenvedélye: legyeket tenyésztett.

A királynak méltó párja volt egy hercegi nevelő, aki nagy tudós és természetfeletti képességekkel rendelkező férfiú volt. Neki az volt a legnagyobb öröme, hogy pókokat nevelt föl. Tudta ugyan, hogy az általa kedvelt pókok veszélyessé válhatnak a király kedvenceire nézve, de olyan jól őrizte pókjait, hogy a királynak semmi oka sem volt panaszra, és napról napra több örömet talált legyei növekedésében.

Egy napon azonban mégis szerencsétlenség történt, ugyanis a hercegi nevelő egyik pókja elszabadult, betört a király legyei közé, és egyet felfalt közülük.

A király olyan dühre gerjedt, mikor tudomására jutott kedvenc állatának elpusztítása, hogy mindazt a jót elfelejtette, amelyet a pókok tenyésztője fiaival tett, és megparancsolta, hogy ott a helyszínen nyomban végezzék ki. Nem számolt azonban a hercegek nevelőjének természetfölötti képességeivel, mert amikor a hóhérok közeledtek feléje, a nevelő magasra emelkedett a levegőben, és azt kiáltotta oda a királynak:

– Egyetlen légyért minden erényről megfeledkeztlél. Légy hát átkozott egész városoddal együtt, e miatt a légy miatt! Tűnjön el a város veled együtt úgy a föld színéről, hogy soha senki ne lássa többé!

Ezekkel a szavakkal a nevelő eltűnt. A város pedig évről évre mélyebbre süllyedt a földbe, és arra a helyre, ahol lesüllyedt, mindenfelől víz áramlott, míg már csak egyetlen hatalmas víztükör volt látható a helyén, s ez a Tonlé Szap.

A tó közepéből azután egy óriási yeak emelkedett ki, s lótvuszvirágok vették körül. Hátán hordozta az elsüllyedt város legszentebb kincsét: az egyetlen óriási smaragdból faragott Buddha-szobrot. Lassan átúszott a tó vizén kelet felé, végig a Tonlé Chrap Chheamon és a Mekong folyón, míg végül eltűnt a tengerben.

Sok-sok évvel később a thaik városuk, Chieng Rai előtt találták meg a Buddha-szobrot, amelyet a Némán folyó sodort odáig.

Kivontatták a partra, és templomot emeltek föléje. Később a thai király átvitette a smaragdból való Buddhát fővárosába, Bangkokba, ahol ma is ez a legszentebb kincs a palota templomában.

LÁNY A KÚTBAN

Volt egyszer egy király, akinek tizenkét gyermeke volt. Legidősebb fiát Krungnak hívták, és nem akadt nála csúnyább ember a földön, hangja azonban gyönyörűen, tisztán csengett.

Krung egy szép napon belenézett a palota kútjába, és bájos leányarcot pillantott meg a kút vizében, a szíve megtelt vágyakozással e lány iránt. Hiába próbálta azonban megragadni képét, valahányszor közelített a víz színéhez, a leány arca mindig eltűnt, hogy azután újra megjelenjen csábítóan mosolyogva feléje.

Krung látta, hogy ilyen módon nem ér célt, így hát elkezdett fohászolni az istenekhez. Csengő hangján kérte, hogy adják neki a lányt.

Az istenek örömmel hallgatták Krung hangjának gyönyörű csengését, és megígérték, hogy teljesítik kérését. Mikor azonban meglátták őt egész csúf mivoltában, undorodtak tőle, és többé már nem akarták neki adni a lányt. Így kapott ugyan az istenektől bivalyokat meg más értékes ajándékokat, amit vigaszul szántak neki, Krung azonban úgy érezte, hogy az istenek becsapták őt, bolonddá tartották, és ezért búskomorságba esett. Szomorúan, tele kétségbeeséssel egyre beljebb vándorolt magányosan az őserdőbe. Végül halálosan elfáradva lefeküdt egy fa tövébe, és itt mély álomba merült.

A palotában nyugtalankodtak eltűnése miatt. Ezért a király útnak indította Krung két testvérét harcosok élén, hogy keressék meg fivérüket. Amilyen egyedül és sértetlenül ért el Krung vándorlása során az erdő mélyére, olyan nehezen tudott behatolni oda a két hadsereg, mert mindenütt a vad erdei törzsek ellenállásába ütköztek, akiket először le kellett győzniük, és csak azután vonulhattak át az általuk lakott területen. Csak amikor már valamennyi törzset legyőzték, találták meg végre Krungot, és visszakísérték a palotába, ahol lassan megfeledkezett fájdalmáról.

Az összes meghódított területet felosztották a király tizenkét gyermeke között. Azóta veszi körül annyi apró törzs a khmerek földjét, és bár ezeknek a kis törzseknek uralkodói mind egyetlen ős leszármazottai, napjainkban utolsó csepp vérükig tartó harcokat vívnak egymás ellen.

SZANGKEAH PECSÉTJE

Történt egyszer, nagyon régen, hogy a király fehér elefántja elszabadult az istállóból, és az erdőbe menekült. A király nagy kísérettel nyomban utánaeredt, hogy újra befogják az állatot, nagy igyekezetében azonban túlságosan messze távolodott el kísérőitől, és eltévedt.

Hosszas vándorlás után éhesen és kimerültén ért egy tisztásra. A tisztás szélén a kuik megvetett törzséhez tartozó öregember fákat vágott ki, hogy az új irtásföldbe rizst vethessen. Az öregember magával vitte az idegent kunyhójába, a tőle telhető legjobb ételeket tette eléje, azután felajánlotta neki saját fekhelyét, és másnap reggel segített neki újra befogni a fehér elefántot.

A király boldogan ült föl kedvenc állata hátára, és búcsúzóul így szólt az öreg kuihoz:

– Mostantól fogva vadász- és fegyverbarátom vagy. Bármikor meglátogathatsz, amikor kedved tartja. Kérdezősködj egész egyszerűen a király után, és lépj be a palotámba!

Hosszú idővel azután, hogy a király átélte ezt a kalandot, elhatározta az öregember, hogy meglátogatja őt. Vállára vette iját, és elindult a fővárosba vezető hosszú úton. Nem akart azonban üres kézzel lépni magas rangú barátja elé, így hát útja közben az erdőben néhány szép spanyolnádat vágott le, és egy csomó barei-levellet szedett, amelybe dohányt tesznek, és cigarettát sodornak belőle. Így azután, mint aki jól végezte dolgát, megjelent a palota előtt. Az őrség feltartóztatta, és nyersen kérdezték tőle, mi járatban van.

– Meg akarom látogatni a barátomat – magyarázta az öreg kui.

– A barátodat? – háborodott fel az őrt álló tiszt. – Miféle barátja lehet itt egy ilyen magadfajta faragatlan fickónak?

– Hát a király – jelentette ki vidáman az öregember –, ő az én barátom.

A tiszt ezt hallva elsápadt:

– Ez a fickó gyalázni meri uralkodónk felséges nevét! – kiabálta. – Fogjátok el, és állítsátok bíróság elé felségsértésért!

A becsületes kui felháborodottan védekezett, hiszen fogalma sem volt arról, milyen ünnepélyes megszólításokkal kell illetni a király felséges személyét, és nem tudott róla, hogy bármi vétséget

követett volna el. Így aztán nagy lárma keletkezett, amely a király lakosztályáig is elért.

Az uralkodó kisietett, hogy lássa, mi történt. Az őrség meglátva őt, visszahúzódott, és tiszteletteljesen várakozott. A király odasietett öreg barátjához, átölelte, és olyan hálás köszönettel fogadta az öregember egyszerű ajándékait, mintha azok színaranyból és drágakőből készült művészi munkák lennének.

Az öreg kui nagy tiszteletben tartott vendégként maradt a palotában, amíg csak jól érezte ott magát. Mikor pedig újra visszatért erdei otthonába, a király a „Szangkeah Hercege” címet adományozta neki, és egy pecsétet nyújtott át, amely egy férfit ábrázol számszeríjjal, spanyolnáddal és bareilevelekkel, és az öreg kui utódai napjainkig használják ezt a pecsétet, mint Szangkeah tartomány hercegei.

A RÁZÓGYÖKÉR

A Szangkeah tartományban élő vad kuik nagy varázslók hírében állnak. Ezért nem tanácsos velük vitába keveredni, mert sokféle eszközt ismernek, amivel árthatnak ellenségeiknek. Így volt a fővárosban egy Ta Pech nevű férfi, aki olyan kicsire tudta zsugorítani varázslattal a vadbivaly bőrét, hogy nem volt nagyobb egy borsószemnél. Ezt azután belevarázsolta ellensége testébe, ahol aztán a bőr lassan, feltartóztathatatlanul elkezdte felvenni régi terjedelmét, míg csak az áldozat három nap múlva nyomorultul el nem pusztult.

Volt Szangkeahban egy halász, aki azon ámuldozott, hogy kivetett hálóját mindig üresen találta. Panaszkodott emiatt egy varázslónak, és a segítségét kérte. A varázsló két akkora gyökeret adott neki, mint amekkora lábának nagyujja volt: az ilyen gyökerek belülről kékes színűek, és pretealnak nevezik őket. A két gyökér közül az egyiket a halász magánál tartotta, a másikat pedig kifeszített hálójába tette.

Este megjelent a tolvaj, aki eddig mindig fosztogatta a hálókat, és azt hitte, hogy most megint olcsó eledelre tehet szert. Alig nyúlt azonban bele a hálóba, hozzáért a gyökérhez, és erre heves remegés fogta el. Nagy ügyel-bajjal tudta csak újra elérni a partot, kezét azonban képtelen volt többé kiszabadítani a hálóból, így hát magával kellett azt húznia a partra. Itt aztán minden ízében remegve a földre rogyott.

Két nap múlva megjelent nála a meglopott halász. A tolvaj még mindig hevesen rángatózva feküdt a földön, mintha hidegrázás gyötörné. Fogai vacogtak, mellén pedig súlyosan feküdt a háló, amelyből hiába próbálta kiszabadítani a kezét. A hal, amelyet el akart lopni, már teljesen romlott volt.

A halász ráütött a tolvajra a második preteal-gyökérrel, és az nyomban megszűnt remegni. Kezét most már ki tudta szabadítani a hálóból, s így megpróbált elmenekülni. Lábai azonban megtagadták az engedelmességet, így hát térdre esett a halász előtt, és kegyelemért könyörgött. A halász úgy gondolta, hogy eléggé megbűnhődött már a tolvaj, és futni hagyta. Ettől az időtől kezdve senki sem mer többé halat lopni a kuik hálóból.

A RIZSEVŐ ASSZONYOK

Élt egyszer régebben, a Phnom Chöüng Bakdeng-hegy közelében két nővér. Jól megvoltak egymással, volt azonban egyetlenegy dolog, amin mindig civakodtak. Valahányszor leültek enni, az egyik nővér két evőpálcikát használt, s azzal emelte a rizst a szájához, a másik azonban minden teketória nélkül belenyúlt kezével a tálba, és kivette a maga részét.

Ezen az első nővér annyira felháborodott, hogy egy napon egyszerűen elkergette a másikat. A kiutasított nővér még egyszer belemarkolt a tálba, jó adag rizst vett ki magának, és azzal elszaladt. Útközben elejtett néhány rizsszemet, s ezekből egy kis hegy keletkezett, amelyet a vietnamiak a mai napig Nui Rochnak neveznek. Mikor a menekülő már elég mélyen befutott az erdőbe ahhoz, hogy a testvére utol ne érhesse, ott maradt, és a stieng erdei törzs özanyjává lett. Előkelő nővére pedig a vietnamiak özanyja volt.

AZ AMAZONOK

Bu Pangtól északkeletre, a Donnai-magaslatok közelében él egy vad törzs, amelyik a különös szrei nevet viseli. Szrei annyit jelent, mint „hölgyek” – ebben a törzsben ugyanis nem túrnek meg férfiakat.

A törzs kizárólag nőkből áll, akik rezet bányásznak a hegyekben, és abból szép hangú gongokat kovácsolnak.

Ezek a nők minden évben felkeresik rövid időre a szomszédos törzsek férfait, és búcsúzáskor tiszta színrezt ajándékoznak nekik. Aztán újra visszavonulnak falvaikba, ahol egy olyan rizsfajtát ültetnek, amelyet jobban kedvelnek minden más rizsnél, és ha itt valaki fel akarja őket keresni, azt dárdákkal és számszeríjakkal kergetik el – ezekkel a fegyverekkel ügyesen bánnak. Kizárólag leánygyermeküket nevelik fel. Ha valamelyiküknek fia születik, a fiúgyermeket megölik, és húsát e vad asszonyok felfalják.

A TIGRISOLAJ

Néhány év előtt élt Danszaiban egy férfi, aki varázslatot tanult. Ezért időnként nagyobb tanulmányutakat tett, és egyik ilyen útjáról egy kis üveg olajjal és egy zacskónyi porral tért haza. Mindkettőt gondosan őrizte a tető alatt, egy különleges kampóra akasztva. Feleségének nyomtatékosan megtiltotta, hogy a varázsszerekhez nyúljon.

Az asszony kíváncsi volt, és éppen a tilalom sarkallta egyre inkább arra, hogy megtudja, mi is van hát azzal a folyadékkal az üvegcsében. Alig tudta kivárni, hogy férje elmenjen hazuról, akkor levette a kampóról a kis üveget, és kinyitotta. Kellemes, finom illat csapott fel belőle, különben azonban semmi figyelemre méltót sem talált az olajon. Így hát titokban visszaakasztotta az üveget a helyére, és nem árulta el a férjének, hogy megszagolta az olajat.

Rövid idő múlva azonban ellenállhatatlan vágy fogta el, hogy elhagyja a házat, és az erdőben bolyongjon. Nem gondolt többé a férjére, és valamiféle kényszer hatása alatt a legsűrűbb őserdőbe ment.

A férje sejtette, mi történt. Kezébe vette a kampót, amelyen az üveg lógott, néhány varázsszavakat mormolt fölötte, és elindult, hogy megkeresse a feleségét.

Nem kellett sokáig mennie, s megpillantotta az asszonyt az őserdőben. A nő négykézlábra ereszkedett, és úgy kúszott a földön, mint az állatok, fejét eközben magasra emelve.

Illata három tigrist csalt oda, ezek letelepedtek a közelben, hogy kivárják, amíg teljesen nőstény tigrissé változik.

A férj óvatosan osont közelebb, felugrott egy fára, és a kampót a feleségéhez vágta. Az asszony azon nyomban újra ember módra felegyenesedett, és zavartan nézett körül, mintha nem tudná, mi is történt vele. A három tigris viszont futva menekült a varázskampó elől.

Ekkor a férfi lejött a fáról, a feleségéhez lépett, és háromszor fejbe ütötte, hogy a lelke visszatérjen a testébe. Hazavezette az asszonyt, és miután a varázsló szenteltvízzel is meghintette, s a papok hét napon egymás után engesztelő imákat mondtak, megint olyanná vált, mint előzőleg volt, és nem támadt többé kedve, hogy nősténytigrisként éljen az erdőben.

A SÁRKÁNYERESZTÉS ALKALMÁVAL MEGJELENT SZELLEME

Novembertől februárig mindig elegendő szél van ahhoz, hogy sárkányt lehessen eresztetni. Így két korati férfi keményített pamutszövetből és bambuszrudakból szép sárkányt készített, és a preal-fa rostjából ötszáz könyöknyi hosszúságú zsinórt is sodortak maguknak hozzá. Művükre büszkén kimentek a város felé, és fel akarták eresztetni sárkányukat. Egyikük erősen fogta a sárkányt, míg a másik a feltekert zsineget fogva elindult, és addig ment, míg az első a sárkányt eleresztette. A férfi egyre gyorsabban futott a zsineggel, és örült, hogy a sárkány milyen magasra száll. Így teljesen elvesztette szeme elől a társát, és mikor a sárkány végül is földet ért, egyedül ült le, hogy kipihenje magát kissé, újra feltekerje a zsinórt, és közben megvárja társát.

Végre megjelent a másik férfi, és leült melléje. Az elsőnek azonban átható szag csapott az orrába, és felháborodva szólt a barátjához:

– Mit jelentsen ez, hogy úgy bűzlesz, mint valami hulla?!

– Hát van olyan hulla, amelyik nem bűzlik? – hangzott a felelet, és amikor körülnézett, akkor vette észre, hogy egy szellem öltötte magára barátja alakját, és ült mellette. Borzadva ugrott fel, és el akart menekülni, de érezte, hogy megragadják az egyik lábát, és a földre zuhant. Szabadon maradt másik lábával hevesen rúgott támadója felé, de csupán a talajt találta el, és mögötte sem látszott semmi más, csak a sárkány, amely fönnakadt egy fán.

Félelemtől eltelve futott el onnan, míg csak meg nem találta újra a barátját. Az alig hallotta meg a történeteket, máris oly gyorsan indult vissza a város felé, ahogyan csak bírta.

Az az ember, aki a halottat látta, több hétig beteg volt, és mikor újra felgyógyult, lemondott arról, hogy máskor sárkányt eregessen.

A SZERENCSÉT NEM LEHET KIERŐSZAKOLNI

Koraiban élt egy férfi, akit A Ku Laknak hívtak. Ez az ember korábbi életében semmi jót sem tett, és így semmiféle érdemet nem szerzett magának. Ez volt az oka annak, hogy újjászületése után nagyon szomorú sorsa volt Koraiban, és sohasem volt szerencséje.

Felesége korábbi megtestesüléseiben jobb volt, mint a férje, és nagyon igyekezett, hogy jó felesége legyen. Szívesen végzett el minden házi munkát, tisztán tartotta a fekhelyeket, csakúgy, mint az egész házat, megmosta férje lábát, és mindenképpen figyelmes volt. De mindez nem használt. A Ku Lak házába nem tért be a szerencse, így hát a házaspár élete szegényes és nyomorult volt.

Ezért A Ku Lak azt ajánlotta a feleségének, hogy elváljék tőle, és mindegyik próbáljon szerencsét magában. Ha azután esetleg valamelyikük jómódba kerül, akkor emlékezzen vissza a másikra, és segítsen azon. Az asszony kért, rimánkodott, hogy ne hagyja őt el, a férj azonban keményen ragaszkodott elhatározásához, és elment. Az asszony pedig szomorúan és magányosan maradt ott a házban.

Néhány nap múlva egy idegen haladt át Koraton, és mint egy álmában járó, egyenesen az elhagyott asszony háza felé tartott. Úgy látszott, azt hiszi, hogy a ház üres, mert minden teketória nélkül belépett, és lepihent. Hamarosan mély álomba merült.

A ház asszonya elrejtőzött. Most azonban a konyhába ment, és rizst tett fel, meg tyúkot főzött. Sejtette már, hogy a sors az idegent jelölte ki számára új férjül, és hogy biztos legyen a dolgában így okoskodott:

„Ha ez a férfi számomra rendeltetett, akkor először a máj után fog nyúlni.”

És valóban így is történt. Az idegen először a tyúk mája után nyúlt, és ekkor az asszony, aki addig hallgatott, felajánlotta, hogy szolgálni fogja őt. Az idegen a kellő formaságokkal feleségül vette, és az asszony ugyanolyan lelkiismeretes és szeretettel gondoskodott második férjéről, mint ahogy az elsővel tette.

Ez a házassága boldogabb volt, mint amelyben A Ku Lakkal élt, mert egy éjszaka álmukban az istenek rejtett kincset fedtek fel a házaspár előtt, amely az övék lehet – mindenesetre azzal a feltétellel, hogy sokat alamizsnálkodjanak, és sok jót tegyenek. Így

mindketten gazdagok lettek, és jócselekedeteik miatt mindenfelé nagyra becsülték őket.

A Ku Lak semmire sem vitte a távolban. Alig jutott el hozzá a hír, hogy elhagyott felesége most gazdag, sietve visszajött Koratba, és alamizsnát kérve kopogtatott régebbi háza kapuján.

– Az én előző férjem olyan szegény, hogy rongyokba öltözve jár – mondta részvétellel az asszony. – Akkora alamizsnát akarok adni neki, hogy jobban élhessen belőle.

Fogott egy aranyrudat, egy tál fenekére tette, és rizst mert rá.

– Másképpen egyeztünk meg – mondotta felháborodva A Ku Lak. – Igazán többet adhatnál nekem a gazdagságodból, mint egy tál rizst!

De azért elfogadta a tálát, s azzal együtt elment egy barátjához. Keményen szitkozódott korábbi felesége keményszívűsége miatt, és úgy belelovalta magát a mérgelődésbe, hogy még a rizst sem akarta megenni.

– Add oda a gyermekeidnek! – szólt a barátjához, és azzal elment.

Egy igazi jó barát később minden bizonnyal megmondta volna, mi volt a rizs alá rejtve, A Ku Lak azonban sohasem szerzett róla tudomást.

A következő reggelen újra ott állt régebbi háza előtt, és koldult. Az asszony elcsodálkozott, hogy még mindig rongyokban látja, de nem szólt semmit, és újra egy tál rizst adott neki, amelybe ez alkalommal egy ezüstrudat tett. A Ku Lak most éhes volt, és leült egy hídra, hogy itt elfogyassza a rizst. Alig fedezte fel a rizs alatt az ezüstöt, amikor annyira elkezdett reszketni a felindulástól, hogy kiejtette kezéből a tálát a rizzsel és az ezüsttel együtt, bele a folyó közepébe.

Harmadszor is csak rongyokban jelent meg elvált felesége előtt. Az asszony fejét csóválva, újra rizst adott neki egy belerejtett ezüstrúddal. A férfi szeme felragyogott, és ez alkalommal az erdő közepébe ment a tállal, messze minden hídtól és úttól. Mohón falta a rizst, hogy csaknem megfulladt belé, és megörült, amikor előtűnt alóla az ezüst. Eldugta a tállal együtt egy bokor alá, és egy kicsit odább ment, hogy ivóvizet keressen.

Eközben arra jött egy teknőcvadász, akinek a kutyája megérezte a rizs szagát, és felfedezte a tálat a benne rejlő ezüstrrel. Mikorra A Ku Lak visszajött, a vadász már régen eltűnt az ezüstrrel együtt.

A Ku Lak megértette, hogy nem érdemli meg, hogy neki pénze legyen, mivel korábbi életében sohasem adott alamizsnát. Belátta, hogy semmi értelme sincs tovább koldulni elvált feleségétől, és így elhagyta Koratot, és összevissza bolyongott az országban. Bolyongása közben találkozott egy asszonnyal, aki ugyanúgy semmiféle jócselekedetet nem vitt véghez korábbi életében, mint ő, s éppoly szegény és nyomorult is volt. Miután a nő özvegy volt, és korban is illett hozzá, a férfi feleségül vette. Ketten együtt megpróbáltak gyantából fáklyákat készíteni és eladni, de a gyanta, és vele együtt a kereset napról napra kevesebb lett, és végül még nyomorúságosabban éltek, mint mielőtt összeházasodtak.

Annyira elkeseredettek és felháborodottak voltak szerencsétlen sorsuk miatt, hogy naponta a legilletlenebb kifejezésekkel káromolták Preasz Eyn és Preasz Prohm isteneket.

Haragjuk tüze felhatolt az égig, és mikor Preasz Eyn ezt megérezte, felnyitotta isteni szemét, és megpillantotta a házaspárt. Nem haragudott rájuk, inkább szánalmat érzett a két szerencsétlen iránt. Ezért megparancsolta a kíséretéhez tartozó egyik istennek, hogy szálljon le a földre, és segítsen mindkettőjükön.

Az ifjú isten leszállt a földre, és emberi alakot öltött magára a gyantás fenyőfák közelében.

A Ku Lak és felesége alighogy megpillantották őt, elkezdték kiabálni:

– Ott áll az a fickó, aki megátkozta a fáinkat, hogy ne csorogjon belőlük gyanta! Fogjuk meg, és vádoljuk be a királynál, az majd igazságot szolgáltat nekünk, és mi megint jobb sorban élhetünk!

Az isten úgy tett, mintha félne a dühöngő pártól, és csitítva szólt hozzájuk:

– Ne tegyétek ezt! Inkább mindent megadok nektek, amit kívántok tőlem.

– Jól van – egyezett bele A Ku Lak –, akkor adj nekünk annyi ezüstöt, amennyit a kettőnk testsúlya nyom.

Az isten egyszerre csak valóságos alakjában állt előttük
Rémülten borultak le előtte, és félelemmel telve kiáltották:

– Bocsáss meg nekünk, urunk, és kérünk, hagyd meg az
életünket!

– Ne féljeteK – nyugtatta meg őket az isten. – Kaptok tőlem
annyi ezüstöt, amennyit megérdemeltek.

És máris mérleget tartott a kezében, amelynek egyik
serpenyőjébe 120 font (60 kiló) ezüstöt tett, és hagyta, hogy A Ku
Lak a másik serpenyőre lépjen. A férfi azonban túlságosan könnyű
volt. Így az isten először levett ötven fontot, azután huszonötöt, majd
tízet, azután ötöt és még mindig nem akart lejjebb süllyedni a
mérlegnek az a serpenyője, amelyben A Ku Lak volt. Csak amikor
már csupán két kis váltópénz volt a mérlegen, amikor volt megfelelő a
súly, és amikor az isten az asszonyt mérte meg, kiderült, hogy az
éppen olyan keveset nyom. Ekkor az isten hirtelen eltűnt a
mérleggel, és a házaspár csalódottan állt ott a négy apró
pénzdarabbal. Nem volt hát számukra menekvés a szegénységből.

Innen ered az a közmondás:

– A szerencsét nem lehet kieroőszakolni!

AZ ELEFÁNTTOLVAJOK

Koratban, a Nong Bua kolostorban élt egy pap, aki nagy érdemeket szerzett korábbi életében, és nagy természetfölötti hatalommal rendelkezett. Volt három elefántja, amelyek egy napon eltűntek az istállóból. Az istálló őrei nagyon aggódtak, hogyan is közöljék ezt a pappal, mert féltek, hogy megbünteti őket, amiért nem őrködtek elég éberén.

A pap azonban egyetlen rossz szóval sem illette őket, csupán megparancsolta nekik, hogy három apró fadarabkát válasszanak le egy fügefafa törzséről, ezeket azután elásatta egy könyök és egy arasznyi mélyen a földbe. Azután a lyukat gondosan újra megtöltötték földdel.

Eközben a tolvajok céltalanul bolyongtak ide-oda, és tíz nap múlva ismét Koraihoz érkeztek. Itt nyilvánosan áruba bocsátották a három elefántot, és mikor a pap hozzájuk lépett, megkérdezték tőle, nem akarja-e megvásárolni az elefántokat tíz ezüstrúdert?

Ekkor a pap egy edényben vizet hozatott, varázsformulákat mormolt fölötte, és megparancsolta nekik, hogy mossák meg a vízzel az arcukat. Mikor ez megtörtént, hirtelen felismerték azt, akivel beszéltek. Térdre estek, és bocsánatért esdekeltek. A pap jóságos volt. Mindhármuknak adott egy tikalt, és csak ennyit mondott:

– Vigyázzatok, nehogy még egyszer meg akarjatok lopni engem!

A SZERENCSEMALACOK

Élt Chayaphum közelében egy Tong Kham nevű leány, aki korán elvesztette apját és anyját. Mindene, ami megmaradt, a szülői ház volt és két kismalac. A malacokat különösen szívébe zárta, úgy gondozta őket, mintha fivérei lettek volna, és semmiképpen sem akart megválni tőlük.

Chayaphum kormányzója hallott erről a különös gyermekről, és megtudta, hogy nagy szegénységben él. Részvétől eltelve házába fogadta, és a leánnyal együtt természetesen a két kismalac is bevonult a kormányzói palotába.

Mikor a lány tizenöt éves lett, egy laoszi herceg fia meglátogatta a kormányzót, és annyira megtetszett neki a szerény és okos leány, hogy feleségül vette. A két kismalacnak ekkor is el kellett kísérnie a leányt, és igazán különösen festettek az esküvői menetben.

Tong Kham nemhiába szerette és gondozta a két állatot. A malacok számára szerencseállatok voltak, és ami jót velük cselekedett, az gazdagságban térült vissza házába. Nemsokára már öt rabszolgája és hatvan rabnője, három elefántja, hat lova, hatalmas szarvasmarha- és bivalycsordái voltak, kezének és lábának mind a tíz ujját aranygyűrű ékesítette, fülében függők, s volt egy ezüst bételszelencéje is, meg sok mindenféle más kincse. Emellett még szép, egészséges gyermekei is voltak, és mindenütt tisztelték.

Odaadón gondozta szerencsemalacait, míg azok már egészen előregedtek, és végelgyengülésben kimúltak. Ekkor Tong Kham buddhista papokat hívatott, és imádságokat olvastatott velük a kimúlt malacok fölött. Lehetséges, hogy ezek a malacok később ember alakban születtek újjá.

A SZIRAPHUMI KINCS

Sziraphumtól keletre kincsek vannak elásva. Bárki, akinek kedve kerekedik ehhez, kiemelheti e kincseket, előzőleg azonban áldozati ajándékot kell vinnie azoknak a szellemeknek, akik a kincseket őrzik, nehogy csúfot űzzenek a kincsásóból.

Egy férfi sokat hallott erről, elgondolkozott rajta, és kedve kerekedett, hogy gyorsan meggazdagodjon. Elment arra a helyre, ahol a kincset sejtette, és a kincs őrzőinek áldozati ajándékként virágokat, gyertyákat, rizst, pálinkát és illatos vizet ajánlott fel. A felajánlott áldozati ajándék nem volt nagy, de hát az ember egyelőre még szegény volt, és úgy gondolta, hogy később, ha majd gazdag lesz, többet is fog áldozni.

Valóban talált a földben egy korsót, amely színültig tele volt ezüstrudakkal. Boldog örömmel indult hazafelé. Mikor már mintegy a felét megtette az útnak, még egyszer szemügyre vette a korsó tartalmát. És mit látott?

Az összes ezüst közönséges vassá változott. Túlságosan kicsi volt az áldozati ajándék, és a kincs őrzői ezért bosszút álltak.

Az ember dühösen hajította el a vasrudakat, és azóta sem volt senkinek szerencséje a kincsásással Sziraphum környékén.

UTÓSZÓ

Kambodzsa Indokínának egy része, körülbelül akkora terület, mint Magyarország, de csupán mintegy hárommillió ember lakja. E táj és népe erősen különbözik Indokína többi tartományától, azaz a Tonkinból, Annámból és Kokinkínából álló Vietnamtól és a Kambodzsával északon határos Laosztól, valamint a nyugati határon elterülő Thaiföldtől.

Már az ország földrajzi arculata is különös. Határait északon a Phnom Dangrek-hegység, nyugaton a Kardamon-hegyek alkotják, továbbá a hatalmas Mekong folyam, a „Vizek Anyja”. E határok között erdőkkel borított síkság terül el, közepén a nagy Tonlé Sap-tóval. Ez az óriási vízfelület 135 kilométer hosszú, 33 kilométer széles, és számos folyó torkollik bele. A Tonlé Chrap Chheam keleten összeköti a tavat a Mekonggal. Télen és tavasszal ezen az úton árad a Tonlé Sap vize a Mekongba; májusban azonban a tibeti, jünnani és laoszi nagy esőzések következtében a folyam olyan nagy mértékben felduzzad, hogy most már innen vezeti a Tonlé Chrap Chheam a vízfölösleget a nagy belső tóba, amely hamarosan kilép medréből, elöntve a szavannákat és erdőket, míg végül júniusban az eredeti egy méterről tizenkilencre emelkedik a víz, és tízezer négyzetkilométernyi területet borít el.

Decemberben azután, ha a víz leapad, és csak mintegy kétezer négyzetkilométert fed, a tó körül termékeny iszap marad, amely trágyázza a rizsföldeket – a tóban pedig töméntelen mennyiségű hal marad vissza, ami rendkívüli jelentőségű Kambodzsa élelmezésére és kereskedelmére nézve. Ilyenkor az áradás idejére nyári és őszi falvaiba visszavonult lakosság megint visszaköltözik a tó mellé, szorgalmas halászásba kezd, és elülteti a rizst, amíg az új nyár megint visszavonulásra nem kényszeríti.

E nép éppoly különös, mint az általa lakott vidék. Kambodzsa lakói, akik khmereknek nevezik magukat, Hátsó-India egyik legősibb népcsoportjához, az ausztróázsiaiakhoz tartoznak, akik régen sokkal nagyobb területen laktak, mint ma, s csak később szorították őket vissza az északról bevándorló laók, thaik és vietnamiak mai lakóterületükre. E nép legfontosabb szórványai napjainkban az alsó-burmai Peguban a monok, Kambodzsában a khmerek a velük rokon szomszéd törzsekkel: az angrak, pear (vagy poor), chong, shamre,

stien, pnong (vagy muong), bahnar, szedang, kui (vagy kuoy), szuoy és még számos más törzssel együtt, amelyek magában Kambodzsában, Dél-Laoszbán és Nyugat-Annamban élnek, továbbá a Felső-Burmában, a Salwen folyó vidékén lakó palaung és wa törzsek. Ezek az ausztróázsiaiak azáltal különböznek legtöbb szomszédjuktól, hogy nyelvük nem a hangmagasságban eltérő egyszótagú szavakból áll, mint a thaiföldieké, laosziaké és vietnamiaké, hanem – éppúgy, mint az indogermán és indonéziai nyelvekben – a hangmagasság nem játszik szerepet, és többszótagú szavakat is tudnak képezni. A khmer nyelvben például a „küt” = „születni, származni” szóból képezik a „bangküt” = „nemzeni” és „kamnüt” = „születés” szavakat. Az indonéziai eredetű hátsó-indiai népek az egyedüliek, akiknek nyelve az ausztróázsiai vagy mon/khmer nyelvekhez hasonlóan figyelmen kívül hagyja a hangmagasságot. Ezek a népek napjainkban a Dél-Annam hegyei között élő ranglaik, radék, djaraik és az ősi, kihaltfélben levő kultúrnép, a tjam.

A khmerek testalkatukban is különböznek szomszédaiktól. Nagy, szép növésű emberek, átlagmagasságuk mintegy 165 cm; szomszédaik mind alacsonyabbak náluk. Bőrük színe valamivel sötétebb, mint a szomszédos népeké, egyfajta világosbarna; hajuk fekete, és enyhén göndörödik. Különösen feltűnő az arcuk, és mindenekelőtt az alsó állkapocs széles volta, ezáltal a khmerek kicsit durvábbnak tűnnek a többi itteni népnél, de nem hatnak kellemetlenül. A khmerekkel való keveredés folytán napjainkban a Kambodzsától nyugatra eső területen élő sziámiak közül is sokan ilyen típust mutatnak.

Viseletük hasonló a sziámiakéhoz; a szempotnak nevezett, csípőjük köré csavart kendőből áll, ennek egyik végét a lábuk közt áthúzzák, és a keresztcsont táján betűrik. A férfiaknál ehhez járul még egy rövid kabát, a nőknél pedig egy hosszabb vagy széles vállkendő, amelyet úgy vetnek át a mellükön, hogy bal vállukat betakarja, a jobbot azonban szabadon hagyja. Ruházatuk rendszerint gyapotszövetből készül – az előkelőké és gazdagoké azonban selyemből.

A templomoktól és palotáktól eltekintve lakásaik rendszerint cölöpépítmények; ez utóbbiak a Tonlé Sap vidékén szokatlanul

magasak. Az árterületen és a Mekong mellett ezenkívül előfordulnak vastag, vízszintes bambuszkötegekre épített lakóházak is, amelyek a víz szintjének emelkedésével úszó házakká válnak.

A khmerek fő tápláléka a rizs, ehhez különféle zöldségfélét, halat, rákot, disznó-, marha- és vadhúst, továbbá halból és rákból készült mártásokat fogyasztanak. A húsevés annál figyelemreméltóbb, mivel a khmerek buddhisták, így tehát számukra tilos élőlényt megölni. Míg a szigorúan hívő Burmában alig találkozunk hús- és szeszesital-fogyasztással, a toleránsabb és életvidámabb khmerek vajmi kevésbé törődnek ezekkel az előírásokkal.

A khmer egyéb vonatkozásokban is türelmes és jókedvű, akinek lényében a békeszeretet és az érzések mélysége dominál. A családi életről és erkölcscről vallott nézetei is magas fokon állnak. Ez az oka annak, hogy a khmereknél gazdag költészetet találunk, amelyen belül nagy helyet foglal el a mély érzésekből fakadó szerelmi líra, amilyent például a velük szomszédos vietnamiak alig ismernek, legfeljebb egyszer-egyszer, kínai mintára írnak verseket, a khmereknél virágzó közvetlen lelki megnyilatkozásokat azonban illetlennek találják, és nem értik.

A khmerek mély kedély világával függ össze az is, hogy náluk az asszonyokat jobban megbecsülik, mint a szomszédos népeknél. Hasonló tiszteletben csupán a Hátsó-Indiában élő indonéz törzseknél részesülnek még a nők. Lehetséges ugyan, hogy egy khmer férfinak nemcsak egyetlen felesége van, ehhez azonban első feleségének kifejezett engedélye szükséges, és vagyonáról sohasem rendelkezhet felesége beleegyezése nélkül.

A név után ítélve a férfi a kizárólagos családfő, arra azonban sohasem kerül sor, hogy családjának zsarnokává váljon, s esetenként az asszonyok még előjogokkal is rendelkeznek férjükkel szemben. Ez a beállítottság régi keletű, mert a kínai Csau Ta-kuan már a XIII. században beszámol a Khmer Birodalomra vonatkozóan arról, hogy csupán a király és a nők festhetik a tenyerüket és talpukat vörösre, és csakis az udvaroncoknak, továbbá az összes nőknek szabad bizonyos levélmintás anyagot viselniük. Az is jellemző, hogy mindenütt, ahol két hegy vagy két tó van egymás mellett, a nagyobbiknak női nevet adnak a khmerek, s csak a kisebb

hegy vagy tó kap férfinévét, mint például a Neakta Sampu Thleai melletti tavakról szóló mondában.

Különös jellemvonása még a khmereknek, hogy személyes függetlenségükre büszkék. Habár a király hatalma nagy volt, s kizárólagos úr volt birodalma fölött: az egész ország az ő tulajdona volt, behajthatta a maga számára az adót, kénye-kedve szerint nevezhette ki a tisztségviselőket, s csupán vallási kérdésekben nem dönthetett, különben azonban rendelkezhetett a khmerek élete és halála fölött. A khmerek azonban ősidőktől fogva megőrizték azt a jogukat, hogy maguk választhassák meg lakóhelyüket, amire büszkék is voltak. A szabad költözködés eme jogához egyetlen király sem nyúlt. A szabad khmer köteles volt ugyan bizonyos szolgálatokat teljesíteni, de maga választhatta meg azt, hogy hol kíván azoknak eleget tenni, és mindenkinek jogában állt, hogy a királynak egyik hivatalnokához csatlakozzék, aki ettől kezdve patrónusa, pártfogója lett. Minden khmer köteles volt pártfogóját tiszteletben tartani és neki szolgálatokat teljesíteni, ennek fejében viszont a patrónusa megvédte őt az elnyomástól, és egyben jogi tanácsadója is volt. Kettejük egymáshoz fűződő viszonya tehát teljesen személyes volt, és nem helyi viszonyokon alapult.

A khmerek szabad költözködésének természetesen hátrányai is voltak. Mikor túljutottak a birodalom virágkorán, és ellenség tört be az országba, sok khmer az erdőkbe húzódott vissza, ahol egy magas kultúrájú nép tagjaiból egyszerű erdei paraszttokká váltak, akik sokszor alig különböztek életmódjukban a műveletlen szomszédos törzsektől. A velük nyelvi és törzsi rokonságban álló vadabb szomszéd népekhez fűződő erős kapcsolatok következtében a khmerek nem voltak olyan gőgösek e népekkel szemben, amint amilyenek például a vietnamiak az észak-annami hegyekben lakó müöngökkal szemben, hanem a stieng, szamre, pear és más népeket szerényen és barátságosan khmer-thomnak, azaz „nagy khmerek”-nek nevezték, ez olyan khmereket jelent, akik a régi korok életmódját megőrizték.

Bár a khmerek évszázadokon át erős indiai befolyásnak voltak kitéve, az indiai kasztrendszer nem tudott érvényesülni náluk. Még nemesség sem alakult ki. A király természetesen kiválaszthatta tisztségviselőit, a szabadok tömegéből, és jelentős hatalommal

ruházhatta fel őket, ezek fiai és leányai azonban ismét egyszerű emberek lettek, akik semmiféle előjogra nem tarthattak számot atyjuk magas állása után. Ez a demokratikus alapállás a mai napig változatlanul megmaradt.

Egy intézmény megléte mindenestre elhomályosítja e képet, ti. a rabszolgaság, amely 1906-ig fennállott. Minden fizetésektelen adós hitelezőjének rabszolgájává lett, míg csak vissza nem vásárolta szabadságát, és ha valakit pénzbüntetésre ítélték, s nem volt képes a kiszabott összeget megfizetni, szintén rabszolgává vált. A büntetés súlyosbításaként még a bűnös ártatlan családját is rabszolgasorba vethették. Ehhez járultak még az olyan rabszolgák, akiket gyermekkorukban vásároltak elszegényedett emberektől, vagy akiket rablóhadjáratok alkalmával a független keleti hegyi törzseknél fogságba ejtettek. Es végül növelték még a rabszolgák számát a lázadók, hadifoglyok és rabok utódai, akiket a királyi udvarban tartottak rabszolgákként, és sohasem válthatták meg szabadságukat, hacsak maga a király le nem fizette értük a váltságdíjat. A torzszülötteket és törpéket rabszolgákként át kellett adni a királynak, belőlük lettek az udvari bolondok. A khmerek becsületére meg kell jegyezni, hogy rabszolgáikkal szelíden bántak, és hogy az urat rabszolgájától sokszor csupán szabad költözködési joga különböztette meg.

Az uralkodói hatalom a király kezében összpontosult, s mindig a királyi család legöregebb tagja kellett legyen az uralkodó. Ez az oka annak, hogy a khmerek történetében sok esetben nem a fiú követte apját a trónon, hanem a fiatalabb fiútestvér lépett elhalt bátyja nyomába. Gyakran előfordult azonban, hogy ezt a szabályt erőszakos csínnyel hágták át, és azt is mesélik nemegyszer, hogy a királyt néha a népből való férfi követte a trónon, akit azután vagy ismét megfosztottak trónjától, vagy pedig új dinasztia alapított. A király öreg korára gyakran visszavonult, hogy utódját bevezesse a kormányzásba, vagy hogy buddhista szokás szerint átadja magát a vallásos szemlélődésnek. Királyi rangja azonban ilyen esetben is megmaradt, ugyanígy az anyakirálynőé és az „obbareach”-é, aki trónörökös és alkirály volt egy személyben.

Ha a király utód nélkül hunyt el, akkor összegyűltek a „baku”-k, hogy kijelöljék az utódot. A bakuk azt állítják magukról, hogy indiai

brahmanok leszármazottai, és ők az egyedüliek Kambodzsában, akiknek rangja örökölhető. Bár Kambodzsa buddhista ország, olyannyira, hogy a buddhizmus államvallássá lett, a bakuk azonban az ősi Brahma-kultusz képviselői; ez a kultusz ma már csak az udvarban él hivatalosan, de a nép szívéből Buddha tanai ellenére sem halt ki. Ezekre a bakukra van bízva az ország kardja is, amely magától Indra istentől – vagy khmer elnevezés szerint Preasz Eyntől – származik, és Kambodzsa nagyságának és hatalmának a jelképe.

Kambodzsa vallástörténete kissé bonyolult. Mielőtt Elő-Indiából idegen vallások törtek volna be e területre, a természeti szellemekbe és az ősök szellemeibe vetett hit uralkodott itt, s bár a khmer szövegek alig-alig tudósítanak is erről, a nép vallása még ma is ez. Erre utalnak a legrégebbi szájhagyományok, amelyekben elmondják, hogy Kambodzsában kezdetben Reach Neak, a sárkányok királya uralkodott, és ha ma a sárkánykultuszon át is törtek az indiai és kínai–vietnami eszmék, ősidők óta mégis ez volt a bennszülött vallás. A sok megfoghatatlan jóindulatú természeti és összellemet még ma is „Neak Ta” = „sárkányősök” névvel foglalják össze, szerencsétlenség és betegségek idején tyúkot, rizsbort, gyümölcsöt és egyéb ajándékokat áldoznak nekik. Ezek mellett léteztek más rossz szellemek is, az areakok, akik betegségeket zúdítanak az emberekre, és csak akkor engedik szabadon áldozatukat, ha a varázslók vagy sámánok rájuk olvasnak. Ugyanilyen félve tisztelik a khmochokat, a holtak szellemeit, különösen a preai khmochokat, akik a halva született gyermekek vagy a gyermekágyban meghalt asszonyok szellemei, a khmoch-longokat, akiket hozzátartozóik magukra hagytak haldoklásukban, és az apókat, akiknek feje éjszakánként elválik törzsüktől, hogy tüzesen világítva elrepüljön, és áldozatot keressen magának. A thumpoknak, azaz a varázslóknak meg kell próbálniuk tudományukkal úrrá lenni e szellemek felett, de a khmerek maguktól a thumpoktól is félnek, mert azok is képesek szerencsétlenné tenni az embert.

Ehhez az ősi s a nép körében még ma is élő kultuszhoz új vallások járultak Elő-Indiából. A Kambodzsáról szóló legrégebbi tudósításokból tudjuk, hogy már az V. században egymás mellett állt fenn itt a hinduizmus és a buddhizmus. A Brahma, Visnu és Siva főistenségek s mellettük még számos más istenség tiszteletét

magába foglaló hinduizmus akkoriban a khmerek által Preasz Eysszaurnak nevezett Siva isten tiszteletében csúcsozott ki. Siva a pusztulás istene, mivel azonban a halálból új élet támad, tisztelői egyben az új élet teremtőjének is tekintik. Rendszerint három szemmel – a harmadik a homloka közepén van – és négy karral ábrázolták, és gyakran háromágú szigonyt tart. A khmerek olykor táncolva is ábrázolták Sivát, aki táncában hozza el a világ végét, széttáncolja a világot, és ugyanakkor új életet is hoz. Jelképe a felfelé álló kő alakjában ábrázolt linga, amely Elő-Indiában a nemzés elvét jelenti, a khmer királyok azonban minden mellékgondolat nélkül királyi hatalmuk tiszta szimbólumává értelmezték át. A 802-ben trónra lépett II. Jayavarman király uralkodásától kezdve a király e szimbólum által istenkirállyá (tervoreach, devaraja) vált, és az is maradt a késő középkorig.

A khmerek később inkább a többi hindu istenség felé fordultak. Siva napjainkra szinte teljesen feledésbe ment, helyette erőteljesen él a szájhagyományban az Indra égistenbe vetett hit. Indrát a khmerek Preasz Eynként tisztelik, és mellette állnak: Brahma, mint Preasz Prohm, és Visnu, a fenntartó, mint Preasz Noreay. A néphitben ma a háromfejű elefánton lovagló és villámot hajigáló Preasz Eyn vált a legfontosabb istenséggé, az összes többi istenek urává. Mellette a négyfejű és négykarú Preasz Prolim alakját valami távoli, sápadt fenség ragyogja be, míg Preasz Noreayt nem eredeti alakjában, négykarú istenként tisztelik, amint az isteni Kruth (Indiában Garuda) keselyűn lovagol, vagy egy kígyó hátán alva biztosítja a világ fennállását, hanem ennél sokkal nagyobb szerepet játszik ma Ream alakjában.

Az Indiában Rámának nevezett Ream egyik emberi megjelenésformája a később Krisnaként újjászületett istennek. Elő-Indiától Jávaig és Báli szigetéig a dél-ázsiaiak egyik kedvenc mondája Reamról és a majmok segítségével a démonok ellen vívott győztes harcáról szól, s e monda népszerűségét és közkedveltségét nem csökkentette tiszteletre méltó kora sem.

A buddhizmus jellege is változáson ment át Kambodzsában. Itt kezdetben az északi iskola uralkodott abban a formájában, amelyben Tibetben, Kínában és Japánban elterjedt, és amelyben Kínából Vietnamba került. Később azonban a déli iskola áttört

Ceylonból Hátsó-Indiába, és ma ez uralkodik Burmában, Thaiföldön, Laoszban és Kambodzsában.

A buddhizmus alapjában véve nem igazi vallás, hanem tulajdonképpen egy tanrendszer. Feltételezi a hindu vallásnak az újraszületésbe vetett hitét, ezeken minden lénynek át kell esnie, és ezeknél minden egyes előző élet jó és rossz cselekedetei határozzák meg, hogy milyen alakban születik újjá valaki, és egyidejűleg meghatározzák azt a sorsot is, amely ebben az új életben osztályrészéül jut. Így született újra és újra az a lény, aki mindig nagyobb és nagyobb érdemeket szerzett, és végül Szitha királyfi (Indiában Szindharta) alakjában jelent meg a földön – ő elnyerte a tökéletes megvilágosodást, és így Buddhává lett.

Buddha tanítása abból indul ki, hogy megtisztulások útján meg lehet szabadulni az újjászületéstől. Az élet vágyból, gyűlöletből és elvakultságból eredő fájdalommal van összekötve. Az a lényeges tehát, hogy a szenvedés okait felismerjük és legyőzzük. Az egyre újabb fájdalmakat szülő szenvedést és örömet legyőzi azonban az igazság felismerése és a helyes cselekvés, így megszűnik minden tévelygés, és az emberi lélek minden földit levet magáról. Az elérhető legfelső foknak a Nirpean (Indiában Nirvána) számít, amelyben minden szenvedés feloldódik, és az újjászületések véget érnek a vágytalanságban és a testtelenségben.

Még húszéves kora előtt minden khmer fiatalember belép a számtalan buddhista kolostor valamelyikébe, ahol Buddha tanaira oktatják. Fejét kopaszra nyíratja, és sárga ruhába öltözik. Az alatt az idő alatt, amelyet a kolostorban tölt, szigorú szabályoknak kell alávetnie magát, ezek a szabályok lemondást követelnek minden személyi tulajdonról, továbbá tökéletes tisztaságot, mindennemű fényűzés mellőzését és a rend előírásainak engedelmes követését. Kizárólag a neki juttatott kegyes alamizsnából élhet, és ezért a szerzetesek minden reggel útnak indulnak a kolostorból alamizsnagyűjtő csuprukkal, amelybe jámbor emberek rizst adnak nekik. Amikor az ilyen khmer férfi néhány hónap múltán elhagyja a kolostort, a továbbiakban is meg kell tartania Buddha tanításainak alapelveit: köteles alamizsnálkodni, emberekhez és állatokhoz irgalmasnak kell lennie, semmiféle élőlényt meg nem ölhet; nem lophat, tilos hazudnia és házasságtörést elkövetnie, vagy kábítószert

élveznie. Elméletben legalábbis mindez így van, szigorúan azonban csupán azok tartják be mindezt, akik szerzetesként a kolostorokban maradnak. A laikusok ugyan ügyelnek a legszigorúbb parancsokra, az alkoholt és a húst azonban nem vetik meg.

A néptömegeket azonban nem elégíti ki ez a tanítás. Örömeiket lelik a Buddha életéről vagy korábbi megtestesülési formáiról szóló legendákban, a jellegtelennek elképzelt hindi Nirpeanból paradicsomot csinálnak, ahol nemigen mondanak le semmiről, és újra meg újra összekeverik a buddhizmus elemeit a hinduizmussal.

A két vallás már kezdettől fogva békésen élt egymás mellett, és elegendő teret engedett még a sárkánykirály és a régi szellemek kultuszának is. A X. században például hivatalosan a Siva-kultusz az uralkodó, de Visnu tiszteletét és a buddhizmust is megtűrik. A XII. században a buddhizmus tör előre, de a maga részéről ugyancsak elszíveli a hinduizmust. Így a Neak Pan-templom egyidőben szolgált az irgalmas Buddha Lokesvara tiszteletére, akinek nevében gyógyulások történtek, és a királyokat oltalmazó Preasz Eyn kultuszára. Mikor azután 1181-ben VI. Jayavarman lépett a trónra, átalakította az istenkirály sivaista kultuszát a Buddhakirály-kultuszra, a Buddhakirályt ő maga testesítette meg; de Buddha, akit ugyanúgy négykarúnak ábrázolnak, mint régebben Preasz Prohmot, egyszer mind a hinduista istenségek védelmezője is. S a brahman bakuk még ma is részt vesznek minden buddhista ünnepen, és kápolnájukban, ahol a birodalmi szent kardot őrzik, Buddha szobrai mellett hindu istenszobrok is találhatóak. A vallási türelmetlenség a khmereknél ismeretlen fogalom.

A khmerek legszebb alkotásai a két indiai vallásfajta hatása alatt létrehozott ősi templomok. A népben óriási művészi adottságok rejlenek, és bármilyen szelíd parasztok is a khmerek, s bármennyire értékelik is az erdőben való szabad életet, azért képesek voltak a legfinomabb építészeti és szobrászati alkotásokat létrehozni, s azokkal díszíteni városaikat. Már az első általuk emelt épületek figyelemreméltóan szépek lehettek, mivel azonban ezek fából készültek, semmi sem maradt fenn belőlük. A kőépítészettel India hatása alatt ugyan, de nyomban olyan egyéni stílus jelentkezik művészetükben, amely rövid idő alatt messze túlszárnyalja indiai előképeit. A mai Kambodzsa határain túl is akadnak romjai e

csodaszép régi alkotásoknak, s a valaha Kelet- és Dél-Azsiában épült valamennyi műemlék között a legszebbek és legnagyobb szabásúak Angkor Thom városának templomai, kapui, hidjai és egyéb építészeti emlékei és a közvetlen közelében fekvő Angkor Vat hatalmas temploma. Mindkettő a világ csodái közé tartozik, és amióta 1861-ben a természettudós Henri Mouhot rájuk talált a vadon közepén, és lelkesedve beszámolt róluk, újra meg újra ámulatba ejtik az idegeneket, mert alig van még egy olyan építészeti emlék a földön, amely olyan monumentálisán hatna, mint Angkor Vat, és amelynek összkompozíciója és részletei ehhez foghatóan tökéletesek lennének. Ma már tudjuk, hogy Angkor Thom városát 890 körül I. Yasovarman király alapította, Angkor Vatot pedig a XII. század első felében II. Suyavarman király építtette, maguk a khmerek azonban elfelejtették ezeket a részleteket, amelyeket csak feliratokból lehetett újra kideríteni.

Naiv lelkek azt állítják, hogy Angkor csodáit nem emberi kezek hozták létre, hanem egyszerűen e helyen termettek, mint ahogyan egy szép virág nő valahol. Más khmerek viszont tudni vélik, hogy nem más, mint maga Preasz Eyn építtette fel a földön égi városának mását, míg olyanok is akadnak, akik azt hiszik, hogy egy bélpoklos király volt az építtető, hiába vette azonban körül magát pompával és szépséggel, keserű halálát ez sem tudta megengedni. Ha ezek az állítások tarthatatlanok is a történelmi kutatás szempontjából, mégis azt mutatják, hogy a khmerek tudatában vannak, milyen nagy múlt örökösei, és ennek elmúltát még ma is gyászolják. Az ősi városok körül egész mondakör alakult ki, amelyből újra és újra kicsendül a Khmer Birodalom későbbi nyomorúsága, pedig régebben ez a birodalom kiterjedt a mai Kambodzsa, Kóchinára és Laosz déli vidékére, s magába foglalta Dél-Sziám nagy részét is.

A laosziakkal aránylag jól megfértek. A többi szomszédjaik azonban: a harcias thaik, akik a Khmer Birodalom rövid virágzása után bevándoroltak észak felől, és megingatták a Khmer Birodalom dicsőségét, keleten a tjamok, akik a khmerekhez hasonlóan nagy birodalmat teremtettek Dél-Annamban, és nyugati szomszédjukkal addig súrlódtak, míg csak őket magukat is le nem igázták az északról előretörő vietnamiak, úgy, hogy ma csupán egy kihalófélben levő népet alkotnak, s végül maguk a vietnamiak, akik egész

Kokinkínát elvették a khmerekétől, és mint békés telepések mai napig egyre beljebb szivárognak Kambodzsába – mindezen népek odáig hatottak, hogy végül Kambodzsa már csupán árnyékbirodalommmá vált, amely a sziámi királynak és az annami császárnak fizetett adókkal próbálta megőrizni önállósága maradványait. Hogy ez milyen kevéssé sikerült, azt az a körülmény is mutatja, hogy az 1859–1904 között uralkodott Norodom király koronázására csak 1864-ben kerülhetett sor, mivel a sziámiak visszatartották Bangkokban a kambodzsai koronát, pecsétet és az országkardot.

Norodom király mellé állították sziámi „tanácsadóként” Phnea Ratot, aki nélkül az uralkodó semmit sem cselekedhetett, és amikor a franciák a megszállt Kokinldnából sóvár szemüket Kambodzsára vetették, már csak úgy emlegették a szegény Norodomot, mint Kambodzsa kolduskirályát.

A Khmer Birodalom hatalma és fénye tovatűnt, a nép szíve azonban ma is olyan, mint valaha volt. Az eltűnt dicsőség fölött érzett minden fájdalmuk sem volt képes kiölni a khmerekből a vidámságot és megsemmisíteni emberséges voltukat, sem megtörni büszkeségüket. Bár Phnom Penhben, az új fővárosban, sziámi stílusban építkeznek, zenéjük, táncaik és költészetük azonban még régi, üde szépségében él, és nap mint nap bizonyítja ma is, hogy milyen magas fokon áll még mindig a khmerek kultúrája.

Költészetben mindenesetre csak az értendő, ami közvetlenül a népből ered, vagy ősi hindu befolyásra vezethető vissza, mert a buddhizmus a népköltészetre csak kedvezőtlenül hatott. Csaknem megsemmisítette a khmer népköltészetet. Eltekintünk itt a vallási irodalomtól, krónikáktól, az erkölcsi életre és nevelésre vonatkozó szabályoktól, a kézművesség különböző ágainak és a művészeteknek elsajátítására vonatkozó utasításoktól, mint pl. azoktól is, amelyek a verstechnikára vonatkoznak. Amit azonban elbeszélések és regények területén alkotnak ma, mégpedig leginkább versben, az mind egy és ugyanazon sémához tartozik, s alap-típusára jellemző Reach Kol, a táltosherceg története, amely számos, új meg új változatban ismétlődik. A történet hőseként mindig egy puthiszatról (Indiában bódhiszattva) van szó, azaz egy leendő Buddháról, aki emberré vagy állattá válik, szenved, és végül csodálatos módon megdicsőül. Ez a hős rendszerint egy tevobot,

azaz egy égi lakos, akit Preasz Eyn leküld birodalmából a földre, hogy itt oldjon meg egy rábízott feladatot. Alkalmasint azonban világra jöhet egyszerű emberek gyermekeként is, mint például a keselyűk védencéről szóló történetben. A király jósai és asztrológusai: a horák, többnyire már előre megjövendölik sorsát. A földön, a király udvarában a puthiszat intrikákba bonyolódik, és száműzetésbe kell vonulnia. Így kerül az erdőbe, ahol találkozik egy remetével, és nála megismerkedik a buddhisták szent irataival és azok magyarázatával, varázsszavakkal és az erények fejlesztésével. Itt nem a nyugati világ felfogása szerinti jámbor remetéről van szó, hanem olyan férfiakról, akik jámbor életet élnek ugyan, egyidejűleg azonban koncentráció folytán mágikus erőket akarnak felhalmozni magukban a magányban. Ennek megfelelően a puthiszat a remetétől a búcsúzásnál csodafegyvert vagy varázsgyűrűt kap ajándékba, és annak segítségével nehéz harcok és sok kaland után összes ellenségeit legyőzi, így becsülettel elfoglalhatja újra a trónt. És végül elkerülhetetlenül bekövetkezik még egy szerencsétlenség, ti. a puthiszat elválása feleségétől, akiért eddig nehéz küzdelmet folytatott. Csak további kalandok után egyesülhet vele véglegesen.

Olyan elbeszélésekben is a csodák iránti szenvedélyes vágy nyilvánul meg, amelyek nem ehhez a sémához igazodnak, és még nem hódoltak be a buddhizmus befolyásának. Az istenek szívesen avatkoznak bele az emberek sorsába, és az események színtere gyakran helyeződik át a földről az égbe, vagy a titokzatos erdőktől koszorúzott Hembraupean hegyére, amely tulajdonképpen a Himalájával azonos, a khmerek azonban úgy értelmezik, mint az ég és föld között átmenetet képező birodalmat.

A Kambodzsa romvárosai köré fonódó vallási színezetű történetek és mondák mellett szinte teljesen háttérbe szorulnak a mesék. Felcsillan bennük valami olyan, amit egyébként ritkán említenek: a szellemekbe vetett hit, amely ősbibb, mint a hinduizmus és a buddhizmus. Ilyenformán gyakran éppen a legigénytelenebb, minden irodalmi ékességet nélkülöző történetek őrizték meg a legrégebbi néphagyományt.

Mindkét elbeszélésfajtaból összegyűjtöttünk itt néhány darabot mutatóba. Ügyeltünk azonban arra, hogy kizárólag olyan mondákat

és meséket vegyünk fel gyűjteményünkbe, amelyek ma is elevenen élnek Kambodzsában. Könnyű lenne esetleg Angkor Vat szépséges reliefjeit magyarázni, és elmesélni azokat az indiai történeteket, amelyeknek jeleneteit a reliefek ábrázolják, a ma élő khmerek azonban már mit sem tudnak az ősi indiai eposzról, a *Mahábháitá*-ról vagy a Krisna-mondáról, amely őseiket még megindította. Itt csak az szólhat meg, amit a khmerek még ma is mesélnek, mert csak így lehetséges, hogy a mondák, mesék és mítoszok hű képet adjanak arról, miként gondolkodik és érez Kambodzsa népe. És ha egyes dolgok talán különösnek, sőt olykor talán túlzottnak is tűnnének, egy bizonyos: mindaz, amit a khmerek mesélnek, azt bizonyítja, hogy van szívük. Nem csupán egy gazdag képzelőerővel és nagy tehetséggel megáldott vagy nagy múltú nép ez. Még ma is olyan ez a nép, hogy fiairól azt az egyszerű, de komoly értékű dicséretet kell elmondanunk: jó emberek.

Hans Nevermann

JEGYZETEK

Aki felfalta a napot. Reahu a nappal és holddal együtt a kambodzsai égbolt kilenc planétájához tartozik. Ebben a minőségben nem tartják feketének, hanem sárgának, és óriási szörnyként ábrázolják; e szörny külön jellemzője egy isteni királykeselyű, amelyen különben Preasz Noreay isten (Visnu) lovagol. A többi bolygók Két, Puth (Buddha vagy Merkúr), Szók (Vénusz), Angkear (Mars), Hasszamdey (Jupiter) és Szau (Szaturnusz), e bolygók mindegyikét külön színnel és állatokkal kapcsolják össze, és valamennyiüknek megvan a saját külön lakóhelye a világ középpontjában emelkedő Szaumoru hegyén. Két – Reahuhoz hasonlóan – nem az égbolton látható csillag, hanem bolygótársával együtt nap- és holdfogyatkozásokat okoz. Sok esetben úgy magyarázzák a dolgot, hogy ő a kétfelé vágott Reahu egyik fele. Ezek az égitesteken kívül még más isteni, illetve démoni lények is élnek az égbolton: a különböző állatövek urai. Nevüket azonban nem ismerheti akárki, s lényükkel főleg a horák, a Phnom Penh-i királyi udvar csillagásza foglalkoznak.

Buddha megkíséítése. Az igazi buddhista tanítás szerint az élet legmagasabb rendű célja, hogy minden szenvedéstől megszabaduljunk a születések láncolatából való kiválás által; ez a Nirvánában – vagy ahogy a khmerek nevezik: a Nirpeanban – valósul meg; egyenlő a vágytalanságban, resttelenségben való feloldódással és a nyomtalan elmúlással. A khmereknek azonban nem tetszik az ilyenfajta elképzelés, ők ugyanis úgy értelmezik a Nirpeant, mint a paradicsom egyik fajtáját, ahol a legnagyobb boldogság uralkodik; s ezenkívül még más paradicsomokat is ismernek, amelyek a Szaumerunak nevezett világhegyen terülnek el. Sokat tudnak mesélni a – néha nagyon drasztikusan értelmezett – boldogságról, amely ebben az égi birodalomban honol.

A paradicsom. A khmerek általában huszonhat paradicsomot különböztetnek meg, amelyek közül a legfelső és legszebb a Nirpean. Az alsóbb paradicsomokat éppen olyan boldog emberek lakják, mint azt, amelyet itt leírtunk, a legfelsőt pedig a tevobotok, ezeket az angyalokhoz hasonlíthatnánk, ha nem képzelnék őket valóságosabbnak, és nem lennének ráadásul csábítóak. Egy részük Preasz Prohmhoz, mások Preasz Eynhez tartoznak, és ők állják

körül az istenek trónját. Örökifjú, szépséges férfiaknak és nőknek képzelik őket. Kívülük még ott élnek az istenek körül a paradicsomkertben a kenarok, ezeknek a felsőteste olyan, mint a férfiaké vagy nőké, alsótestük azonban madárhoz hasonlít, szárnyakkal, farktollazattal és madárlábakkal ábrázolják őket. Ők az ég dalnokai és zenészei, és a tevobotokhoz hasonlóan igen gyakran a jó emberek segítő szellemei.

Aki azonban vétkezett a földön, annak sohasem lesz része a paradicsomban, hanem bűnének mértéke szerint a poklok valamelyikébe kerül; ezek nyolc szintnyi mélységben vannak a föld alatt, és itt szörnyű kínok gyötrik a bűnöst mindaddig, míg csak újra meg nem tisztul. A pokol elképzelése a hinduistáknál és buddhistáknál egyaránt megtalálható, a khmerek azonban még ősi vallási képzeteik szellemeit és démonait, a khmochokat is beleszótták e képbe.

Nyolcvannégyezet yuchnyi – 1 344 000 kilométer. *Chakra* – kör alakú, külső részén élesre fent hajítófegyver, amelyet a khmerek sohasem használtak. Az elő-indiai eredetű fegyvert az isteni mindenhatóság jelvényének tekintették, ezért jelképe a leendő Buddhának is. *Három világ* – itt a paradicsom három része. Egyébként a három világ: a föld, az ég és a pokol.

Noruk, a pokol. A khmochok szellemlények, az ősi khmer néphit jelenségei. Ezzel szemben a pretek és yeakok olyan lények, akiknek ismerete indiai közvetítéssel jutott el a khmerekhez. Az óriás yeakok tulajdonképpen az indiai ráksaszák vagy yaksák khmer megfelelői. Ezek ősidőktől fogva az istenek ellenségei voltak, és újra meg újra fellázadtak ellenük.

Ream dicsősége. A Ream-monda sémáját a khmerek gyakran ismételték, és más történetekben is ismeretes a szokásos sorrend: egy eljövendő Buddha földreszállása – aki egy istenség helyébe lépett –, nagyszerű élete egy szép feleséggel a királyi udvarban, intrikák, menekülés a magányba, a szerelmesek elszakadása és újra egymásra találása, ismételt elszakadásuk és végül a diadal a földön vagy az égben. Ehhez rendszerint még súlyos harcok és csodálatos tettek csatlakoznak. *Lanka – Ceylon. Megölt egy biahmant* – Indiában a brahman megölése a legszörnyűbb bűnnek számít, míg Kambodzsában az egyéb gyilkosságokkal egyenlő megítélés alá

esik. *Reap* – az indiai Rávana, Ceylon démonkirálya. *Kelasz* – az indiaiak Kailasza hegye a Himalájában, amelyet az istenek kincstárának tartanak. A khmerek Preasz Eyn isten székhelyének is tekintik. *Ayuthia* – az indiai Oudh városa. *Hembaupéan* – Himalája.

A parípaheiceg. Szleng – régi fémpénz Kambodzsában. *A trón majdnem izzásig hevült* – Preasz Eyn nem közvetlenül hallja meg az emberek imáját; a bensőséges imádságok vagy átkok azonban, csakúgy, mint a földön dülő nagy ínség, annyira áthevítik a trónust, hogy felfigyel az emberekre. *Bételdió* – a bételdiót kevés mésszel és a bételborscserje levelével, valamint mézporral vagy dohánnyal együtt élénkítő szerként rágják. *Kruth* – keselyűszerű lények, akik az isteneket szolgálják. Királyuk, mint hátasállat, Preasz Noreayt (Visnu) hordozza.

A thlok-fa. A khmereknek legősibb hagyományához tartozik az a hit, hogy országuk legrégebb lakói a sárkányok voltak, és hogy a sárkánykirály később azután a föld alatt élt tovább,- erre a hagyományra nem gyakorolt hatást sem a hinduizmus, sem a buddhizmus. Ezen a tényen az sem változtat, hogy ma a sárkányokat az indiai „naga” szóból levezethető neak néven nevezik, és hogy számos indiai szintén hisz abban, hogy sárkányoktól vagy kígyóktól származik. A neakok a khmerek ősei, és ha elődeikről és azok szellemeiről esik szó, akkor ma is úgy jellemzik őket Kambodzsában általánosan, mint akik neaktakok, azaz „sárkány-ősök”. Különösen azonban a király személyével kapcsolatban szerepelnek a sárkányok mint a nép képviselői.

Az istenfiú városa. A monda vége a napkirályok és holdkirályok ellentétére utal. Ez azon alapul, hogy az V. században az eredeti Funan birodalom mellett – amely Dél-Kambodzsát és Kokinkínát foglalta magába, és amelynek uralkodóit holdkirályoknak nevezték, és Kaundinya (Preasz Thong) és a sárkánykirálylány leszármazottainak tartották magukat – egy második állam is keletkezett a Mekong középső folyása mentén, a mai Laosz területén; ennek fővárosa a mai Szambor helység közelében feküdt. Az itt uralkodó hercegek Kambu királyt és égből leszállóit feleségét, Merát tekintették őseiknek. Napkirálynak nevezték magukat, eleinte azonban a holdkirályok vazallusai voltak. Kambu nevű ősatyjukról nevezték el később az egész területet Kambodzsának. A

Megvilágosult – a buddhizmust „a Megvilágosodott vallásá”-nak is nevezik. *Kemmarat* – a Mekong jobb partján fekvő terület. Ma Laosz része. Régebben khmerek lakták. Ötszörös és *nyolcszoros parancs* – az „ötszörös parancs” minden buddhistára vonatkozik, és tiltja az élet elpusztítását, a lopást, a hazugságot, a tisztátlan életet, részegséget. A „nyolcszoros tilalom”, amely azokra vonatkozik, akik mint laikus tanítványok egy időt kolostorban töltenek, ezen túlmenően tiltja az ebéd utáni étkezést, a szórakozásokat (tánc, ének, zene, színház), az ékszerek viselését és a szépítő szerek használatát. *Preasz Phlöüing* – a tűzisten. *Preasz Khan* – „szent kard”. Napjainkban a Phnom Praszat-kolostor szerzetesei két ilyen kardot őriznek, amelyeket évente nagy ünnepek közepette Phnom Penhbe visznek, hogy ott egy Peak Pratkan nevezett bőrszíjat rituális előírások szerint elvágjanak velük. A koronával, az ország pecsétjével és egy szent dárdával együtt e kardok képezik a khmerek koronaékszereit. *Angkor Thom, Angkor Vat* – minden khmer király megtisztelő feladatának érezte, hogy a várost nagyobbítsa és új épületekkel díszítse. Először a Phnom Bakhengnek nevezett templom volt a város középpontja, ez a templom állítólag a Világhegyet vagyis a Szaumerut ábrázolta, helyét később Bayon foglalta el, ez egy hatalmas torony volt, amelynek négy oldaláról Preasz Prohm isten négy arca tekintett le a városra. A Phimaneakas-z-templom tornyába képzelték a sárkányaszonyt, aki az istenkirály felesége és a birodalom patrónája volt, és a várostól délre, annak legszebb építészeti alkotásaként emelkedett Angkor Vat hatalmas temploma, amely a khmerek nemzeti szentélye volt, és minden idegen csodálatát kivívta.

A régi dicsőség hanyatlása után az őserdő elborította a csodaszép város romjait. A khmerek elfelejtkeztek saját történelmük adatairól, a nyugati világ pedig csupán 1861-ben értesült először a romváros létéről.

A keselyűk védenice. Püspök – a Szangkhanayok és a Mohaszankreach („a közösség legfőbb ura”) címet viselő pap a legmagasabb buddhista vallási méltóság Kambodzsában. *Szent fügefafa* – a khmerek által púnak nevezett fügefafajta tövében szállt Buddhára a tökéletes megvilágosodás.

A csodálatos vasdarab. A csodálatos vasdarab nem a szokásos csodafegyver, amelyet a hős számos elbeszélésben tanítómesterétől kap, hanem itt a birodalom szimbólumának mágikus eszközéről van szó.

Indokína sok ausztróázsiai és indonéziai eredetű törzse ismer hasonló történeteket egy apátian fiú kezében keletkezett szent fegyverről. Rendszerint hozzákapcsolódik még e történetekhez két férfi mágikus erejéről szóló elképzelésük is, ezeket vízkirálynak és tűzkirálynak emlegetik. Politikai hatalmuk ugyan sokszor kicsiny, annál nagyobb azonban tekintélyük; és az indonéziai djaraik tűzkirálynak, az annami fennsíkon, a khmer királyok egészen a XVII. századig rendszeresen fizettek önként vállalt hadisarcot. *Kui* – a khmerekkel rokon erdei földművelő nép a Kambodzsa északi határán húzódó Dangrek-hegységben. Tíz *hónap múlva* – az eljövendő buddhakirálynak tíz hónapig kell anyja méhében lennie, hogy tökéletesebbre fejlődjék, mint az átlagemberek.

A templomtavak. Ez a monda az asszonyoknak a férfiak felett aratott győzelméről a szomszédos laosziaknál és kokinkínaiaknál is ismertté vált, hozzájuk a khmerekől vagy azokkal rokon népektől került át. Az indokínai vietnamiak változatában a vetélkedést azzal indokolják, hogy régebben a lányoknak kellett kiválasztani férjüket, és ez nagyon kínos volt számukra. Ezért eszelték ki azt a föltételt, hogy a jövőben annak kell a kérőnek lennie, aki vesztes marad a vetélkedésben. Ez utalhat a khmereknél vagy szomszédaiknál ősi anyajogú viszonyokra, annak ellenére, hogy a khmereknél a nők mindig nagyobb szabadságot élveztek, mint számos más népnél. *Neákta Szampu Thleai* – helység a mai Vietnamban, a Mekong torkolatvidékén.

Búvár a föld alatt. A vízszállítással történő különös adózás első pillantásra érdektelennek látszik. Dharmaszokarja thai királynak a XIV. század vége felé a Szukhodaya közelében fekvő Szajjanalja városában elhelyezett feliratából azonban kiderül, hogy Phra Ruang ezen a területen Bang Phannál és a helységek környékén vízvezetékeket épített a rizsföldek öntözésére, amelyeket a feliratot készíttető király tett ismét használhatóvá. Phra Ruang tehát történeti személy, és minden bizonnyal egy ideig a khmer királyok

szolgálatában kellett gyakorolnia tudományát, míg azután a thaik igényt tartottak rá.

A rizsevő asszonyok. Stieng – a khmerekhez nyelvileg közel álló erdei törzs a Kokinkínával határos vidéken.

Az elefántolvajok. Tikal – thaiföldi ezüstérme, golyó formájú apró pénzdarab pecsétbenyomattal.

A szerencsemalacok. Bételszelence – a bételdió rágása közben fogyasztott kagylómeszet ezüst- vagy sárgaréz szelencében tartják.